

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Ústav historických věd

Gotické a renesanční kachle z pardubického zámku.

Vybrané soubory ze sbírek VČM Pardubice

Veronika Pchálková

Bakalářská práce

2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Pchálková**
Osobní číslo: **H15121**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Gotické a renesanční kachle z pardubického zámku. Vybrané soubory ze sbírek VČM Pardubice**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Vybrané soubory kachlů z archeologických výzkumů na zámku v Pardubicích budou katalogizovány včetně příslušné dokumentace (kresebné nebo fotografické). Kachle budou chronologicky a typologicky zařazeny. Tento dílčí výsledek bude porovnán s historickým a stavebním vývojem pardubického zámku s cílem zařadit nálezy kachlů do vývojových souvislostí.

Rozsah grafických prací: **obrazová a fotografická dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BRYCH, Vladimír. Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog

Národního muzea v Praze. Praha, 2004. ISBN 80-7036-175-1.

BRYCH, Vladimír STEHLÍKOVÁ, Dana ŽEGKLITZ, Jaromír. Pražské kachle doby gotické a renesanční. Katalog výstavy. Praha, 1991. ISBN: 80-7036-175-1

FROLÍK, Jan. Kachle Chrudimska. Sbírkový regionálního muzea v Chrudimi. Chrudim, 2003. ISBN 80-903265-0-1.

HAZLBAUER, Zdeněk. Krása českých středověkých kamen. Odkaz náboženských idejí

v českém uměleckém řemesle. Praha, 1998. ISBN 80-7113-226-8.

MENOUŠKOVÁ, Dana MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. Krása, která hřeje. Výběrový katalog

gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska. Uherské Hradiště, 2008. ISBN 978-80-86185-70-5.

PAVLÍK, Čeněk VITANOVSKÝ, Michal. Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jan Frolík, CSc.**

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2018**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 18. 6. 2018

Veronika Pchálková

Jsem zavázána vedoucímu práce PhDr. Janu Frolíkovi, Csc. za pomoc a ochotu při sestavování této práce. Mé poděkování také náleží zaměstnancům archeologického oddělení VČM Pardubice.

Anotace:

Bakalářská práce si klade za cíl zpracovat část souboru kachlových nálezů uložených v zámeckém depozitáři VČM Pardubice. Konkrétně jde o nálezy výzkumu P. Sommera z roku 1973 a výzkumu M. Cejpové z let 1985–1986. Nálezy budou popsány typologicky a bude určeno jejich přibližné stáří. U vybraných kachlů bude také přibližně rekonstruován jejich původní vzhled. Protože součástí nálezového souboru byla i keramika a další předměty nekachlového charakteru, bude v příloze připojen jejich popis ve formě jednoduché tabulky.

Hesla:

Pardubice, archeologie, gotika, renesance, kachlová kamna, kachle

Anotation:

The aim of bachelor's thesis is to describe and catalogue part of the set of the stove tiles deposited in the castle depository of museum of Pardubice. Described stove tiles were part of archeological researches made by P. Sommer in 1973 and M. Cejpova between 1985 and 1986. With the description that will be typological the approximate age will also be determined. Selected stove tiles will also be reconstructed. Last part of the thesis will be an appendix describing ceramic and other non-tile based finds.

Key words:

Pardubice, archeology, gothic style, renaissance, tiled stove, stove tiles

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. DĚJINY MĚSTA PARDUBICE.....	2
3. DĚJINY BĀDÁNÍ	6
4. KAMNA.....	8
4.1. ZAŘAZENÍ DO VÝVOJE OTOPNÝCH ZAŘÍZENÍ.....	8
4.2. PŮVOD KAMEN.....	10
4.3. KONSTRUKCE	10
4.4. VZHLEDOVÝ VÝVOJ KAMEN.....	12
5. KACHLE.....	14
5.1. PODLE CELKOVÉHO TVARU S OHLEDEM NA POMĚR K VYTÁPĚCÍMU PROSTORU	14
5.1.1. NĀDOBKOVÉ	14
5.1.2. KOMOROVÉ	15
5.1.3. STĚNOVÉ	16
5.2. PODLE UMÍSTĚNÍ NA KAMNOVÉM TĚLESE	16
5.3. PODLE ÚPRAVY ČELNÍ VYHŘÍVACÍ PLOCHY.....	17
6. VÝROBA, DÍLNA A NĀSTROJE.....	18
6.1. PROCES VÝROBY KACHLŮ	18
6.2. DÍLNA, JEJÍ OKOLÍ A PECE.....	20
6.3. HRNČÍŘSKÉ KRUHY A DALŠÍ NĀSTROJE.....	20
6.4. HLĪNA.....	21
6.5. VÝROBCI	22
7. KATALOG.....	23
7.1. NĀDOBKOVÉ KACHLE.....	25
7.2. KOMOROVÉ KACHLE.....	26
7.2.1. NĀBOŽENSKÉ MOTIVY	26
7.2.2. HERALDIKA	48
7.2.3. ARCHITEKTURA A ORNAMENTY	51
7.2.4. VEGETABILNÍ A TEXTOVÉ MOTIVY	64
7.2.5. PORTRÉTNÍ MOTIV	81
7.2.6. BEZ MOTIVU	82
7.2.7. BLĪŽE NEURČNÉ MOTIVY	89
7.2.8. BLĪŽE NEURČENÉ.....	101
7.2.9. OZDOBNÉ PRVKY	105

7.2.10. KOMORY.....	109
7.2.11. TUNEL	113
8. REKONSTRUKCE.....	115
8.1. NÁBOŽENSKÉ MOTIVY.....	115
8.2. MOTIVY HERALDICKÉ.....	132
8.3. RENESANČNÍ PORTRÉTNÍ KACHLE.....	135
8.4. ARCHITEKTONICKÉ MOTIVY	137
8.5. ARCHITEKTONICKÉ MOTIVY TAPETOVÉ.....	141
8.6. REKONSTRUKCE BEZ ROZPOZNATELNÉHO MOTIVU	148
9. ZÁCHYTNÉ OTVORY.....	152
10. OTISKY TEXTILIE.....	152
11. VYHODNOCENÍ SOUBORŮ	158
11.1. VÝZKUM P. SOMMERA	158
11.2. VÝZKUM M. CEJPOVÉ	159
12. ZÁVĚR.....	160
13. CONCLUSION	160
14. OSTATNÍ NÁLEZY Z VÝZKUMU P. SOMMERA.....	161
14.1. STOLNÍ KERAMIKA.....	161
14.2. STAVEBNÍ KERAMIKA	187
14.3. FORMA NA ŠTUK.....	188
14.4. DLAŽDICE	189
14.5. PLASTIKA	190
14.6. KAMENY.....	190
14.7. ORGANICKÝ MATERIÁL.....	191
15. MAPY.....	192
16. SEZNAM ZKRATEK	193
17. PŘEHLED LITERATURY	194
17.1. VÝZKUMY	194
17.2. ODBORNÁ LITERATURA.....	194
17.3. ODBORNÉ ČLÁNKY	196
17.4. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	196

1. ÚVOD

Tématem bakalářské práce je zpracování části nálezů kachlové povahy uložených v pardubickém zámku. Výběr těchto nálezů zahrnuje výzkumy P. Sommera získané roku 1970 a M. Cejповé z roku 1986. Zevrubnějí zpracování kachlových nálezů je ve většíně případů přínosné, neboť byly a jsou důkazem lidského umu jak po stránce umělecké, tak technologické. Také jsou nepřímým ukazatelem společenského ovzduší či ztělesnění myšlenkových pochodů tehdejšího člověka. S kamny, a potažmo kachlemi byl člověk v každodenním kontaktu, proto lze předpokládat, že motivy na nich vytvořené měly pro majitele určitý význam. Cílem studia dodnes dochovaných zlomků je proto snaha přiblížit se tehdejší mentalitě.

Práce si tedy klade za cíl co nejlépe katalogizovat soubory nálezů z výše uvedených výzkumů jak po stránce technologické, tak ikonografické na základě odborné literatury představené v kapitole Dějiny bádání. Dále stručně představí vývoj kamen v rámci otopných zařízení, jejich konstrukci a fungování.

Další zájem bude obrácen na samotné kachle. Konkrétně proces jejich výroby a kategorie do kterých se dnes zařazují.

Poslední významnou součástí je kapitola o kachlových zlomcích, u kterých byl úspěšně určen jejich původní motiv a byl také rekonstruován.

2. DĚJINY MĚSTA PARDUBICE

Pardubice se nacházejí v nížinné oblasti na březích řeky Labe a jejího přítoku Chrudimky¹. S osídlením této rovinné krajiny se setkáváme už v mladém paleolitu prostřednictvím zlomkovitých nálezů drobných kamenných nálezů. tábořiště lovců jsou však těžko doložitelná kvůli nekončícímu civilizačnímu procesu.

Nejvýznamnější objev z nejstaršího období proto musíme zasadit do mezolitu, doby doznívání poslední doby ledové, kdy se lovci museli přizpůsobit na lov menší stádní zvěře. U toku Chrudimky byla objevena nemalá stanice, ze které počet nalezených nástrojů a úštěpků přesahoval počet tisíce².

První Slované přišli do pardubické oblasti nejspíše na přelomu 6. a 7. stol.

Pravděpodobně však tudy pouze procházeli dále do Čech, jak naznačují sporadické nálezy³. Až ve střední době hradištní dochází ke vzniku trvalých sídel. Je to doba, kdy dochází k vytváření center jednotlivých českých kmenů. Oblast Východních Čech spadala pod mocenský vliv kmene Charvátů. V jejich čele stanuli v 10. stol.

Slavníkovci, kteří byli vyvražďeni roku 995 Přemyslovci. Tím se Východní Čechy dostávají pod mocenskou sféru Přemyslovců.

Vlastní osídlení Pardubic má počátek mimo dnešní historické centrum. Nacházelo se v dnešních Pardubičkách a je zasazeno do první poloviny 13. stol. Archeologicky je doloženo průzkumy středověkého hřbitova u kostela sv. Jiljí, kdy byly objeveny zlomky nádob a další předměty naznačující dřívější osídlení.

První písemná zpráva o Pardubicích je v bule papeže Bonifáce VIII. z roku 1295, kterou vzal papež pod ochranu všechny existující kláštery řádu křižovníků s červeným srdcem (Cyriaků)⁴. Mezi tyto kláštery patřil i pardubický, založený roku 1256 za vlády Přemysla II. neznámou šlechtickou rodinou⁵.

Z dosud poměrně rozptýlené oblasti se tak vydělují dvě centra. Pardubičky s farním kostelem a klášter na soutoku Labe a Chrudimky. Během dalších let se těžiště sídelního života pozvolna přesouvá ke klášteru. Příčinu můžeme hledat ve zvýšené frekvenci užívání brodu Labe, který byl uzlem na obchodní cestě mezi Hradcem Králové a Chrudimí. Zde si také pardubický pán postaví své sídlo⁶.

¹ ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic*. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. ISBN 8090006914. s. 11.

² Tamtéž, s. 13.

³ Tamtéž, s. 27.

⁴ Tamtéž, s. 37.

⁵ Tamtéž, s. 36.

⁶ Tamtéž, s. 40.

Tím pánem byl Půta z Dubé, někdy titulovaný z Frýdlantu, z rodu Ronovců. Prameny se o něm jako o majiteli zmiňují v letech 1318 a 1319. Odkdy přesně byl vlastníkem Pardubic však nelze říci, majitelem mohl být už jeho otec Hynek z Dubé, který byl stolníkem na dvoře krále Přemysla Otakara II⁷. V otcových stopách šel i Půta, který se objevoval u dvora Václava II. i Václava III. Po smrti Václava III. V Olomouci se v následných bojích o moc staví Ronovci nejprve na stranu Rudolfa Habsburského, který byl schopen splatit pohledávky u královské pokladny. Když však nečekaně umírá, přecházejí Ronovci na stranu Jindřicha Korutanského⁸.

O pardubickém sídle Ronovců není mnoho známo, příkaz k výstavbě mohl dát samotný Půta, nebo už jeho otec Hynek. Při stavbě byl chytře využit terén. sídlo bylo umístěno u meandrů Labe a přítoku Chrudimky snadno zajišťujících fortifikaci. Navíc se v blízkosti nacházel labský brod, který, jak již bylo zmíněno, se využíval při cestě za obchodem. Právo na vybírání cla na této cestě Ronovci drželi už ve 14. století. Výše zisků se odrazila i na vzhledu sídla, které se více než tvrzi podobalo hradu⁹.

Ronovci jsou i nadále aktivními účastníky dvorské politiky. Když získá Jindřich VII. českou korunu pro svého syna Jana, staví se do opozice na stranu Jindřicha z Lipé. Nastalou situaci zklidnil až Ludvík Bavor v letech 1318 až 1319 dohodnutím tzv. Domažlického míru, kterého se účastnil i Půta se syny. Tehdy už užívají predikátu „z Pardubic“, jelikož jejich ostatní statky jsou zastaveny¹⁰.

Po Půtově smrti jeho synové rodové državy dále rozšiřují, centrum se tvoří na Náchodsku, a snad kvůli velké vzdálenosti jsou Pardubice směněny za hrad Vizmburk s Arnoštem z Hostýně¹¹.

Tímto se Pardubice dostávají po správu pánů z Pardubic, u nichž je právě Arnošt prvním známým příslušníkem. Pod jeho vedením se oblast dále rozvíjí. Arnošt daruje část Pardubic Cyriakům a sám rozvíjí oblast s u brodu s tvrzí¹². Definitivní rozdělení dvou oblastí se dokládá k roku 1340. Jsou označovány jako „nové město“ Pardubice a vesnice Pardubice – Mnichové neboli Pardubičky. Jeho potomci dále rozvíjejí, roku 1349 zakládají kostel sv. Zvěstování panny Marie¹³. Majiteli Pardubic jsou až do

⁷ ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic*. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. ISBN 8090006914. s. 41.

⁸ Tamtéž, s. 42.

⁹ Tamtéž, s. 43.

¹⁰ Tamtéž, s. 45.

¹¹ Tamtéž, s. 46.

¹² Tamtéž, s. 48.

¹³ Tamtéž, s. 53.

počátku husitských válek a končí postoupením území Smilem Flaškou z Pardubic ve prospěch Hanuše z Milheimu¹⁴.

V následujících letech vystřídají Pardubice několik majitelů, nesnadné 15. století se na nich ekonomicky podepíše a roku 1491 tehdejší majitel Zdeslav Jeník více než ochotně prodá panství Vilémovi z Pernštejna¹⁵.

Nastalo období rozkvětu. Nový majitel pardubického panství Vilém získal významné mocenské postavení, když dostal od krále Vladislava II. titul nejvyššího hofmistra¹⁶.

Dále úspěšně rozšiřoval perňštejnské državy a prostřednictvím reforem vylepšil správu svého panství. například dal nově sepsat urbář panství¹⁷, což je listina shrnující seznam poplatků a povinností, které podaní mají vůči vrchnosti. Do doby Vilémovy správy také spadá rozvoj sítě rybníků, kterou si dnes spíše spojujeme s Východními Čechami¹⁸.

Péče o panství a zajištění budoucnosti rodu však není pouze jedinou povinností šlechty. Je třeba také řádně rod reprezentovat a jedním z nejlepších způsobů, jak se ukázat v nejlepším světle, je mít dostatečně honosné sídlo. Vilém nesehal ani v tomto ohledu a z pardubického sídla vystavěl mocnou vodní pevnost¹⁹. Do dnešních dní se z tohoto období rozkvětu dochovala hvězdicová klenba kaple na pardubickém zámku²⁰. Rozvoj nezastavil ani ničující požár, který postihl Pardubice roku 1507, právě naopak. Poničené pozemky byly využity k ještě větší přestavbě a modernizaci města²¹. Je třeba také zmínit, že Vilém byl tolerantní v ožehavé otázce náboženského vyznání. Byl schopen udržet rovnováhu mezi kališníky a katolíky²².

Vilém z Pernštejna opustil tento svět roku 1511²³. Rodové povinnosti tak přecházejí na jeho syny Vojtěcha a Jana. Zároveň s tímto závazkem se ujímají nejvýznamnějších správních úřadů Zemí koruny české. Jan se stal moravským zemským hejtmanem a Vojtěch se po otci ujímá titulu hofmistra království českého²⁴.

Proslulost a respekt k rodu se zubří hlavou v erbu se částečně projevil při vyměření královského rodu Jagellonců. Následovala jednání o volbě nového krále a mezi

¹⁴ ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic*. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. ISBN 8090006914. s. 59.

¹⁵ Tamtéž, s. 84.

¹⁶ Tamtéž, s. 85.

¹⁷ Tamtéž, s. 89.

¹⁸ Tamtéž, s. 91

¹⁹ Tamtéž, s. 91.

²⁰ Tamtéž, s. 94

²¹ Tamtéž, s. 102.

²² Tamtéž, s. 105.

²³ Tamtéž, s. 111.

²⁴ Tamtéž, s. 113.

kandidáty padlo i Vojtěchovo jméno. Ten se však rozhodl podpořit Ferdinanda z rodu Habsburků, který se tak ujal vlády jako Ferdinand I. Na oplátku byl Vojtěchovi dán úřad hofmistra doživotně.

Vojtěch se však ze svého úspěchu netěšil dlouho. Umírá náhle roku 1534. Veškeré věno (včetně Pardubic) připadlo bratrovi²⁵. Z jeho doby se dochoval umně zpracovaný náhrobek dodnes k vidění v kostele svatého Bartoloměje.

Zdá se, že v této nelehké době opustila Pernštejnny pověstná štěstěna. Janova politika se dostala do sporu se záměry panovníka a Jan následně přišel o titul moravského hejtmana. Pardubice postihl druhý požár (rok 1538) a Jan finančně zajišťoval obnovu²⁶. Od událostí předcházejících roku 1547 a následným omezením moci měst se distancoval a krátce nato umírá²⁷. Jeho potomci Pardubice prodávají Ferdinandovi. Město se tak stává majetkem rodu Habsburků²⁸.

²⁵ ŠEBEK, F. a kolektiv. *Dějiny Pardubic*. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. ISBN 8090006914. s. 119.

²⁶ Tamtéž, s. 120.

²⁷ Tamtéž, s. 133.

²⁸ Tamtéž, s. 137.

3. DĚJINY BĀDÁNĪ

Literatury s tematikou kachlů a potažmo kamen je nepřeborné množství od katalogů i odborných článků z konkrétních lokalit až po ikonografické rozborů jednotlivých motivů. Všechny tyto texty však uvádějí jeden společný zdroj, kterým je práce Zdeňka Smetánky, kterého lze právem považovat za zakladatele bádání v kachlovém materiálu. Vytvořil vlastní systém popisu kachlů a v další práci shrnul i výrobu kachlů²⁹.

Tyto základy umožnily vznik dalších, spíše na jednotlivé lokality zaměřených prací. Z řady autorů je třeba uvést Julii Richterovou a její práci *Středověké kachle*³⁰, Michala Erného³¹ (*Gotické kamnové kachle z hradu a zámku v Českém Krumlově*), Jana Frolíka (*Kachle Chrudimska*)³², dále *Gotické a renesanční kachle ve sbírce Západočeského muzea v Plzni* J. Orny³³, *Středověké kamnářství; Středověká kachlová kamna v Táboře* R. Krajíce³⁴, *Pozdně gotické a renesanční kachle ze zámku v Hranicích S. Miloše*³⁵, nebo práci Jiřího a Kypty³⁶.

Knižně jsou také vydávány katalogy z výstav kachlového materiálu, jejich součástí je mimo umně zpracované a bohaté fotografické dokumentace i stručný přehled vývoje a výroby kamen. Takové jsou práce *Krása, která hřeje – Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska* od D. Menouškové a Z. Měřinského³⁷ nebo *Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní* od V. Brycha³⁸.

Vycházejí i práce zaměřené na ikonografii, za nejvýznamnější lze považovat práci *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance* od dvojice autorů Č. Pavlík – M. Vitanovský³⁹, kde předkládají kompilaci a rozbor 1350 motivů z celého území České Republiky. Podobně,

²⁹ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228-265. a SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

³⁰ RICHTEROVÁ, Julie. *Středověké kachle*. Praha, 1982.

³¹ ERNÉE, Michal. Gotické kamnové kachle z hradu a zámku v Českém Krumlově. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. In *Supplementum* 5. České Budějovice – Praha, 2008. ISBN 978-80-86260-85-3.

³² FROLÍK, Jan. *Kachle Chrudimska*. Chrudim, 2003. ISBN 80-903265-0-1.

³³ ORNA, Jiří. *Gotické a renesanční kachle ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni*. Plzeň, 2005. ISBN 80-7247-045-0.

³⁴ KRAJÍČ, Rudolf. *Středověká kachlová kamna v Táboře*. Písek, 1997. ISBN 80-901940-2-8.

³⁵ MILOŠ, Stanislav. *Pozdně gotické a renesanční kachle ze zámku v Hranicích*. Hranice, 1998. ISBN 80-902104-4-9.

³⁶ JIŘÍK, Jaroslav – Jan KYPTA, ed. *Gotické kamnové kachle na Písecku: výběrový katalog výstavy Obrazový svět pozdního středověku*. Písek, 2013. ISBN 978-80-86193-44-1.

³⁷ MENOŠKOVÁ, Dana – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Krása, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště, 2008. ISBN 978-80-86185-70-5.

³⁸ BRYCH, Vladimír – STEHLÍKOVÁ, Dana – ŽEGKLITZ, Jaromír. *Pražské kachle doby gotické a renesanční. Katalog výstavy*. Praha, 1991.

³⁹ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4.

i když v menším měřítku, je zaměřena práce Z. Hazlbauera *Krásy středověkých kamen – Odkaz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle*⁴⁰, která popisuje vybrané motivy s náboženskou tematikou.

Kachle si jako téma pro studium vybírají i v zahraničí. jedna z nejznámějších prací pochází z roku 1969 jejím autorem je R. M. Franz⁴¹ a přibližuje vývoj kachlů ve střední Evropě. Dokumentací kachlů se zabýval i Dabrowsky⁴², dále Strauss⁴³, jehož studie jsou zaměřeny na umělecko-historický rozbor. Je třeba také zmínit studie maďarského badatele Imre Holla z let 1958-1971⁴⁴.

⁴⁰ HAZLBAUER, Zdeněk. *Krásy českých středověkých kamen. Odkaz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle*. Praha, 1998. ISBN 80-7113-226-8.

⁴¹ RICHTEROVÁ, Julie. *Středověké kachle*. Praha, 1982. s. 5.

⁴² Tamtéž, s. 5.

⁴³ Tamtéž, s. 5.

⁴⁴ Tamtéž, s. 5.

4. KAMNA

4.1. ZAŘAZENÍ DO VÝVOJE OTOPNÝCH ZAŘÍZENÍ

Vynález kamen byl pro život středověkého člověka velkým přínosem. Pokud nezahrnujeme nálezy systémů otopných kanálků z Pražského hradu nebo Sázavského kláštera⁴⁵, jde o první využití ohně jako čistě tepelného zdroje bez vedlejší osvětlovací funkce⁴⁶. Byly velmi účinné a poměrně jednoduché na obsluhu, proto se jako otopný zdroj udržely po dlouhé období, dokud je nenahradil složitý rozvodný systém trubek.

První kusé zprávy a pozůstatky pocházejí z období raného středověku v podobě krbů s dymníkovým ústím na některých románských hradech (např. Přimda). V domech neurozených se předpokládá otevřené ohniště⁴⁷.

Změnu můžeme pozorovat od vrcholného středověku (druhá polovina 13. – 14. stol.)⁴⁸, kdy máme z archeologických výzkumů doloženou ve vesnickém prostředí pec. Šlo o hliněný, kupolovitý objekt postavený na pevné podestě, zpravidla umístěný v rohu místnosti⁴⁹. Pro snadnější udržování ohně a poskytnutí prostoru pro přípravu jídla, byla podesta v prostoru ústí pece protažena. protože ústí zůstávalo nezakryté, plnila pec i druhotnou funkci jako zdroj světla. Ústí pece však bylo také jediným otvorem, kudy mohly odcházet dým. Ten poté stoupal do horních částí místnosti, které zbarvil dočerna. Šlo o poměrně velký problém, jehož řešení zahrnovalo změnu ve stavebním uspořádání místnosti. Ta nyní musela být vystavěna vyšší a s otvory pro odvod dýmu v horní zakouřené zóně. Místnosti takového typu jsou označovány jako „jizby“⁵⁰.

Ve vyšším sociálním prostředí lze v této fázi nalézt ve funkci otopného zařízení krb u kterého byly zplodiny jednoduchým sopouchem ve vnějším líci stěny⁵¹.

Další posun ve vývoji nastal v druhé polovině 14. stol. kdy došlo k oddělení dvou hlavních funkcí pece – vaření a zdroj tepla a její obsluhy z přímé na nepřímou. Zatímco pro účel přípravy jídla zůstal vzhled pece téměř nezměněn a došlo pouze k přesunu do vedlejší místnosti, byla pec čistě jako zdroj tepla přetvořena na kamna⁵², jejichž obsluha

⁴⁵ HAZLBAUER, Zdeněk. *Krása českých středověkých kamen. Odkaz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle*. Praha, 1998. ISBN 80-7113-226-8. s. 12.

⁴⁶ ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-082-5. s. 18.

⁴⁷ ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7. s. 258.

⁴⁸ Tamtéž, s. 260.

⁴⁹ ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-082-5. s. 18.

⁵⁰ ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7. s. 260.

⁵¹ Tamtéž, s. 266.

⁵² Tamtéž, s. 267.

probíhala z prostoru kuchyně. Tato inovace se v průběhu 15. a 16. století dostala i do vesnického prostoru⁵³.

Kamna nadále zůstávala v rohu obytné místnosti, údržba ale probíhala z vedlejšího prostoru pro vaření prostřednictvím tunelu, jež procházel zdí, která tyto dvě místnosti oddělovala (tzv. nepřímá obsluha)⁵⁴. Mimo udržování ohně a přípravy jídla sloužila vedlejší místnost i pro odvod dýmu z kamen, což vedlo k začernění stěn. Tak vzniklo označení „černá kuchyně“⁵⁵. Oproti tomu se ze zakouřené jizby stala čistě vybílená „světnice“⁵⁶.

Zatímco si menší domy vystačily s jedním otopným zdrojem umístěným v kuchyni, pro větší stavby, například kláštery nebo zámky, kde bylo potřeba vytopit více místností, byly vytvořeny malé příkládací prostory přístupné skrz dvířka z chodby. Sem byl také odváděn dým z kamen vytápěné místnosti, který pak odcházel sopouchem do komínového systému objektu⁵⁷.

V 19. století přišly díky zdokonalení odvodových systémů zplodin velké změny jak pro způsob vaření, tak pro vytápění. Dymníkový systém se vyvinul v systém tahový⁵⁸, využívající úzké komíny. Svou funkci plnil lépe než jeho předchůdce, bylo však potřeba zajistit nový přísun kyslíku potřebného pro hoření z obytné místnosti⁵⁹. Tak se sice vrátila nutnost obsluhy – musel se vybírat popel – ale velký přínos měla tato změna pro kuchyně. Z malých černých místností vznikly plnohodnotné, okny vybavené prostory s novinkou pro vaření – sporákem využívajícím cyklicky proudící horký vzduch z topeniště pro vaření i pečení⁶⁰. Nový systém se využíval i u kamen, napojení na tahový komín pouze nutilo k větší vertikální konstrukci⁶¹. Také se objevuje termín „pokoj“ jako nové označení pro obytnou místnost⁶².

Druhá polovina 19. stol. zaznamenává využití složitých vytápěcích systémů z jednoho zdroje pro objekty s hromadnou ubytovací funkcí. Zároveň se sporáková revoluce dostává

⁵³ ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7. s. 262.

⁵⁴ Tamtéž, s. 278.

⁵⁵ ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-082-5. s. 34.

⁵⁶ BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 653.

⁵⁷ Tamtéž, s. 250.

⁵⁸ ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7. s. 256.

⁵⁹ Tamtéž, s. 278.

⁶⁰ Tamtéž, s. 279.

⁶¹ Tamtéž, s. 274.

⁶² Tamtéž, s. 274.

i na venkov⁶³. Jeden zdroj tepla ohříval vodu nebo páru, které systémem trubek tepla rozváděly po celé budově⁶⁴.

4.2. PŮVOD KAMEN

Za nejstarší kamna, dochovaná pouze zlomkem kachlů, jsou považovány exempláře z 12. století z oblasti Švýcarska a přiléhající části dnešního Německa⁶⁵. Užívání kamen jako otopného zařízení se rychle šířilo. Doklady o užívání pochází nejen ze severní Evropy a Pobaltí, ale také z jižnějších oblastí například z Chorvatska nebo Slovinska⁶⁶. Na našem území se s kachlovými kamny setkáváme, i když velmi vzácně, od druhé poloviny 13. století⁶⁷.

Příčinou tak velkého rozšíření nebylo jen výše zmíněné pohodlí. Kamna měla oproti ohništi či krbu mnohem vyšší výhřevnou schopnost. Zatímco krb poskytoval teplo jen ve svém nejbližším okolí, které se po uhašení příliš rychle vytrácelo, kamna vyvolávala cirkulaci vzduchu, čímž postupně ohřála všechn vzduch v místnosti. Navíc keramika tvořící stěny kamen v sobě teplo kumulovala, a tak z kamen teplo sálalo i po uhašení ohně v topeništi⁶⁸.

Primárním zdrojem vytápění se kamna stávají přibližně v druhé polovině 15. století, jak dokládá masový vzrůst výroby kachlů. Kamna se tak stávají typickou součástí obydlí širších měšťanských a vesnických vrstev⁶⁹.

4.3. KONSTRUKCE

Ze středověkých kamen se do naší doby nedochoval ani jeden exemplář. Při popisu, případně rekonstrukci se proto vychází pouze z analogií lidových kamen, iluminací nebo nástěnných maleb a archeologického průzkumu.

I přes nepříznivé podmínky ale víme, že nejstarší kamna tvarově vycházela z pece. Šlo o válec, případně hranol zakončený kopulí. Kachle tvořící toto těleso měly vzhled obyčejného hrnce a do tělesa byly vloženy dnem blíže k ohništi. Vzájemně se nedotýkaly, volný prostor vyplňovala kamnářská hlína. Tento typ se dlouho držel v lidové kultuře.

⁶³ ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7. s. 277.

⁶⁴ Tamtéž, s. 284.

⁶⁵ FROLÍK, Jan. *Kachle Chrudimska*. Chrudim, 2003. ISBN 80-903265-0-1. s. 12.

⁶⁶ HRŮŠOVÁ, Lucie. *Renesanční a barokní kachle ze sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové: Náboženské a portrétní kachle*. Pardubice, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. s. 6.

⁶⁷ FROLÍK, Jan. *Kachle Chrudimska*. Chrudim, 2003. ISBN 80-903265-0-1. s. 12.

⁶⁸ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 9.

⁶⁹ FROLÍK, Jan. *Kachle Chrudimska*. Chrudim, 2003. ISBN 80-903265-0-1. s. 12.

Tvar a kulatost kachlů měly vysoké požadavky na spojovací materiál a přímý kontakt s vyhřátou plochou také nebyl umožněn. Poměrně jednoduchým řešením bylo zahájení výroby kachlů s ústím čtvercovým. Nebylo to nijak složité, hrnčír zkrátka po vytočení kachle na kruhu stlačil jeho okraje tak, aby vytvořil čtverec se zaoblenými rohy. Časem se přes ústí se začal vkládat hliněný plát a dno se ponechalo otevřené. Čtvercový formát usnadnil výstavbu kamen a čelní plát měl velký estetický potenciál.

Stejně jako se měnil stavební materiál, měnil se i celkový vzhled finálního produktu. Z hranolu zakončeného kopulí se stala jakási miniatura hradní pevnosti. Skládala se ze tří částí: podstavce, soklu a nástavce.

Podstavec nad sebou nesl zbývající dvě části. Proto musel být pevný, a tak býval většinou zděný cihlami nebo kamenem. Někdy byl vystavěn se zaklenutým prostorem využitým pro sušení dřeva. U mladších kamen mohl být podstavec nahrazen železnou podpěrou v podobě různých částí zvířecích těl.

Prostřední část se nazývá sokl. Bývá největší částí kamnového tělesa a obvykle nabývá hranolovitěho tvaru. v jeho středu je umístěno topeniště.

Nástavec nasedající na sokl byl menšího průměru, zato měl větší tvarovou variabilitu. Jeho vystavěním dosahovala celková výška kamen 2-3 metrů⁷⁰.

Na rozdíl od krbů nebyla kamna stavěna jako součást stěn místnosti. Zpravidla byla umístěna v rozích nebo u stěn, vždy ale s určitým odstupem. Propojení s vedlejší místností, ze kterého se v kamnech zatápělo zajišťoval tunel sestavený z plochých keramických desek. Výstavba začínala vyzděním podstavce ať už kamenem nebo cihlami. Plochy směřující do místnosti byly omítnuty. Horní část podstavce sloužila jako základ topeniště. Sokl už tvořily jednotlivé kachle lepené pojivem. Pro větší pevnost byla přidávána i hlína s příměsí ostřiva (například písku), která po uvedení kamen do provozu vytvořila s kachlemi jeden celek. Stejný postup se opakoval při stavbě nástavce.

Finální úpravy zahrnovaly odstranění, případně doplnění pojiva do spár mezi kachli a v některých případech přetření kamnových stěn slídovým nátěrem dodávajícím lesklý vzhled. Všimněte si, že u stavby nebylo použito žádné podpůrné konstrukce. Kamna byla plně samonosná. Nepřímo to dokazuje zakouření zadních stěn čelních vyhřívacích

⁷⁰ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 10-11.

ploch⁷¹. Zcela bez výjimky to však pravda není, jak dokazuje nález železných vyztužovacích prutů z hradu Křivoklát⁷².

O životnosti kamen se můžeme pouze dohadovat, pravděpodobně silně závisela na pečlivosti údržby, obecně je však přijímána délka tří dekád⁷³.

4.4. VZHLEDOVÝ VÝVOJ KAMEN

Pro svou reliéfní úpravu se kamna a potažmo kachle řadí mezi projevy komorního sochařství obvykle souvisejícího s tzv. uměleckým řemeslem. Mezi další zástupce komorního sochařství lze uvést mince, pečetě nebo reliéfy knižních vazeb. Tyto a mnohé další produkty svůj vzhled mění v závislosti na požadavcích doby, ať už uměleckých, nebo politických.

První reliéfy se na kachlích objevují v době gotického slohu, který se v českých zemích udržel téměř dvě a půl století. Gotika podporovala umění s náboženskou tematikou. Tu pak vyzvedla nade vše ostatní, včetně samotného autora, jehož tak odsoudila k anonymitě⁷⁴. Neznamená to však, že by nevznikaly i jiné než náboženské reliéfy. Doba Karla IV. a potažmo i Václava IV. je časem rozvoje a prosperity, kterou je třeba dát najevo. Nejlépe prostřednictvím umně vyvedených řemeslných i uměleckých děl. Tak se mezi motivy objevují i náměty heraldické.

Úpadek kvality provedení přichází v době husitských válek. Zároveň se však objevují nové motivy reagující na soudobé dění. Tak lze nalézt například reliéf s husitskými bojovníky, nebo zpodobnění samotného Jana Žižky⁷⁵.

Kompletní gotická kamna se na našem území nedochovala. Ze zahraničí však několik zástupců známe. Nejstarší zástupce vůbec je datována k roku 1501 a pochází z arcibiskupského hradu Hohensalzburg. Přibližně stejně stará kamna lze nalézt na hradě Tirol. Další kamna gotického období pocházejí z Řezna v Bavorsku, uložena jsou však v londýnském Victoria Albert museum⁷⁶.

Přechod mezi gotickým a renesančním slohem není nijak jasně ohraničený. Za počátek renesance v českých zemích se obvykle považuje přelom 15. a 16. stol.

⁷¹ HAZLBAUER, Zdeněk. *Krásy českých středověkých kamen. Odkaz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle*. Praha, 1998. ISBN 80-7113-226-8. s. 26.

⁷² PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 9-10.

⁷³ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 15-16.

⁷⁴ Tamtéž, s. 16.

⁷⁵ Tamtéž, s. 20.

⁷⁶ MENOŠKOVÁ, Dana – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Krásy, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště, 2008. ISBN 978-80-86185-70-5. s. 6-7.

Největšími změnami oproti Gotice jsou „kachle šlechtické“ pokoušející se o portrétní zobrazení. Většinou jde o polopostavy, případně postavy nebo dvojice umístěné v medailonu či pod architektonickým obloukem⁷⁷.

Další novinka, tentokrát technologická, je glazování reliéfů. Do popředí se užívání glazury dostávalo jen pomalu. Režná úprava měla dlouhou tradici a nesprávné užití glazury často vedlo k zalití některých detailů⁷⁸. I když byla Renesance hlavně dobou oslavy člověka, náboženská témata se zcela nevytratila. Velmi jim byla nakloněna protestantská část obyvatelstva. Provedením se však od gotických odlišují. Objevují se výjevy s větším počtem postav a také je upřednostňován Starý zákon.

Z renesančního období máme mnohem více zástupců, včetně nejvyšších kamen, dosahujících výšky 11 metrů, postavených přibližně v polovině 16. století. Nacházejí se v pobaltském Gdaňsku. Zástupci renesančního slohu se nacházejí například ve Velkých Losinách (před rokem 1589), na Telči nebo ve Šternberku, který se dokonce pyšní celou kamnovou kolekcí. Čechy zastupuje Vrchlabí (polychromovaná kamna přibližně z roku 1545) nebo rožmberská zeleně glazovaná kamna přibližně z roku 1594⁷⁹.

Držet krok s neustále se měnícími požadavky zajistily nové technologické postupy umožňující výrobu kachlů větší velikosti, a tím urychlení stavby kamen. Od počátku 16. stol. tak je možné nalézt kamna s potlačenou trojdílnou dispozicí, kdy sokl a nástavec mohou zcela splynout v jednu plochu a oken viditelně oddělitelný je pouze podstavec⁸⁰. V 16. stol. také dochází k novým poznatkům ve zpracování železa a výroby litiny⁸¹. Právě litina se ukáže jako vhodný materiál pro stavbu kamen, hlavně v kombinaci s kachlemi. Litina se totiž zahřeje velmi rychle a kachle mají dlouhou výhřevnost. Takováto kombinovaná kamna jsou k vidění na zámku Wilhelsburg⁸².

Další změny ve vzhledu kamen byly čistě estetické a podléhaly módě. Baroko mělo v oblibě hnědou glazuru, případně kachle bílé se zlacenými detaily. Navazuje Rokoko, které vše přebírá a rozvíjí do rafinovaných ornamentů. Antagonistickou reakcí je Klasicismus se svou strohostí a napodobováním dekoru dobové architektury. Empír jde ještě dál a za ideál dosazuje řeckou dórskou jednoduchost. 19. století je synonymem

⁷⁷ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 24.

⁷⁸ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 22.

⁷⁹ MENOŠKOVÁ, Dana – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Krásy, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště, 2008. ISBN 978-80-86185-70-5. s. 7.

⁸⁰ BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 253.

⁸¹ Tamtéž, s. 257.

⁸² Tamtéž, s. 257.

technického pokroku a velkých změn. Umění se v té době paradoxně obrací zpět v podobě Romantismu a Historismu a hledá zašlé ideály středověku. Vysoké výtvarné provedení a ornamentální zdobení dal kamnům poslední sloh – Secese.

Ve 20. století, které není zastřešeno jedním slohem, záleží vzhled kamen na objednateli. Čím dál tím víc je však kladen důraz na účelnost na úkor okrasy⁸³.

5. KACHLE

Zdeněk Smetánka vytvořil dodnes používanou klasifikaci i terminologii pro popis kachlů. Tak lze jednotlivé nálezy popsat podle tří kategorií. První je určení podle tvaru a poměru, druhé podle umístění na kamnovém tělese a třetí se zaměřuje na úpravu čelní vyhřívací plochy⁸⁴.

5.1. PODLE CELKOVÉHO TVARU S OHLEDEM NA POMĚR K VYTÁPĚCÍMU PROSTORU

5.1.1. NÁDOBKOVÉ

popsané typy: hrncovité, pohárovité, baňkovité, tyglíkovité

Jsou nejstarším typem kachlů a pro svou tvarovou podobnost s hrncem bývají někdy označovány jako kachle hrncovité. To však není zcela správně. *Hrncovité*⁸⁵ kachle jsou pouze podtyp kachlů nádobkových. Aby mohl být nádobkový kachel označen jako hrncovitý, musí být jeho ústí kruhové a výška nesmí být větší než šířka. Stěny hrncovitého kachle jsou zpravidla vypouklé, byl však popsán i typ dvojkónický⁸⁶.

U druhého podtypu nádobkových kachlů je poměr výšky a šířky oproti hrncovitým kachlům obráceně. Výška kachlů *pohárovitých*⁸⁷ výrazně převyšuje šířku. Ústí je opět kruhové, stěny mírně kónické, dna jsou podle tvaru dělena na tři základní typy: rovná, hrotitá nebo oblá. V českém prostředí se však vyskytují jen dna rovná⁸⁸.

Z řady lehce vyčnívá kachel *baňkovitý*⁸⁹. Skládá se z ústí, dvojkónické hlavice a krčku. Liší se orientací na kamnovém tělese. Zatímco předchozí typy po umístění na kamnech směřovaly svým ústím do místnosti, baňkovité kachle orientovány opačně – ústím do

⁸³ MENOŠKOVÁ, Dana – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Krásy, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště, 2008. ISBN 978-80-86185-70-5. s. 6-7.

⁸⁴ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228-265.

⁸⁵ Tamtéž, s. 234.

⁸⁶ Tamtéž, s. 234.

⁸⁷ Tamtéž, s. 234.

⁸⁸ Tamtéž, s. 234.

⁸⁹ Tamtéž, s. 235.

topeniště a baňkovitým tělem směrem ven⁹⁰. Důvodem byla snadnější výstavba kamnové kopule. Posledním podtypem je kachel *tyglíkovitý*⁹¹. Tvarem i velikostí je velmi podobný kachli hrncovitému, liší se však ústím ve tvaru čtverce, který vznikl stlačením stran hrncířem po vytočení kachle na kruhu.

Tyglíkovité kachle lze dále dělit podle poměru výšky a velikosti ústí na kachle dlouhé s velkým ústím, dlouhé s malým ústím, krátké s malým ústím a krátké s velkým ústím jinak zvané kachle miskovité⁹².

5.1.2. KOMOROVÉ

popsané typy komor: kuželovité, jehlancovité, střechovité

Kachle komorového typu se vyskytují nejčastěji⁹³. Sestávají, jak název napovídá, z vyhřívací komory uzavřené čelní vyhřívací stěnou zepředu a otevřeného vyhřívacího otvoru zezadu. Na plášti komory se může vyskytnout šroubovice, případně záchytné otvory⁹⁴. Čelní vyhřívací stěna je ohraničena různě profilovanou lištou. Také okraj vyhřívacího otvoru – okruží – mívá různorodou úpravu.

I komory samotné mají svou typologii. Nejčastěji se vyskytuje komora *kuželovitého* typu, méně často pak typy *jehlancovité a střechovité*⁹⁵. Starší komorové kachle byly obvykle menší a protáhlé. V dalším vývoji dochází ke zvětšení vyhřívacího otvoru a snížení komory. Vše vrcholí v tzv. kachli *rámovém*⁹⁶, u kterého z komory zůstal pouze pás běžící po obvodu čelní vyhřívací stěny.

Zvláštním typem je komora *poloválcová*⁹⁷. Nejčastěji ji lze nalézt i kachlů s vyhřívací stěnou obdélného tvaru. Tvarem připomíná polovinu válce uchycenou k čelní stěně svými delšími stranami. Pro větší stabilitu bývá spojení doplněno o menší kruhové výseče umístěné na kratších stranách⁹⁸.

⁹⁰ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228–265.

⁹¹ Tamtéž, s. 236.

⁹² Tamtéž, s. 236.

⁹³ Tamtéž, s. 238.

⁹⁴ Tamtéž, s. 241.

⁹⁵ Tamtéž, s. 240.

⁹⁶ Tamtéž, s. 240.

⁹⁷ Tamtéž, s. 240.

⁹⁸ Tamtéž, s. 240.

5.1.3. STĚNOVÉ

popsané typy: výklenkové, necičkovité, zrcadlové

Posledním, poněkud vzácným typem je kachel stěnový. Odlišuje se absencí komory, do kamen je vsazován svou zadní stěnou⁹⁹. Rozlišuje se kachel *výklenkový*¹⁰⁰ (někdy zv. nikový), který vzhledem připomíná kachel s poloválcovou komorou bez vyhřívacího otvoru. Čelní vyhřívací stěna, zpravidla obdélného tvaru, je prořezána do architektonických motivů. Dalšími typy jsou kachle *necičkovité* a *zrcadlové*¹⁰¹.

Necičkovitý je výklenkovému velmi podobný, jen postrádá čelní stěnu, jejíž výzdobu nahrazují plastiky umístěné v prohlubni. Pro větší stabilitu bývá v horní a dolní části doplněn o hliněné kruhové výseče¹⁰².

Zrcadlový kachel částečně z necičkovitého vychází. zatímco u necičkovitého kachle boční a zadní stěny splývají, zrcadlové kachle přechod mezi stěnami naznačují lomem. Tím se kachel stává podobným zrcadlu ohraničenému širokým rámem, ze kterého jeho název pochází¹⁰³.

5.2. PODLE UMÍSTĚNÍ NA KAMNOVÉM TĚLESE

popsaná rozdělení: základní/římsové, soklové/nástavcové, pateční/kordonové/korunní, řádkové/rohové

Základem této klasifikace je rozlišení kachlů *základních* a *římsových*¹⁰⁴. Jejich zastoupení v nálezových souborech není rovnoměrné. Základní kachle tvořily stěny kamnového tělesa, byly proto nezbytné. Na rozdíl od kachlů římsových plnicích spíše uměleckou funkci¹⁰⁵.

Při bližším určování umístění kachlů na kamnovém tělese se u základních kachlů rozlišují typy *soklové* a *nástavcové*¹⁰⁶. Ve většině případů však u nálezů nelze jednoznačně zařazení určit. Protože římsové kachle mohou být jak soklové, tak nástavcové, jsou rozděleny na *pateční*, *kordonové* a *korunní*¹⁰⁷ podle toho, zda jednotlivé části kamen opticky podpírají, rozdělují nebo ukončují.

⁹⁹ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228-265.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 242.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 242.

¹⁰² Tamtéž, s. 243.

¹⁰³ Tamtéž, s. 243.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 229.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 229.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 229.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 229.

U základních i římsových kachlů lze také určit, zda tvořily jednu z kamnových stěn, nebo je naopak ukončovaly. Tak se rozlišují kachle *řádkové* a *rohové*¹⁰⁸.

Jak již bylo zmíněno výše, zastoupení kachlových typů v nálezech není rovnoměrné. Ze základních kachlů jsou nejvíce zastoupeny kachle řádkové. Z římsových kachle korunní řádkové. Podstatně méně jsou popsány nálezy kachlů rohových, ať už základních, nebo římsových¹⁰⁹.

5.3. PODLE ÚPRAVY ČELNÍ VYHŘÍVACÍ PLOCHY

popsané typy: základní řádkové, základní rohové, římsové pateční řádkové, římsové řádkové kordonové

Při dělení kachlů podle úpravy čelní vyhřívací stěny částečně vychází z předcházejícího způsobu katalogizace. Upouští se však od třídění nálezů na soklové a nástavcové.

Čelní stěny *základních řádkových kachlů*¹¹⁰ mají obvykle tvar čtvercový nebo obdélníkový. Dle velikosti se rozlišují kachle malé, střední a velké, přičemž se vychází z nejčastěji nalézaného čtvercového formátu přibližně o velikosti 20x20 cm určeného jako velikost střední¹¹¹.

*Základní kachle rohové*¹¹² se shodně se základními kachlemi rozlišují podle tvaru vyhřívací stěny a velikosti, protože však mají vyhřívací stěny dvě, jsou dále rozdělovány na symetrické a asymetrické podle poměru obou stěn. Shodné velikosti odkazují na symetrický typ, u asymetrických je jedna ze stěn přibližně o polovinu větší. Z čelního pohledu pak mluvíme o asymetrii pravostranné a levostranné¹¹³.

Nepříliš početné *římsové kachle*¹¹⁴ mají čelní vyhřívací stěny výrazně profilované. Tomuto účelu slouží provazec (vypuklý útvar), výžlabek (zahlobený útvar) nebo kombinace těchto prvků¹¹⁵.

*Římsový pateční řádkový kachel*¹¹⁶ je příkladem takové kombinace. Sestavou výžlabků, vývalků a šikmých pásek často připomíná stříšku. *Římsové řádkové kordonové kachle*¹¹⁷ mívají obdélníkový tvar střední velikosti a zdobené jsou provazci nebo výžlabky.

¹⁰⁸ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228-265.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 229.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 230.

¹¹¹ Tamtéž, s. 230.

¹¹² Tamtéž, s. 230.

¹¹³ Tamtéž, s. 231.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 231.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 231.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 231.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 232.

Římsové řádkové kordonové kachle vychází z většiny ze čtvercového formátu. Kromě provazců nebo výžlabků na ploše stěny mohou být na jejich horní hraně doplněné o cimbuří, čímž dotvářejí iluzivní vzhled hradu¹¹⁸.

6. VÝROBA, DÍLNA A NÁSTROJE

Výrobou kachlů se zabývala hrnčířská dílna, jejíž běžným produktem bylo kuchyňské nádobí denní potřeby. Čistě kamnářské řemeslo se zprvu vůbec nevyskytuje, a i později se vyvíjelo pomalu. Po kamnech totiž nebyla vysoká poptávka, a navíc měla s dostatečnou údržbou dlouhou trvanlivost¹¹⁹.

Objednávka kachlů na kamna byla pro hrnčíře jistě dobrou zprávou, nejen kvůli záruce dobrého výdělku. Výrobní proces byl náročný a výsledek nejistý, proto se takový úkol svěřoval jen těm nejzručnějším¹²⁰. Úspěšné splnění zakázky pak sloužilo jako důkaz řemeslníkova umu.

6.1. PROCES VÝROBY KACHLŮ

Následující podkapitola bude zaměřena na technologicky náročnější výrobu kachlů komorových. Technologicky starší kachle nádobkové se vyráběly, podobně jako stolní keramika technikou obtáčení¹²¹.

Když se dal hrnčíř do práce, mohl si ji pomyslně rozdělit na dvě části. S první označovanou jako řemeslná, zahrnující například vytáčení komor budoucích kachlů na kruhu, neměl větší problém. Měl i dostatek nástrojů určených přesně takovou práci. Druhá – umělecká – část souvisela s vytvořením reliéfní výzdoby čelní stěny kachle. To si žádalo výrobu a použití kadlubu – formy s negativním reliéfem, do které se následně hliněný plát (budoucí čelní stěna), vtlačoval. Pro výrobu kadlubu byla nutná spolupráce řezbáře, který vyřezal negativ budoucího motivu do dřeva. Takováto spolupráce nebyla neobvyklá. Služby řezbáře pro vytvoření kadlubu si často žádali i perníkáři nebo zvonáři. Do vyřezaného dřevěného negativu hrnčíř nejdříve otiskl a poté vypálil hliněný plát, čímž vznikl pozitiv budoucího motivu. Ten byl opět otisknut do hliněné matrice a znovu vypálen. Hrnčíř tak získal hliněný kadlub použitelný pro sériovou výrobu kachlů. Bylo ovšem nutné počítat se smršťováním hlíny během vypalování, proto musel hrnčíř při

¹¹⁸ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228-265.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 544.

¹²⁰ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 14.

¹²¹ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

zadávaní práce řezbářovi požádat o rozměry větší, než jaké měl mít výsledný kachel. Tohoto poznatku můžeme při studiu kachlů využívat i dnes. Předpokládá se, a nízký počet nálezů to i nepřímo potvrzuje, že výroba kadlubů byla náročná i nákladná. Nejen že se proto již vytvořené kadluby používaly opakovaně, hrnčíři si také pro zjednodušení práce dělali i hliněné otisky hotových kachlů a z nich následně vyráběli vlastní kadluby. Kvůli smršťování hlíny po výpalu byl ovšem okopírovaný motiv menší a dnes tak snadno rozpoznáme „plagiát“.

I další výrobní úkony vyžadovaly pečlivost. Jakákoli chyba při formování měkkého plátu hlíny do kadlubu se ve výsledku projevila deformací nebo zaniknutím drobnějších detailů motivu.

Vtlačování plátu do kadlubu zanechalo stopy na zadní straně čelní stěny kachle. Nejde pouze o otisky prstů, na zadních stranách se dochovaly se i prsty vytvořené kružnice naznačující snahu hrnčíře krouživými pohyby dosáhnout co nejlepšího výsledku. Obvyklé jsou i otisky textilie, která bránila hlině v ulpívání na řemeslníkových prstech¹²². Dokud byl reliéf stále v kadlubu, připojila se na jeho zadní stranu komora. Ta byla předem vytočena na kruhu a v místě budoucího spoje byla „nožičkovitě“ rozšířena. Po přiložení k čelní stěně byl spoj zamazán hrnčířem¹²³. Budoucí kachel se pak nechal ztuhnout a po vyjmutí z kadlubu byl odložen na sušení. Následné pálení probíhalo v pecích s teplotou kolísající mezi 800 a 1000 stupni celsia. Šlo o riskantní fázi. Pec nevydávala žár rovnoměrně a dobré naložení kachlů do ní mělo také svůj význam. Na vytažení kachlů z pece se muselo čekat dva dny, než pec dostatečně zchladla.

Při další úpravě povrchu měl hrnčíř více možností. Mohl povrch nechat takzvaně „režný“, tzn. bez další úpravy, nebo mohl na kachle nanést barvu technikou glazování, případně engobování. Technika glazování spočívala v nanesení ve vodě rozpuštěného prášku křemičitanů s barvicími oxidy. Při následném druhém výpalu se z nánosu stal sklovitý lesklý povrch. Při engobování byl kachel přetřen vrstvičkou jemnější hlíny odlišné barvy a opět vypálen. Techniky bylo možné i skombinovat, engoba totiž poskytovala dobrý základ pro nanesení glazury¹²⁴. Povrchová úprava mola být provedena i po vystavění kamen, kdy se stěny přetřely směsí obsahující slídu¹²⁵.

¹²² SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

¹²³ Tamtéž, s. 569.

¹²⁴ Tamtéž, s. 568.

¹²⁵ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 14-15.

6.2. DÍLNA, JEJÍ OKOLÍ A PECE

Dílny se kvůli riziku požáru nacházely v městské zástavbě zpravidla u hradeb¹²⁶, případně na předměstí¹²⁷. V jejím okolím prostoru se předpokládá pec na vypalování, která stála na volném prostranství pod přístřeškem¹²⁸. Zástupců doložených archeologickými výzkumy není mnoho, přesto je možné rozlišit dva základní typy užívaných pecí, které jsou označovány jako horizontální a vertikální¹²⁹. Oba typy byly zahlobené kvůli udržení tepelné izolace a přístup k nim umožňovala předpecní jáma vyložená prkny¹³⁰.

Pece je také možno dále rozdělit na jednoprostorové a dvouprostorové¹³¹, přičemž poslední zmíněné pochází z mladšího období¹³². U jednoprostorových pecí probíhal výpal přímo v ohni a budoucí výrobky byly chráněny „kabátem“ ze starších hrnců. Dvouprostorové pece byl složitější konstrukce. U horizontálních byl prostor pro produkty a oheň oddělen hliněným můstkem, žár pak putoval přes kanálky vytvořené ve spodní části konstrukce¹³³. Vertikální dvouprostorové pece umístily oheň do spodní části, odkud pak stoupal žár přes rošt, na kterém byly posazeny výrobky¹³⁴. Oddělení prostorů umožnilo lepší regulaci výpalu, čímž se usnadnila výroba kameniny¹³⁵.

Kromě pecí se v okolí díly předpokládá prostor pro sušení polotovarů případně střeptiště pro odkládání nepovedených kusů. Další prostor nejspíše zabíraly výrobní suroviny, například písek na ostření nebo palivové dřevo¹³⁶.

6.3. HRNČÍŘSKÉ KRUHY A DALŠÍ NÁSTROJE

Kruh byl, spolu s pecí, základním nástrojem pro hrnčířovu práci. O přesném vzhledu lze polemizovat, v ikonografických pramenech se však nejčastěji vyskytuje tzv. „špruslák“¹³⁷. Skládal se ze dvou talířů spojených „špruslemi“, které kruhu daly jméno.

¹²⁶ Např. v Čáslavi. SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

¹²⁷ Např. Sezimovo Ústí. BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 762.

¹²⁸ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

¹²⁹ BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 767.

¹³⁰ Tamtéž, s. 762.

¹³¹ Tamtéž, s. 762.

¹³² Přibl. od 2. pol. 14. stol. BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 767.

¹³³ BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 767.

¹³⁴ Tamtéž, s. 767.

¹³⁵ Tamtéž, s. 767.

¹³⁶ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

¹³⁷ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

Hrnčír na začátku umístil připravenou hlínu na horní talíř, sedl si na stoličku a patami roztočil spodní talíř (pravděpodobně průměru menšího než talíř horní)¹³⁸. Skrz propojení špruslemi se roztočil i vrchní talíř, takže měl hrnčír volné ruce k tvarování hlíny.

Kruhu typu špruslák se využívalo velmi dlouho, byl nahrazen až v novověku a to tzv. fajánsérským kruhem¹³⁹, který místo šprusí využíval propojení talířů skrz osy.

Jako další pomůcky se předpokládají různá dřívka pro tvarování, struny na krájení hlíny nebo čepele pro tvarování produktu před výpalem¹⁴⁰. Vyloučeny nejsou ani štětce, kterými se nanášela glazura¹⁴¹, která se připravovala drcením na žernovu podobných třecích kamenech¹⁴². Opět však lze vycházet pouze z dohadů a ikonografických zobrazení. Skutečně zachycené jsou pouze zahrocené nůž sloužící k tvarování a hrnčírský čepel s fascetovanými hranami¹⁴³.

Nepřímo doložené jsou také písek na podsypání, který bránil přilepení hlíny k talíři kruhu a textilie bránící uchycení hlíny na hrnčírovy ruce, když umisťoval plát hlíny do kadlubu. Taktéž se předpokládá nádoba s vodou, kterou si hrnčír namáčel ruce před prací¹⁴⁴.

6.4. HLÍNA

Hlína se získávala těžbou z hliníku, a někdy byla i dovážena z větších vzdáleností¹⁴⁵. Před začátkem práce bylo nutné hlínu připravit. Nejdříve se nechala odležet, aby se samovolně zbavila organických nečistot¹⁴⁶. Další kvalitu snižující nečistoty, například kamínky, bylo nutné oddělit ručně. Hlína tak byla strouhána, případně rozplavována a nečistoty byly odstraněny. Proces se mohl opakovat vícekrát¹⁴⁷.

¹³⁸ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

¹³⁹ Tamtéž, s. 552.

¹⁴⁰ BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 768.

¹⁴¹ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

¹⁴² Tamtéž, s. 552.

¹⁴³ Tamtéž, s. 554.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 556.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 556.

¹⁴⁶ BUCHVALDEK, Miroslav, PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985. s. 764.

¹⁴⁷ SMETÁNKA, Zdeněk. Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

6.5. VÝROBCI

Nebylo zvykem, aby řemeslníci vystupovali z anonymity, proto se u mnohých nálezů autorství pouze odhaduje. Přesto je vždy vyskytne několik výjimek. U výroby kachlů jsou takovými výjimkami Jan Medek a Adam Špaček¹⁴⁸.

Jan Medek žil na přelomu 15. a 16. století v Chrudimi. Jeho jméno se dochovalo skrz časté signatury, které na své výrobky umisťoval. Protože nešlo o zrcadlové písmo, nebo pouhé napodobení písmen, lze u něj předpokládat určitá úroveň gramotnosti¹⁴⁹.

Adam Špaček působil v Praze na Novém Městě přibližně v druhé polovině 16. století. Při archeologickém průzkumu parcely, kde původně stále jeho dům se našlo obrovské množství kachlového materiálu i pozůstatků nástrojů potřebných k výrobě. Průzkum archivů pak odhalil Špačkovu jméno¹⁵⁰.

Jeho dílna musela svou tvorbu obzvláště vynikat, jelikož bylo prokázáno, že tvořila i pro potřeby Pražského hradu¹⁵¹.

Na základě těchto poznatků lze říci, že i přesto, že se hrnčíři neřadili k majetnější vrstvě městského obyvatelstva¹⁵², byli schopni se vepsat do dobového povědomí a úspěšně své povolání reprezentovat.

¹⁴⁸ MATYSOVÁ, Klára. Kachle z kostela sv. Josefa v Chrudimi, bakalářská práce. Pardubice, 2016. s. 23.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 23.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 24.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 25.

¹⁵² Tamtéž, s. 26.

7. KATALOG

Hesla katalogu jsou seřazena podle ikonografických motivů (podle Brych, 2004).
Přirazení k jednotlivým skupinám může být často sporné – fragment s trupem koně mohl být součástí jak náboženského (např. sv. Jiří), tak žánrového (lovecký výjev) motivu.

struktura katalogového hesla:

1. typ kachle – **2.** stav zachování – **3.** okrajová lišta – **4.** úprava ČVS – **5.** zadní strana ČVS – **6.** barva zlomku na lomu – **7.** komora – **8.** motiv – **9.** rozměry – **10.** datace – **11.** místo nálezu – **12.** uložení

Struktura hesel vychází ze základní typologie vytvořené Z. Smetánkou¹⁵³. Typ kachle je určen podle velikosti vytápěcího prostoru a umístění na kamnovém tělese. Je však nutno přistupovat s rezervou, jelikož se kachle dochovaly pouze ve zlomcích a přesné určení je tudíž nemožné.

O jakou část zlomku z původního kachle jde, určuje stav zachování. Jsou rozlišeny rohy a okraje čelních vyhřívacích stěn (dále ČVS), u kterých se vyskytuje lišta, středy ČVS bez lišty a zlomky komor tvořících vytápěcí prostor. Popis zmíněné okrajové lišty je třetím bodem katalogového hesla. Jednotlivé typy opět vycházejí z článku Z.

Smetánky¹⁵⁴. Další popis ČVS je obsažen v bodech čtyři a pět. První přibližuje přední stranu, která je nositelem motivu kachle a která směřuje do prostoru. Druhá pak popisuje stranu natočenou směrem k ohništi kamen. Aby byl popis co nejúplnější, je v bodu šest uvedena i barva keramické hlíny kachlů na jejich lomu. To proto, že vypalování jednotlivých kusů bylo často nerovnoměrné, což mohlo zapříčinit odlišnou barevnost kachle na povrchu oproti jeho vnitřní hmotě.

Pokud je součástí zlomku i komora, je popsána v bodě sedm. Uvádí se barva komory, stopy po její výrobě, případně pozůstatky kamnářské hlíny, která fungovala jako pojivo jednotlivých kachlů v kamnovém tělese. Na některých komorách se také dochovaly záchytné otvory (dále ZO), případně i vyhřívací otvory (VO) a jejich okraje (OVO). Pokud se dochoval dostatečně velký zlomek, je určen také původní tvar komory.

¹⁵³ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 229-243.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 229-243.

Osmý bod se opět vrací k přední straně ČVS. Uvádí přibližný popis motivu na zlomku a, pokud jej bylo možné určit, i původní ikonografii kachle.

Rozměry zlomků v bodě devět uvádějí v milimetrech maximální výšku (MV), maximální šířku (MŠ), případně i maximální hloubku, pokud z komory zůstal zlomek sahající od napojení na ČVS až po VO. Následně je uvedena hmotnost v gramech.

Datace jednotlivých nálezů vychází z technického zpracování a propracovanosti motivů ČVS a jejich srovnání s nálezy jiných katalogů (Brych, 2004, Pavlík–Vitanovský, 2004, Menoušková–Měřínský, 2008).

V katalogu jsou popsány nálezy kachlového materiálu z výzkumu jihovýchodního rondelu opevnění pardubického zámku provedeného P. Sommerem roku 1970 a záchranného archeologického výzkumu perněstejnského sálu v druhém patře M. Cejpové z let 1985–1986 (viz mapa v příloze). Protože je katalog řazen podle ikonografických motivů, je místo nálezu uvedeno v bodě jedenáct. Bod dvanáct pak uvádí inventární číslo, pod kterým byly výzkumy vedeny a čísla daná jednotlivým nálezům v podobě xx/yy.

7.1. NÁDOBKOVÉ KACHLE

Kachel č. 1

1. nádobkový, tyglíkový kachel **2.** rohový zlomek **3. – 4. – 5. – 6.** hnědý **7.** okrová, stopy po vytáčení na kruhu, zbytky kamnářské hlíny **8. – 9.** MV 79 mm, MŠ 131 mm, HM 132 g **10.** 14.-15. století (Brych–Stehlíková–Žegklitz 1990, s. 8,9) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/39

Kachel č. 2

1. nádobkový, tyglíkový kachel **2.** rohový zlomek **3. – 4. – 5. – 6.** hnědý **7.** hnědá, stopy po vytáčení na kruhu, stopy po kamnářské hlíně **8. – 9.** MV 99 mm, MŠ 116 mm, HM 145 g **10.** 14.-15. století (Brych–Stehlíková–Žegklitz 1990, s. 8,9) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/158

7.2. KOMOROVÉ KACHLE

7.2.1. NÁBOŽENSKÉ MOTIVY

Kachel č. 3

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého dolního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** sv. Jiří **9.** MV 101 mm, MŠ 111 mm, HM 232 g **10.** 2. pol. 15. století (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 340) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/120

Kachel č. 4

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého dolního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová s bílou engobou **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** sv. Jiří **9.** MV 125 mm, MŠ 109 mm, HM 224 g **10.** 15. století (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 342) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/121

Kachel č. 5

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, pravý horní roh a střed **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová s bílou engobou **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** sv. Jiří **9.** MV 109 mm, MŠ 122 mm, HM 259 g **10.** 15. století (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 342) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/122

Kachel č. 6

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levé části ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová až oranžová **5.** očazená, stopy po vtlačování hlíny do matrice **6.** šedivá **7. – 8.** větve stylizovaného stromu, část motivu Adama a Evy u rajského stromu poznání s hnízdicím pelikánem krmícím mláďata svou krví **9.** MV 110 mm, MŠ 59 mm, HM 132 g **10.** 2. pol. 15. stol. (analogie k nálezu A05824 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/22

Kachel č. 7

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS střed **3. – 4.** okrová s engobou **5.** očazená **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek šedý, krajní oranžový a světle hnědý) **7. – 8.** část pokrývky hlavy, shodná s motivem Jonáše a velryby **9.** MV 51 mm, MŠ 18 mm, HM 23 g **10.** 2. pol. 15. stol. (analogie k nálezu A05750 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/19

Kachel č. 8

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek, lepený ze 2 kusů, levý dolní roh a střed se zlomkem komory **3.** lišta hranolovitá **4.** ČVS okrová s náznakem engoby **5.** zadní strana očazená, stopy po vtačování do matrice **6.** sendvičový efekt (střední proužek šedý, okrajové hnědě oranžové) **7.** komora kuželovitá, hl: VO kruhovitý, OVO oble přehnutý a prožlabený, stopy po vytáčení na kruhu, zbytky hnědé kamnářské hlíny **8.** Jonáš a velryba **9.** MV 179 mm, MŠ 121 mm, HL 109 mm, HM 624 mm **10.** 2. pol. 15. stol. (analogie k nálezu A05752 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/3

Kachel č. 9

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** slepenec ze 2 kusů, pravý horní roh ČVS a zlomek komory **3.** hranolovitá **4.** okrová, hladká **5.** očázená, hlazená **6.** sendvičový efekt (prostřední proužek šedý, krajní oranžové) **7.** komora kuželovitá, hl.: VO kruhový, OVO oble přehnutý a prožlabený, stopy po vytáčení na kruhu **8.** Jonáš a velryba **9.** MV 105 mm, MŠ 94 mm, HL 105 mm, HM 262 g **10.** 2. pol. 15. stol (analogie k nálezu A05754 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** klenební zásyp perněstejského sálu, 2. patro **12.** A3749/9

Kachel č. 10

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého dolního rohu ČVS **3.** hranolovitá **4.** cihlově červená **5.** očázená **6.** šedivý **7. – 8.** Jonáš a velryba **9.** MV 93 mm, MŠ 105 mm, HM 203 g **10.** 2. pol. 15. stol. (analogie k nálezu A05756 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/142

Kachel č. 11

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS střed **3. – 4.** okrová **5.** okrová, hladká **6.** sendvičový efekt (střední šedá, okraje okrové) **7. – 8.** trup koně, součást motivu sv. Martina **9.** MV 55 mm, MŠ 58 mm, HM 45 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/19

Kachel č. 12

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek, lepený z 5 kusů, doplněný sádrou, levý dolní roh a střed se zlomkem komory **3.** lišta hranolovitá **4.** ČVS okrová s náznakem engoby **5.** šedivá, stopy po očazení a hlazení **6.** sendvičový efekt (střední pásek oranžový, krajní šedé) **7.** komora kuželovitá, hl.: VO pravděpodobně kruhový, OVO oble přehnutý a prožlabený, stopy po vytáčení na kruhu **8.** svatý Martin **9.** MV 149 mm, MŠ 164 mm, HL 86 mm, HM 552 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** klenební zásyp perštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/4

Kachel č. 13

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, levý dolní roh **3.** hranolovitá **4.** okrová s engobou **5.** silně očázená, hlazená **6.** sendvičový efekt (oranžový a světle hnědý proužek) **7. – 8.** koňské přední nohy, (svatý Martin) **9.** MV 138 mm, MŠ 84 mm, HM 193 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/7

Kachel č. 14

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, horní část **3.** hranolovitá **4.** oranžově hnědá, skvrna glazury **5.** očázená, stopy po hlazení **6.** sendvičový efekt (střed šedý, okraje oranžové) **7. – 8.** hlava a trup postavy s knížecí korunou dívající se heraldicky vpravo (svatý Martin) **9.** MV 80 mm, MŠ 101 mm, HM 106 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/27

Kachel č. 15

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, pravý horní roh
3. jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** očázená, stopy po hlazení **6.** okrový až oranžový **7. – 8.**
hlava a trup postavy s korunou a svatozáří (Klanění tří králů/mudrců) Brych **9.** MV 110 mm,
MŠ 65 mm, HM 140 g **10.** 15. stol. (Brych 2004, s. 70) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.**
A03746/17

Kachel č. 16

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, levý dolní roh
3. jednostranně zaoblená **4.** okrová s příměsí slídy **5.** očazená **6.** sendvičový efekt (střed šedý, okraje okrové) **7. – 8.** sv. Jiří zabíjí draka, nahoře vlevo princezna **9.** MV 150 mm, MŠ 90 mm, HM 279 g **10.** 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 341, 342) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/28

Kachel č. 17

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého dolního rohu s částí komory **3.** dvojnásobně jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** okrová, stopy po hlazení **6.** cihlově červený **7.** komora kuželovitá, VO, OVO oble přehnutý, stopy po vytáčení na kruhu **8.** prorok s nápisovou páskou **9.** MV 119 mm, MŠ 126 mm, HL 82 mm HM 462 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 324) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/94

Kachel č. 18

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého horního rohu **3.** dvojnásobně jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** okrová, hlazená **6.** cihlově červený **7. – 8.** prorok s nápisovou páskou **9.** MV 87 mm, MŠ 64 mm, HM 157 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 324) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/95

Kachel č. 19

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého okraje ČVS **3.** dvojnásobně jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** okrová, hlazená **6.** cihlově červený **7. – 8.** prorok s nápisovou páskou **9.** MV 76 mm, MŠ 78 mm, HM 109 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 324) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/96

Kachel č. 20

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek horního okraje ČVS
3. dvojnásobně jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** okrová, hlazená **6.** cihlově červený **7. – 8.**
prorok s nápisovou páskou **9.** MV 69 mm, MŠ 94 mm, HM 129 g **10.** 15. stol. (Pavlík–
Vitanovský 2004, s. 324) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/97

Kachel č. 21

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.**
okrová, slídový přetah **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** prorok s nápisovou páskou **9.** MV 127
mm, MŠ 140 mm, HM 278 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 324) **11.** JV rondel
opevnění zámku **12.** A03746/98

Kachel č. 22

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého dolního okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 167 mm, MŠ 134 mm, HM 416 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/99

Kachel č. 23

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 120 mm, MŠ 86 mm, HM 146 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/100

Kachel č. 24

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého dolního okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 79 mm, MŠ 89 mm, HM 161 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/101

Kachel č. 25

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek horního okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 80 mm, MŠ 59 mm, HM 59 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/102

Kachel č. 26

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 102 mm, MŠ 53 mm, HM 78 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/104

kachel č. 27

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** tmavě hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** tmavě hnědá, hlazená **6.** tmavě hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 122 mm, MŠ 95 mm, HM 198 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/105

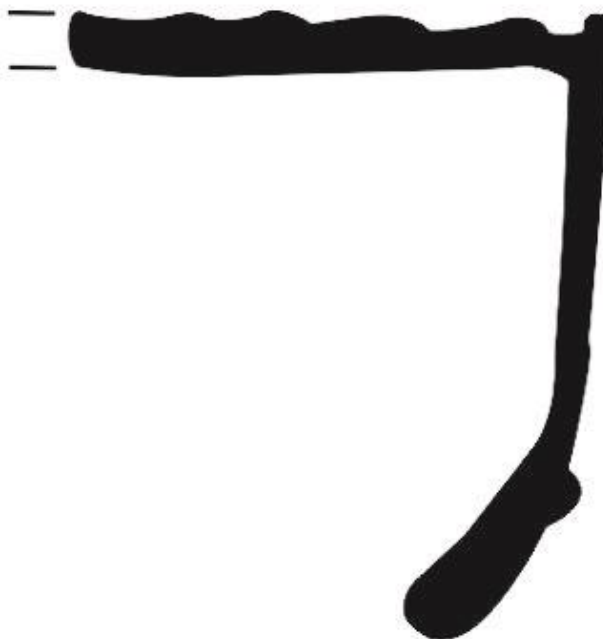
Kachel č. 28

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého dolního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** tmavě hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** tmavě hnědá, hlazená **6.** tmavě hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 100 mm, MŠ 97 mm, HM 331 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/106

Kachel č. 29

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** tmavě hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** tmavě hnědá, hlazená **6.** tmavě hnědý **7.** kuželovitá, VO pravd. kruhový, OVO přehnutý s prožlabením, plášť hnědý, hladký **8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 116 mm, MŠ 108 mm, HM 428 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/107

Kachel č. 30

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého dolního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** tmavě hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** tmavě hnědá, hlazená **6.** tmavě hnědý **7. – 8.** modlitba v Getsemane **9.** MV 110 mm, MŠ 108 mm, HM 263 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/109

Kachel č. 31

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed a část pravého okraje **3.** jednostranně zaoblená **4.** sytě červená s bílou engobou **5.** sytě červená, očázená **6.** sytě červený **7. – 8.** sv. Martin **9.** MV 130 mm, MŠ 141 mm, HM 281 g **10.** 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/116

Kachel č. 32

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** okrová s bílou engobou **5.** našedlá **6.** hnědý **7. – 8.** sv. Martin **9.** MV 92 mm, MŠ 99 mm, HM 110 g **10.** 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/117

Kachel č. 33

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** sytě červená s bílou engobou **5.** hrubá, silně očazená **6.** sytě červený **7. – 8.** sv. Martin **9.** MV 89 mm, MŠ 114 mm, HM 223 g **10.** 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/114

Kachel č. 34

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** bílá engoba **5.** hrubá, našedlá **6.** hnědý **7. – 8.** sv. Martin **9.** MV 116 mm, MŠ 91 mm, HM 131 g **10.** 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/115

Kachel č. 35

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed a část levého okraje **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová s bílou engobou **5.** našedlá **6.** hnědý **7. – 8.** sv. Martin **9.** MV 103 mm, MŠ 112 mm, HM 188 g **10.** 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/118

Kachel č. 36

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého dolního rohu ČVS **3.** hranolovitá **4.** černá **5.** černá, hladká **6.** černý **7. – 8.** sv. Martin **9.** MV 111 mm, MŠ 97 mm, HM 235 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 345) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/139

Kachel č. 37

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** okrová, hladká **6.** okrová **7. – 8.** Klanění tří králů? **9.** MV 89 mm, MŠ 139 mm, HM 215 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 327, 328) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/140

Kachel č. 38

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** Agnus Dei (beránek boží) **9.** MV 72 mm, MŠ 117 mm, HM 210 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 338) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/143

Kachel č. 39

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravé strany a středu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** Agnus Dei (beránek boží) **9.** MV 89 mm, MŠ 108 mm, HM 196 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 338) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/144

Kachel č. 40

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levé strany ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s příměsí slídy **5.** hnědá, hladká s příměsí slídy **6.** sendvičový efekt (střední proužek šedivý, krajní hnědé) **7. – 8.** klanění tří králů **9.** MV 79 mm, MŠ 98 mm, HM 143 g **10.** 15. stol. (Brych 2004, s. 70) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/145

7.2.2. HERALDIKA

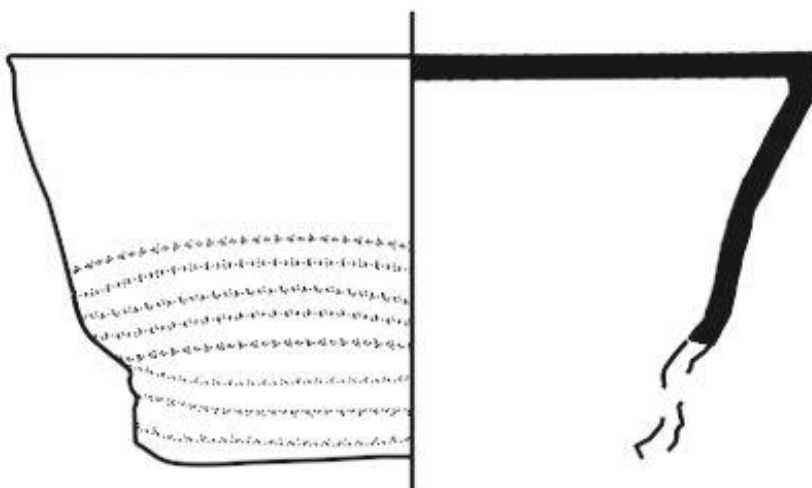
Kachel č. 41

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** slepenec ze 4 kusů, dolní část ČVS se zlomkem komory **3.** hranolovitá, nízká **4.** ČVS béžová, hladká, náznak engoby **5.** zadní strana ČVS očázená, hlazená **6.** lom sendvičový efekt (střední proužek šedivý, zevní proužky béžové) **7.** komora kuželovitá, hl: VO kruhovitý, OVO oble přehnutý a prožlabený, stopy po vytáčení na kruhu, zbytky hnědé kamnářské hlíny **8.** Český lev kráčející vlevo s hlavou čelně a kaskádovitě utvářenou hřívou (Brych 36) **9.** MV 204 mm, MŠ 120 mm, HL 108 mm, HM 788 g **10.** 2. pol. 15. stol (analogie k nálezu A05780 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/2

Kachel č. 42

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** lepený z 5 kusů, doplněný sádkou, chybí střed a levý horní roh **3.** hranolovitá nízka **4.** ČVS okrová, levý dolní roh potřísněný hnědou kamnářskou hlinou **5.** očazení, stopy po hlazení **6.** okrový **7.** komora kuželovitá, hl.: VO kruhový, OVO oble přehnutý a prožlabený, stopy po vytáčení na kruhu, plášť, ZO kruhovitý **8.** orlice **9.** MV 206 mm, MŠ 206 mm, HL 101 mm, HM 1251 g **10.** 2. pol. 15. stol. (analogie k nálezu A05706 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/5

Kachel č. 43

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu ČVS s částí komory **3.** hranolovitý se sestupným páskem **4.** okrová **5.** okrová, stopy po hlazení **6.** hnědý **7.** OVO pravděpodobně čtvercovitý s oble ploše přehnutým okrajem, okrová **8.** dvojocasý lev na zadních, heraldicky otočený vpravo, korunovaný, kolem erbu pravd. řád, nad erbem koruna **9.** MV 137 mm, MŠ 129 mm, HM 459 g **10.** poč. 16.–konec 17. stol. (Brych 2004, s. 158, 168) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/30

Kachel č. 44

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS s lištou **3.** hranolovitá nízka **4.** okrová, stopy po engobě a kamnářské hnědé hlíně, slídový přetah **5.** slabě očázená, hlazená **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek šedý, krajní oranžové) **7. – 8.** Český lev kráčející vlevo s hlavou čelně a kaskádovitě utvářenou hřívou (Brych 36 **9.** MV 53 mm, MŠ 46 mm, HM 49 g **10.** 2. pol. 15. stol. (analogie k nálezu A05772 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03749/18

7.2.3. ARCHITEKTURA A ORNAMENTY

Kachel č. 45

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek komory (horní část) a levý horní roh ČVS **3.** hranolovitá nízka **4.** okrová až světle hnědá, slídový přetah, stopy po prořezávání **5.** – **6.** světle hnědý **7.** poloválcová, VO se nedochoval, stopy po vytáčení na kruhu, plášť hrubý a očazený **8.** průčelí katedrály, pravděpodobně prořezaný motiv **9.** MV 141 mm, MŠ 138 mm, HM 321 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 426) **11.** klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/6

Kachel č. 46

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, horní část se zlomkem komory **3.** – **4.** hnědá, příměs slídy **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7.** obdélníkový ZO **8.** tři zuby cimbuří stylizované do pultových stříšek s rastrem ze střešních tašek, pod stříškami motivy štítu s hvězdou (Šternberkové), dvou květin a erbu s hvězdou (Šternberkové) **9.** MV 68 mm, MŠ 120 mm, HM 226 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 205) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/145

Kachel č. 47

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** akantová lišta, písmena, tři stínky s okny **9.** MV 64 mm, MŠ 67 mm, HM 57 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 423) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/112

Kachel č. 48

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená, pouze na spodní hraně **4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** akantová lišta, písmena, tři stínky s okny **9.** MV 159 mm, MŠ 90 mm, HM 266 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 423) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/110

Kachel č. 49

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého dolního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená, pouze na spodní hraně **4.** okrová **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** akantová lišta, písmena, tři stínky s okny **9.** MV 91 mm, MŠ 60 mm, HM 96 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 423) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/111

Kachel č. 50

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá **6.** hnědý **7. – 8.** akantová lišta, písmena, tři stínky s okny **9.** MV 69 mm, MŠ 61 mm, HM 65 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 423) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/113

Kachel č. 51

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravé strany ČVS **3.** – **4.** hnědá s bílou engobou **5.** hnědá, hladká **6.** hnědý **7.** – **8.** akantová lišta, písmena, tři stínky s okny **9.** MV 96 mm, MŠ 82 mm, HM 131 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 423) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/147

Kachel č. 52

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek, lepený ze 3 kusů, horní část ČVS se zlomkem komory **3.** hranolovitá lišta nízká **4.** ČVS světle hnědá se náznakem engoby **5.** zadní strana ČVS silně očázená, hlazená **6.** barva lomu cihlově červená **7.** dochována pouze část bez VO, pravděpodobně poloválcový, stopy po vytáčení na kruhu, na plášti zbytky kamnářské hlíny **8.** vrchol průčelí lodě katedrály **9.** MV 105 mm, MŠ 194 mm, HM 568 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004. s. 426) **11.** klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/1

Kachel č. 53

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** okrová s bílou engobou **5.** cihlově červená **6.** cihlově červený **7. – 8.** rastr z kosočtverců se čtyřlísty a trojlísty s kruhovými uzavřenými středy **9.** MV 80 mm, MŠ 83 mm, HM 83 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 421) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/146

Kachel č. 54

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** světle béžová **5.** očazená **6.** hnědá **7. – 8.** zlomek architektonické kružby (slepé) **9.** MV 124 mm, MŠ 105 mm, HM 179 g **10.** 15. stol. (analogie k nálezu A05832 z výzkumu VČM, přír. č. 0044/1999) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/29

Kachel č. 55

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** plochý hranol **4.** světle zelená glazura na engobě **5.** silně očázená, stopy po vtlačování hlíny do matrice **6.** hnědý **7. – 8.** ve výžlabku stylizovaný rostlinný motiv, na liště řada čtyř kosočtverců s perličkami se středech **9.** MV 67 mm, MŠ 80 mm, HM 90 g **10.** 1. pol. 16. stol. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 146, 153) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/68

Kachel č. 56

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** plochý hranol **4.** světle zelená glazura na engobě **5.** silně očázená, stopy po vtlačování hlíny do matrice **6.** hnědý **7. – 8.** tapetový motiv, na liště řada pěti kosočtverců s perličkami se středech **9.** MV 51 mm, MŠ 73 mm, HM 82 g **10.** 1. pol. 16. stol. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 146, 153) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/69

Kachel č. 57

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek horní části ČVS s částí komory **3. – 4.** světle béžová **5.** světle béžová **6.** světle béžový **7. – 8.** Z hlavního motivu dochovány pouze tři oblouky oddělené od cimbuří dvojité řezaným provazcem, cimbuří má ve stínkách pultové stříšky, zuby cimbuří se nedochovaly. **9.** MV 56 mm, MŠ 171 mm, HM 411 g **10.** 1. pol. 16. stol. (Frolík 2003, s. 66) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/31

Kachel č. 58

1. komorový (rámový), římsový, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek s částí komory **3. – 4.** žlutohnědá glazura **5.** hrubá, silně očázená **6.** hnědý **7. – 8.** tapetový motiv, plastická šachovnice 9 x 3 pole, ukončeno cimbuřím o dvou zubech částečně upravených jako pultové stříšky **9.** MV 64 mm, MŠ 133 mm, HM 256 g **10.** 1. pol. 16. stol (Brych 2004, s. 204, 205) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/37

Kachel č. 59

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého horního rohu
3. jednostranně zaoblená **4.** cínčitá zelená glazura na engobě **5.** šedá, otisk prstu **6.** okrový **7.** –
8. okřídlená hlava anděla nad obloukem s motivem vln **9.** MV 117 mm, MŠ 66 mm, HM 164 g
10. 1. pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 189, 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/49

Kachel č. 60

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu
s komorou **3.** hranolovitá **4.** cínčitá zelená glazura na engobě **5.** hrubá, silně očazená **6.** béžový
7. béžová, záchytný otvor obdélného tvaru, VO pravd. oválný, OVO přehnutý a prožlabený **8.**
okřídlená hlava anděla nad obloukem s motivem vln **9.** MV 159 mm, MŠ 86 mm, HM 365 g **10.**
1. pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 189, 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/50

Kachel č. 61

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, roh, odřený **3.** hranol prut **4.** zelená cíničitá glazura na engobě **5.** hrubá, cihlově červená, očazená **6.** cihlově červený **7. – 8.** tapetový motiv, stuhou dvakrát obtočený oválný ornament v pásu pod silně profilovanou římsou se sestupným páskem, pod pásem náznak oblouku **9.** MV 116 mm, MŠ 110 mm, HM 226 g **10.** 1. pol. 16. st. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 80, 82) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/1

Kachel č. 62

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, roh **3.** jednostranně zaoblená se sestupným páskem **4.** světle zelená cíničitá glazura na engobě, odřená **5.** očazená **6.** cihlově červený **7. – 8.** část oblouku dvakrát obtočeného stuhou s perličkami **9.** MV 90, MŠ 87 mm, HM 147 g **10.** pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 187) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/11

Kachel č. 63

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého horního rohu ČVS **3.** hranolovitá **4.** zelená glazura **5.** hladká, hnědá, slabě očazená **6.** hnědý **7. – 8.** sloup s tordovaným dřikem, hlavice korintská s dvěma květy **9.** MV 117 mm, MŠ 84 mm, HM 173 g **10.** pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 154) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/57

Kachel č. 64

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** zelená glazura **5.** silně očazená **6.** okrový **7. – 8.** stylizovaný květen **9.** MV 70 mm, MŠ 82 mm, HM 55 g **10.** 2. pol. 16. stol. (Menoušková–Měřinský 2008, s. 80, 86) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/54

Kachel č. 65

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu
3. hranolovitá **4.** zelená glazura **5.** silně očázená **6.** hnědý **7. – 8.** hlavice sloupu s dvěma květy
pod vlysem s esovitě se vinoucím úponkem **9.** MV 71 mm, MŠ 101 mm, HM 129 g **10.** 2. pol.
16. stol. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 86) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/55

Kachel č. 66

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3.**
hranolovitá **4.** zelená cíničitá glazura, odřená **5.** očázená **6.** cihlově červený **7. – 8.** polosloup
s korintskou hlavicí v nice **9.** MV 118 mm, MŠ 58 mm, HM 198 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s.
160) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/2

Kachel č.67

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3. – 4.** glazura zelená, žlutá, odřená **5.** našedle bílá **6.** našedle bílý **7. – 8.** výžlabek s kosočtverečným ornamentem vyplněný perličkami pod mírně zataženou římsou s prožlabením **9.** MV 49 mm, MŠ 53 mm, HM 35 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 135) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/3

Kachel č. 68

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** zelená glazura na engobě **5.** zdrsňelá, cihlově červená s očazením **6.** cihlově červený **7. – 8.** část oblouku s nikami a polosloupem **9.** MV 78 mm, MŠ 63 mm, HM 72 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 193) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/4

7.2.4. VEGETABILNÍ A TEXTOVÉ MOTIVY

Kachel č. 69

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravé části ČVS **3.** – **4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7.** – **8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 92 mm, MŠ 82 mm, HM 182 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/131

Kachel č. 70

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** levá část a střed ČVS **3.** – **4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7.** – **8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 108 mm, MŠ 117 mm, HM 198 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/132

Kachel č. 71

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** levý dolní roh ČVS **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 71 mm, MŠ 92 mm, HM 107 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/133

Kachel č. 72

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** horní část ČVS **3. – 4.** načervenalá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** načervenalá, hladká **6.** načervenalý **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, dvě stínky s heraldikou **9.** MV 74 mm, MŠ 92 mm, HM 154 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/134

Kachel č. 73

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** dolní část ČVS **3. – 4.** načervenalá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** načervenalá, hladká **6.** načervenalý **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 82 mm, MŠ 98 mm, HM 127 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/135

Kachel č. 74

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** horní část ČVS **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hladká **6.** hnědá **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, stínka s naznačenou pultovou stříškou **9.** MV 70 mm, MŠ 58 mm, HM 71 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/136

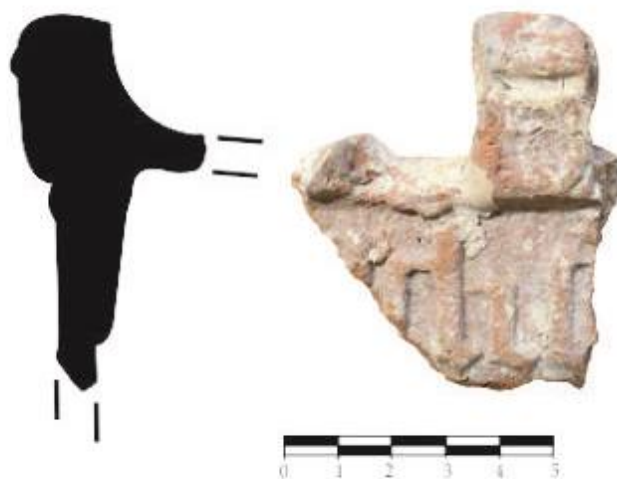
Kachel č. 75

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hladká **6.** hnědá **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 51 mm, MŠ 91 mm, HM 89 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/137

Kachel č. 76

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** horní část ČVS **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hladká **6.** hnědá **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, stínka s heraldikou **9.** MV 76 mm, MŠ 71 mm, HM 91 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/138

Kachel č. 77

1. římsový s cimbuřím, řadový, tapetový **2.** horní část ČVS **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, čtyři zuby cimbuří **9.** MV 161 mm, MŠ 187 mm, HM 941 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/124

Kachel č. 78

1. římsový, řadový, tapetový **2.** dolní část ČVS **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 43 mm, MŠ 135 mm, HM 133 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/125

Kachel č. 79

1. římsový s cimbuřím, řadový, tapetový **2.** horní část ČVS **3. – 4.** sytě červená s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** naředlá, hladká **6.** sytě červený **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, tři stínky s heraldikou **9.** MV 130 mm, MŠ 187 mm, HM 492 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/126

Kachel č. 80

1. římsový s cimbuřím, řadový, tapetový **2.** pravý horní roh ČVS **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hladká **6.** hnědý **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, dvě stínky s heraldikou **9.** MV 133 mm, MŠ 101 mm, HM 302 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/127

kachel č. 81

1. římsový s cimbuřím, řadový, tapetový **2.** levý horní roh ČVS **3. – 4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hladká **6.** hnědý **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, dvě stínky s naznačenou pultovou stříškou **9.** MV 136 mm, MŠ 125 mm, HM 369 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/128

Kachel č. 82

1. římsový s cimbuřím, řadový, tapetový **2.** zlomek horní části ČVS **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny, jedna stínka **9.** MV 72 mm, MŠ 53 mm, HM 54 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/129

Kachel č. 83

1. římsový, řadový, tapetový **2.** zlomek dolní části ČVS **3. – 4.** okrová s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** našedlá, hladká **6.** hnědý **7. – 8.** nápis nad prutem obtočeným dvojitou stuhou s esovitými rostlinnými úponky v mezerách a rozvilinou s hrozny **9.** MV 65 mm, MŠ 103 mm, HM 144 g **10.** kolem roku 1500 (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 441) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/130

Kachel č. 84

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek rohu s částí komory **3.** hranolovitá s výžlabkem **4.** zelená glazura na engobě, silně poškozená **5.** šedá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** stylizovaná rostlina **9.** MV 108 mm, MŠ 102 mm, HM 273 g **10.** 2. pol. 15. až 1. třetina. 16. stol. (Jířík-Kypta 2013, s. 103) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/40

Kachel č. 85

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek ČVS **3.** hranolovitá + výžlabek **4.** tmavě zelená glazura na engobě **5.** hladká, béžová **6.** béžová **7. – 8.** koruna stromu **9.** MV 87 mm, MŠ 94 mm, HM 170 g **10.** pol.15.–1. třetina 16. stol. (Jířík-Kypta 2013, s. 103) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/63

Kachel č. 86

1. komorový, římsový, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek rohu ČVS **3. – 4.** světle béžová, hladká **5.** očazená **6.** okrový **7. – 8.** svazek tří plodů žaludu **9.** MV 66 mm, MŠ 113 mm, HM 109 g **10.** konec 16. – poč. 17. stol. (Frolík 2003, s. 60) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/25

Kachel č. 87

1. komorový, římsový, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek s částí komory **3. – 4.** bílá **5.** bílá, částečně očázená **6.** lom ČVS bílý, lom komory okrový **7.** okrová, OVO pravd. kruhový s prožlabeným okrajem, na plášti zbytek kamnářské hlíny **8.** tapetový motiv, esovitě vinutý úponek se stylizovanými plody **9.** MV 54 mm, MŠ 94 mm, HM 307 g **10.** 15. stol. (Frolík 2003, s. 64) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/41

Kachel č. 88

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** rohový zlomek s částí komory **3.** hranolovitá **4.** zelená glazura na engobě **5.** okrová, hladká, částečně očázená **6.** okrový **7. – 8.** vlys s textem po obvodu nedochovaného motivu **9.** MV 108 mm, MŠ 81 mm, HM 232 g **10.** 1. pol. 16. stol (Brych 2004, s. 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/42

Kachel č. 89

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek **3.** hranolovitá **4.** zelená glazura na engobě **5.** silně očázená **6.** cihlově červený **7. – 8.** po obvodu textový vlys, z hlavního motivu dochována část stuhy s nápisem „26“ **9.** MV 107 mm, MŠ 93 mm, HM 273 g **10.** 1. pol. 16. stol (Brych 2004, s. 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/43

Kachel č. 90

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek levého dolního rohu **3.** hranolovitá **4.** zelená glazura na engobě **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** po obvodu textový vlys, z hlavního motivu dochována stuha s nápisem **9.** MV 107 mm, MŠ 118 mm, HM 305 g **10.** 1. pol. 16. stol (Brych 2004, s. 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/44

Kachel č. 91

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek pravého dolního rohu **3.** hranolovitá **4.** zelená glazura na engobě **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7. – 8.** po obvodu textový vlys, z hlavního motivu dochována stuha s nápisem a přední nohy běžícího koně **9.** MV 103 mm, MŠ 134 mm, HM 354 g **10.** 1. pol. 16. stol (Brych 2004, s. 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/45

Kachel č. 92

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** zelená glazura na engobě **5.** hladká, slabě očázená **6.** cihlově červený **7. – 8.** část oblouku s nápisem **9.** MV 69 mm, MŠ 79 mm, HM 93 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 136, 137) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/66

Kachel č. 93

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá, přepálená **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** stylizované květiny **9.** MV 141 mm, MŠ 84 mm, HM 247 g **10.** konec 16. stol. (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 430, 431) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/23

Kachel č. 94

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, zlomek **3. – 4.** okrová **5.** okrová, hlazená **6.** okrový **7. – 8.** stylizované květiny **9.** MV 105 mm, MŠ 109 mm, HM 146 g **10.** konec 16. stol. (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 430, 431) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/24

Kachel č. 95

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, pravý horní roh **3.** dvojnásobně jednostranně zaoblená **4.** hnědá s červeným přetahem **5.** očázená, stopy po hlazení **6.** hnědý **7. – 8.** stylizovaná rostlinná výplň **9.** MV 96 mm, MŠ 77 mm, HM 124 g **10.** 16. stol (Matysová 2016, s. 202) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/20

Kachel č. 96

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek ČVS **3. – 4.** tmavě zelená glazura na engobě **5.** hladká, silně očázená **6.** hnědá **7. – 8.** tapetový palmetový motiv v podlouhlých mandorlových polích **9.** MV 91 mm, MŠ 110 mm, HM 119 g **10.** 2. pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 210, 211) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/70

Kachel č. 97

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** plochý hranol **4.** pestrobarevná glazura zelené a žluté barvy **5.** hrubá, silně očázená **6.** hnědý **7.** – **8.** tapetový, na liště stylizovaný palmový list **9.** MV 55 mm, MŠ 87 mm, HM 58 g **10.** 16. stol. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 64) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/62

Kachel č. 98

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3.** – **4.** tmavě zelená glazura **5.** hladká, očázená **6.** hnědý **7.** – **8.** rostlinný ornament **9.** MV 56 mm, MŠ 41 mm, HM 22 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 210) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/72

Kachel č. 99

1. rámový, římsový **2.** zlomek okraje ČVS s rámem **3.** nevyvinuta **4.** černá, metalicky lesklá glazura **5.** hladká, okrová **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek oranžový, krajní okrové) **7.** rám. hloubka 32 mm, tři ZO kruhového tvaru, vyřtá číslice ‚6.‘ **8.** stylizované listy **9.** MV 135 mm, MŠ 238 mm, HM 1087 g **10.** 16.–17. stol. (Čekalová–Balášová–Belisová 2017, s. 537, 538) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/77

Kachel č. 100

1. rámový, římsový **2.** zlomek okraje ČVS s rámem **3.** hranolovitá **4.** černá, metalicky lesklá glazura **5.** hladká, okrová **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek oranžový, krajní okrové) **7.** rám. Hloubka 32 mm **8.** stylizované listy **9.** MV 69 mm, MŠ 177 mm, HM 408 g **10.** 16.–17. stol. (Čekalová–Balášová–Belisová 2017, s. 537, 538) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/78

Kachel č. 101

1. rámový, římsový **2.** zlomek okraje ČVS s částí rámu **3.** hranolovitá **4.** černá, metalicky lesklá glazura **5.** hladká, okrová **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek oranžový, krajní okrové) **7.** rám, hloubka 32 mm **8.** stylizované listy **9.** MV 73 mm, MŠ 77 mm, HM 137 g **10.** 16.–17. stol. (Čekalová–Balášová–Belisová 2017, s. 537, 538) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/79

Kachel č. 102

1. rámový, římsový **2.** zlomek okraje ČVS s rámem **3.** hranolovitá **4.** černá, metalicky lesklá glazura **5.** hladká, okrová **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek oranžový, krajní okrové) **7.** rám. Hloubka 32 mm **8.** stylizované listy **9.** MV 70 mm, MŠ 179 mm, HM 449 g **10.** 16.–17. stol. (Čekalová–Balášová–Belisová 2017, s. 537, 538) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/80

Kachel č. 103

1. rámový, římsový **2.** zlomek okraje ČVS **3. – 4.** černá, metalicky lesklá glazura **5.** hladká, okrová **6.** oranžový **7. – 8.** stylizované listy **9.** MV 50 mm, MŠ 41 mm, HM 25 g **10.** 16.–17. stol. (Čekalová–Balášová–Belisová 2017, s. 537, 538) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/81

7.2.5. PORTRÉTNÍ MOTIV

Kachel č. 104

1. komorový (rámový), základní, řadový **2.** zlomek spodního okraje, lepený ze dvou kusů **3.** hranolovitá **4.** zelená glazura **5.** silně očázená **6.** hnědý **7. – 8.** neznámý šlechtic, poprsí v arkádě **9.** MV 125 mm, MŠ 119 mm, HM 319 g **10.** 16. stol. (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 387) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/51

7.2.6. BEZ MOTIVU

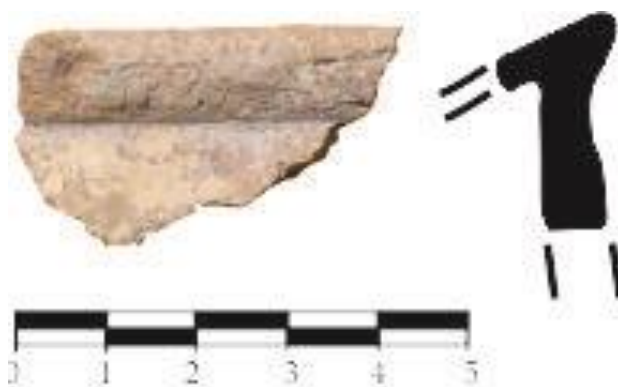
Kachel č. 105

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) 2. rohový zlomek ČVS s částí komory 3. hranolovitá nízka 4. okrová se slídovým přetahem 5. silně očazená 6. sendvičový efekt (oranžový a světle hnědý pásek) 7. – 8. bez motivu, součást ČVS s motivem modlitby v Getsemane 9. MV 77 mm, MŠ 63 mm, HM 84 g 10. 2. pol. 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) 11. klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro 12. A3749/14

Kachel č. 106

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) 2. zlomek horního okraje ČVS 3. jednostranně zaoblená 4. okrová s bílou engobou 5. okrová 6. okrový 7. – 8. bez motivu, součást ČVS se sv. Jirím 9. MV 26 mm, MŠ 47 mm, HM 18 g 10. 2. pol. 15. století (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 341, 342) 11. JV rondel opevnění zámku 12. A03746/123

Kachel č. 107

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého horního okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** hnědá, hlazená **6.** hnědý **7. – 8.** bez motivu, součást ČVS s motivem modlitby v Getsemane **9.** MV 38 mm, MŠ 58 mm, HM 46 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/103

Kachel č. 108

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek levého horního rohu ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** tmavě hnědá s bílou engobou pod slídovým přetahem **5.** tmavě hnědá, hlazená **6.** tmavě hnědý **7. – 8.** bez motivu, součást ČVS s motivem modlitby v Getsemane **9.** MV 71 mm, MŠ 63 mm, HM 81 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 332) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/108

Kachel č. 109

1. komorový (rámový), římsový, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek horního okraje se stínkami **3. – 4.** okrová **5.** okrová **6.** okrový **7. – 8.** dvě stínky bez motivu **9.** MV 51 mm, MŠ 94 mm, HM 74 g **10.** poč. 16. stol (Brych 2004, s. 204) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/151

Kachel č. 110

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3. – 4.** silně odřená zelená glazura na bílé engobě **5.** cihlově červená, očazená **6.** cihlově červený **7. – 8.** bez motivu **9.** MV 55 mm, MŠ 100 mm, HM 139 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 202, 204) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/7

Kachel č. 111

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, roh, část komory **3.** složená: hranol-vývalek-sestupný pásek-vývalek **4.** cihlově červená **5.** hlazená, cihlově červená **6.** cihlově červený **7. – 8. – 9.** MV 80 mm, MŠ 83 mm, HM 182 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 58. 59) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/8

Kachel č. 112

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3.** hranolovitá **4.** zelená cíničitá glazura na engobě, odřená **5.** cihlově červená **6.** cihlově červený **7. – 8. – 9.** MV 49 mm, MŠ 53 mm, HM 35 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 185, 186) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/10

Kachel č. 113

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek **3. – 4.** bílá glazura, silně odřená, **5. – 6.** cihlově červený **7.** rám pravoúhlý, cihlově červený **8.** bez motivu **9.** MV 73 mm, MŠ 90 mm, HM 187 g **10.** ? **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/15

Kachel č. 114

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená se sestupným páskem **4.** světle zelená glazura na engobě **5.** hladká, očázená **6.** okrový **7. – 8. – 9.** MV 36 mm, MŠ 38 mm, HM 27 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 201) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/61

Kachel č. 115

1. komorový (rámový), základní, řadový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek okraje ČVS s částí komory **3.** hranolovitá **4.** tmavě zelená glazura na engobě **5.** silně očázená **6.** sendvičový efekt (střední pásek šedý, okrajové okrové) **7.** dochována pouze část pláště s hlinou vyplněným záchytným otvorem čtvercového tvaru, plášť políty stříbřitou glazurou **8. – 9.** MV 24 mm, MŠ 66 mm, HM 69 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 193) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/64

Kachel č. 116

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** zelená glazura na engobě **5.** hladká, hnědá **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek šedý, krajní cihlově červené) **7. – 8. – 9.** MV 16 mm, MŠ 85 mm, HM 60 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 201) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/67

Kachel č. 117

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** prut + vývalek **4.** zelená cíničitá glazura na engobě, silně odřená **5.** očazená **6.** hnědý **7. – 8. – 9.** MV 41 mm, MŠ 65 mm, HM 41 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 204) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/161

Kachel č. 118

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** mohutně jednostranně zaoblená **4.** světle zelená cíničitá glazura na engobě **5.** očazená **6.** hnědý **7. – 8. – 9.** MV 37 mm, MŠ 39 mm, HM 22 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 201) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/162

7.2.7. BLÍŽE NEURČNÉ MOTIVY

Kachel č. 119

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek horní části ČVS **3.** hranolovitá **4.** okrová **5.** očazená, zdrsňělá **6.** okrový **7. – 8.** korunovaná hlava **9.** MV 61 mm, MŠ 159 mm, HM 172 g **10.** 15. stol. (Pavlík–Vitanovský 2004, s. 69, 72) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/26

Kachel č. 120

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** okrová **5.** očazená, zdrsňělá **6.** sendvičový efekt (střed šedý, okraje okrové) **7. – 8.** trup koně, část sedla, ostruha **9.** MV 55 mm, MŠ 68 mm, HM 59 g **10.** 15. stol. (Brych 2004, s. 110) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/18

Kachel č. 121

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS střed **3. – 4.** zelená glazura na engobě **5.** hrubá, silně očázená **6.** sendvičový efekt (horní pruh cihlově červený, spodní hnědý) **7. – 8.** modlící se postava, v pozadí pádící jelen **9.** MV 118 mm, MŠ 68 mm, HM 91 g **10.** pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 117, 135) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/58

Kachel č. 122

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek pravého horního rohu ČVS **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** zelená glazura na engobě **5.** hrubá, silně očázená **6.** cihlově červený **7. – 8.** dvě modlící se postavy, nad jejich hlavami meč a stylizovaná nebesa s okřídlenou postavou **9.** MV 165 mm, MŠ 135 mm, HM 364 g **10.** pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 117, 135) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/59

Kachel č. 123

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** zelená glazura na engobě **5.** hrubá, silně očázená **6.** cihlově červený **7. – 8.** stylizovaná koruna stromu **9.** MV 57 mm, MŠ 71 mm, HM 52 g **10.** pol. 16. stol. (Brych 2004, s. 117, 135) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/60

Kachel č. 124

1. komorový (rámový), základní, řadový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek pravého horního rohu **3.** jednostranně zaoblený se sestupným páskem **4.** zelená glazura **5.** hrubá, silně očázená **6.** okrový **7. – 8.** koruna stromu a dvě prchající postavy (Vyhnání z ráje?) **9.** MV 114 mm, MŠ 135 mm, HM 318 g **10.** 2. pol. 16. stol. (Menoušková–Měřinský 2008, s. 86, 87) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/52

Kachel č. 125

1. komorový (rámový), základní, řadový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** zelená glazura **5.** silně očazená, hladká **6.** okrový **7. – 8. ? 9.** MV 65 mm, MŠ 30 mm, HM 29 g **10.** 2. pol. 16. stol. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 86, 87) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/56

Kachel č. 126

1. komorový (rámový), základní, řadový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek okraje **3.** hranolovitý se sestupným páskem **4.** zelená glazura **5.** hladká, silně očazená **6.** okrový **7. – 8. – 9.** MV 39 mm, MŠ 112 mm, HM 132 g **10.** 2. pol. 16. stol. (Menoušková–Měřínský 2008, s. 86, 87) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/53

Kachel č. 127

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** tmavě zelená glazura na engobě **5.** hladká, slabě očázená **6.** hnědý **7. – 8.** koňský trup a noha **9.** MV 110 mm, MŠ 44 mm, HM 74 g **10.** 2. pol. 16.- 1. pol. 17. stol. (Brych 2004, s. 144. 145) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/73

Kachel č. 128

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** tmavě zelená glazura na engobě **5.** hladká, slabě očázená **6.** hnědý **7. – 8.** zrcadlo v barokně zdobeném rámu, nalevo hlava a trup koně s křídlem **9.** MV 141 mm, MŠ 159 mm, HM 373 g **10.** 2. pol. 16.- 1. pol. 17. stol. (Brych 2004, s. 144, 145) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/74

Kachel č. 129

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3.** hranolovitá **4.** tmavě zelená cíničitá glazura na engobě, odřená **5.** cihlově červená **6.** cihlově červený **7. – 8.** ? **9.** MV 53 mm, MŠ 67 mm, HM 73 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 101) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/9

Kachel č. 130

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3.** hranolovitá **4.** zelená cíničitá glazura na engobě **5.** cihlově červená **6.** cihlově červený **7. – 8.** torčovaný sloup s žebrovanou hlavicí **9.** MV 62 mm, MŠ 57 mm, HM 61 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 101) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/5

Kachel č. 131

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, okraj **3.** hranolovitá **4.** tmavě zelená cínčitá glazura na engobě, odřená **5.** drsná, našedlá **6.** šedý **7. – 8.?** **9.** MV 60 mm, MŠ 40 mm, HM 77 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 101, 144) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/6

Kachel č. 132

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** zelená glazura, odřená **5.** očazení **6.** cihlově červený **7. – 8. ?** **9.** MV 56 mm, MŠ 68 mm, HM 53 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 209) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/12

Kachel č. 133

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** zelená glazura na engobě, odřená **5.** okrová **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek šedý, krajní cihlově červené) **7. – 8.** ? **9.** MV 81 mm, MŠ 31 mm, HM 36 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/13

Kachel č. 134

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** rohový zlomek ČVS, roh **3.** hranolovitá **4.** tmavě zelená cíničitá glazura, zateklá po straně **5.** očazení **6.** cihlově červený **7. – 8. – 9.** MV 55 mm, MŠ 57 mm, HM 55 g **10.** 16. stol (Brych 2004, s. 201) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/16

Kachel č. 135

1. komorový (rámový), základní, rohový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS **3. – 4.** zelená glazura na engobě **5.** hladká, silně očázená **6.** okrový **7. – 8. – 9.** MV 67 mm, MŠ 82 mm, HM 108 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 136, 137) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/65

Kachel č. 136

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** tmavě zelená glazura **5.** hladká, očázená **6.** hnědý **7. – 8. – 9.** MV 37 mm, MŠ 38 mm, HM 15 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 209) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/71

Kachel č. 137

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek ČVS, střed **3. – 4.** zelená glazura **5.** hladká, okrová **6.** okrový **7. – 8.?** **9.** MV 57 mm, MŠ 17 mm, HM 13 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 144) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/76

Kachel č. 138

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek rohu ČVS a části komory **3.** hranolovitá **4.** cihlově červená **5.** cihlově červená **6.** cihlově červený **7. – 8.** nečitelný **9.** MV 52 mm, MŠ 98 mm, HM 216 g **10.** 14. – 15. stol. (Brych 2004, s. 44) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/141

Kachel č. 139

1. komorový (rámový), základní, řádkový, nástavcový **2.** zlomek levého horního rohu se zbytkem komory **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** světle béžová **5.** okrová, hladká **6.** sendvičový efekt (prostřední pásek šedě černý, krajní okrové) **7. – 8.** kosočtverečný motiv pod kladím s nápisem **9.** MV 95 mm, MŠ 113 mm, HM 285 g **10.** 16.–17. stol. (Brych 2004, s. 189, 190) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/38

Kachel č. 140

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** rohový zlomek **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** světle zelená glazura na engobě, částečně odřená **5.** silně očázená, otisk textilie **6.** okrový **7. – 8.** ? **9.** MV 106 mm, MŠ 95 mm, HM 228 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 192) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/46

Kachel č. 141

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek pravého okraje **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** světle zelená glazura na engobě **5.** silně očazená, otisk textilie **6.** okrový **7. – 8.** ? **9.** MV 67 mm, MŠ 56 mm, HM 86 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 192) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/47

Kachel č. 142

1. komorový (rámový), základní, řádkový, soklový (nástavcový) **2.** zlomek pravého horního rohu **3.** hranolovitá se sestupným páskem **4.** světle zelená glazura na engobě **5.** silně očazená, otisk textilie **6.** okrový **7.** okrová, VO oválného tvaru, OVO ploše oble přehnutý **8.** pokrývka hlavy s pérem **9.** MV 159 mm, MŠ 134 mm, HM 545 g **10.** 16. stol. (Brych 2004, s. 192) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/48

7.2.8. BLÍŽE NEURČENÉ

Kachel č. 143

1. ? 2. zlomek 3. – 4. vnější část zdrsňělá, okrová 5. vnitřní část silně očázená 6. okrový, nalepené zbytky sádry (vápna?) 7. – 8. – 9. MV 59 mm, MŠ 88 mm, HM 49 g 10. - 11. klenební zásyp perňštejnského sálu, 2. patro 12. A3749/17

Kachel č. 144

1. ? 2. zlomek komory 3. – 4. – 5. – 6. sendvičový efekt (prostřední pásek béžový, krajní oranžové) 7. okrová, slabě očázená, jeden z okrajů seřiznutý 8. – 9. MV 77 mm, MŠ 66 mm, HM 52 g 10. – 11. klenební zásyp perňštejnského sálu, 2. patro 12. A3749/16

Kachel č. 145

1. ? **2.** zlomek ČVS, střed **3.** – **4.** hnědá **5.** okrová **6.** hnědý **7.** – **8.** nečitelný **9.** MV 59 mm, MŠ 53 mm, HM 36 g **10.** – **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/149

Kachel č. 146

1. komorový (?) **2.** zlomek okraje ČVS **3.** jednostranně zaoblená **4.** okrová **5.** okrová, hladká **6.** okrový **7.** – **8.** nečitelný **9.** MV 68 mm, MŠ 80 mm, HM 65 g **10.** – **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/150

Kachel č. 147

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** zlomek rohu ČVS **3.** dvojnásobně jednostranně zaoblená + sestupný pásek **4.** okrová **5.** okrová **6.** okrový **7. – 8.** nečitelný **9.** MV 58 mm, MŠ 99 mm, HM 112 g **10. ? 11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/148

Kachel č. 148

1. komora (?) **2.** zlomek pláště **3. – 4. – 5. – 6.** okrový **7.** barva pláště okrová **8. – 9.** MV 58 mm, MŠ 71 mm, HM 24 g **10. – 11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/155

Kachel č. 149

1. komora (?) **2.** zlomek pláště **3. – 4. – 5. – 6.** okrový **7.** barva pláště okrová **8. – 9.** MV 44 mm, MŠ 59 mm, HM 32 g **10. – 11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/156

Kachel č. 150

1. komora (?) **2.** zlomek pláště **3. – 4. – 5. – 6.** okrový **7.** barva pláště okrová **8. – 9.** MV 29 mm, MŠ 49 mm, HM 16 g **10. – 11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/157

7.2.9. OZDOBNÉ PRVKY

Kachel č. 151

1. – 2. zlomek vázy 3. – 4. tmavě hnědá glazura na engobě, ZO obdélného tvaru 5. oranžová 6. oranžový 7. – 8. – 9. MV 226 mm, MŠ 205 mm, HM 889 g 10. 16.–17. stol. 11. JV rondel opevnění zámku 12. A03746/82

Kachel č. 152

1. – 2. zlomek vázy 3. – 4. tmavě hnědá glazura, na engobě 5. okrová, mírně očázená 6. oranžový 7. – 8. – 9. MV 122 mm, MŠ 103 mm, HM 384 g 10. 16.–17. stol. 11. JV rondel opevnění zámku 12. A03746/83

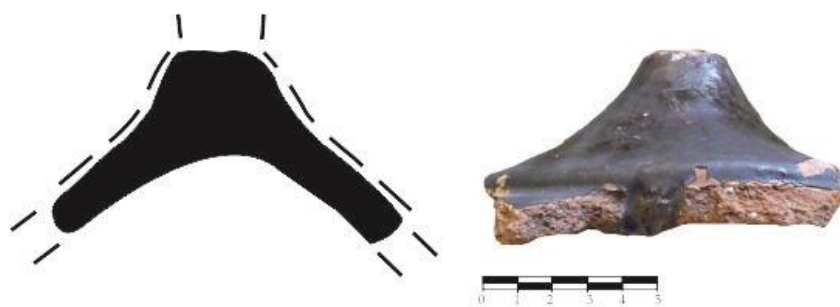
Kachel č. 153

1. – 2. zlomek vázy **3. – 4.** tmavě hnědá glazura, na engobě **5.** oranžová **6.** oranžový **7. – 8. – 9.**
MV 70 mm, MŠ 62 mm, HM 123 g **10.** 16.–17. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.**
A03746/84

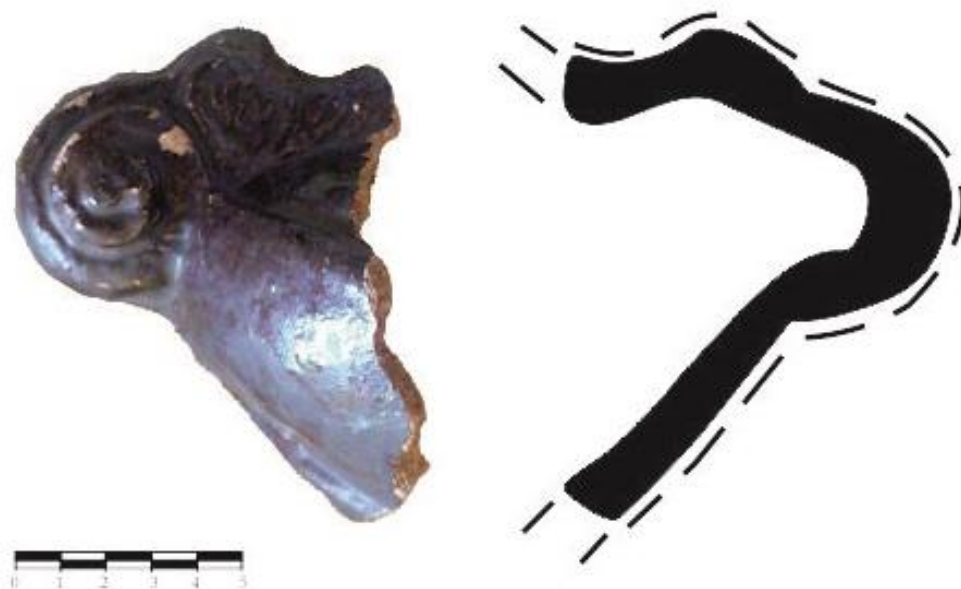
Kachel č. 154

1. – 2. zlomek vázy **3. – 4.** tmavě hnědá glazura, na engobě **5.** oranžová **6.** oranžový **7. – 8. – 9.**
MV 45 mm, MŠ 92 mm, HM 147 g **10.** 16.–17. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.**
A03746/85

Kachel č. 155

1. – 2. zlomek vázy **3. – 4.** tmavě hnědá glazura, na engobě **5.** oranžová **6.** oranžový **7. – 8. – 9.**
MV 102 mm, MŠ 99 mm, HM 239 g **10.** 16.–17. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.**
A03746/86

Kachel č. 156

1. – 2. zlomek vázy **3. – 4.** tmavě hnědá glazura, na engobě **5.** oranžová **6.** oranžový **7. – 8. – 9.**
MV 117 mm, MŠ 138 mm, HM 221 g **10.** 16.–17. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.**
A03746/87

Kachel č. 157

1. komorový (rámový), základní, řadový, nástavcový (soklový) **2.** střed ČVS **3. – 4.** hnědá, lesklá glazura **5.** okrová **6.** okrový **7. – 8. – 9.** MV 33 mm, MŠ 62 mm, HM 27 g **10.** konec 16. – počátek 17. stol. (Brych 2004, s. 202) **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/88

Kachel č. 158

1. korunní nástavec **2.** zlomek **3. – 4.** přední strana okrová **5.** zadní strana okrová **6.** oranžová **7. – 8. – 9.** MV 135 mm, MŠ 107 mm, HM 196 g **10.** 16.–17. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/32

kachel č. 159

1. obkladová deska 2. zlomek pravého dolního rohu 3. hranolovitá 4. okrová 5. okrová 6. okrový 7. – 8. sv. Jiří 9. MV 172 mm, MŠ 108 mm, HM 314 g 10. 2. pol. 15. století (Pavlík–Vítanovský 2004, s. 345) 11. JV rondel opevnění zámku 12. A03746/119

7.2.10. KOMORY

Kachel č. 160

1. poloválcovitá komora 2. okrajový zlomek komory 3. – 4. – 5. – 6. sendvičový efekt (prostřední pásek šedý, krajní hnědě oranžové) 7. poloválcovitá, VO se nedochoval, hnědě oranžová, plášť hrubý a slabě očázený 8. – 9. MV 105 mm, MŠ 132 mm, HM 227 g 10. 2. pol. 15. stol. 11. klenební zásyp pernštejnského sálu, 2. patro 12. A3749/12

Kachle č. 161

1. kuželovitá komora **2.** zlomek s částí VO **3.** – **4.** – **5.** – **6.** hnědý **7.** VO pravd. kruhový, OVO oble přehnutý, barva pláště hnědá, stopy po kamnářské hlině **8.** – **9.** MV 116 mm, MŠ 94 mm, HM 135 g **10.** 15. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/152

Kachel č. 162

1. kuželovitá komora **2.** zlomek s částí VO **3.** – **4.** – **5.** – **6.** hnědý **7.** VO pravd. kruhový, OVO oble přehnutý s prožlabením, barva pláště hnědá **8.** – **9.** MV 93 mm, MŠ 82 mm, HM 104 g **10.** 15. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/153

Kachle č. 163

1. kuželovitá komora **2.** zlomek s částí VO **3.** – **4.** – **5.** – **6.** hnědý **7.** VO pravd. kruhový, OVO oble přehnutý, barva pláště hnědá **8.** – **9.** MV 80 mm, MŠ 94 mm, HM 104 g **10.** 15. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/154

Kachel č. 164

1. kuželovitá komora **2.** zlomek komory s částí VO **3.** – **4.** – **5.** – **6.** cihlově červený **7.** VO kruhový, OVO oble přehnutý a prožlabený, plášť cihlově červený **8.** – **9.** MV 103 mm, MŠ 37 mm, HM 149 g **10.** 15. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/14

Kachel č. 165

1. kuželovitá komora **2.** zlomek s částí VO **3. – 4. – 5. – 6.** hnědý **7.** VO pravd. kruhový, OVO oble přehnutý s prožlabením, barva pláště hnědá, stopy po kamnářské hlíně **8. – 9.** MV 102 mm, MŠ 147 mm, HM 231 g **10.** 15. stol. **11.** JV rondel opevnění zámku **12.** A03746/159

Kachel č. 166

1. poloválcová komora **2.** rohový zlomek **3.** zaoblená **4. – 5. – 6.** sendvičový efekt (oranžový a okrový pásek) **7.** pravděpodobně poloválcová, okrová až oranžová, plášť hrubý, stopy po očazení **8. – 9.** MV 58 mm, MŠ 60 mm, HM 39 g **10.** 2. pol. 15. stol **11.** klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/10

Kachel č. 167

1. komora s kruhovým ústím **2.** zlomek s ústím **3. – 4. – 5. – 6.** světle hnědý **7.** okrová, plášť hlazený, zbytek hnědé kamnářské hlíny, VO pravd. Kruhový, OVO oble přehnutý, očazení **8. – 9.** MV 68 mm, MŠ 100 mm, HM 76 g **10.** 2. pol. 15. stol. **11.** klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/15

7.2.11. TUNEL

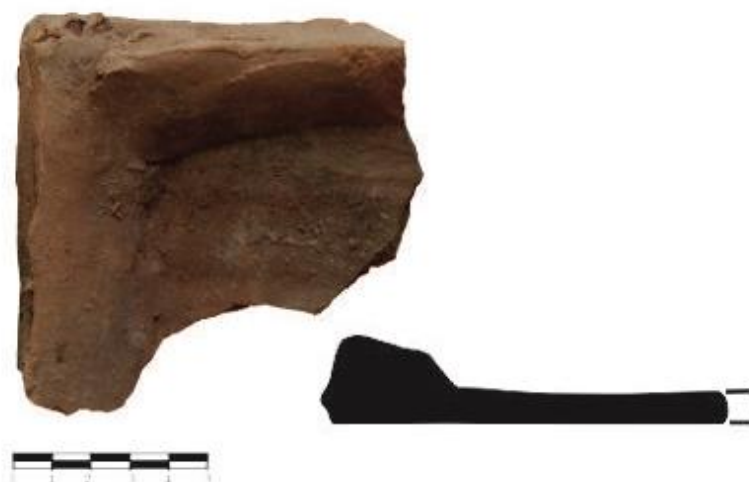
Kachel č. 168

1. část spojovacího tunelu **2.** rohový zlomek **3. – 4.** přední strana okrová, potřísněná bílou barvou **5.** zadní (vnitřní) strana silně očazená, slabý otisk textilie **6.** světle hnědý **7. – 8. – 9.** MV 150 mm, MŠ 146 mm, HM 321 g **10.** 2. pol. 15. stol. **11.** klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/8

Kachel č. 169

1. část spojovacího tunelu **2.** rohový zlomek **3. – 4.** vnější okrová až oranžová **5.** vnitřní silně očazená **6.** světle hnědý **7. – 8. – 9.** MV 106 mm, MŠ 104 mm, HM 193 g **10.** 2. pol. 15. stol. **11.** klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/11

Kachel č. 170

1. část spojovacího tunelu **2.** okrajový zlomek **3. – 4.** vnější oranžová **5.** silně očazená **6.** světle hnědý **7. – 8. – 9.** MV 98 mm, MŠ 59 mm, HM 87 g **10.** 2. pol. 15. stol. **11.** klenební zásyp perněstejnského sálu, 2. patro **12.** A3749/13

8. REKONSTRUKCE

Reliéfy na čelních vyhřívacích stěnách se třídí do ikonografických skupin podle motivů. Výčet těchto skupin kolísá kvůli novým poznatkům archeologických výzkumů, nejčastěji však lze nalézt skupiny s motivy náboženskými, heraldickými, mytologickými či alegorickými, architektonickými a ornamentálními¹⁵⁵. Samotné motivy také mohly být tak oblíbené, že existují ve více variantách¹⁵⁶.

U části souboru uvedeného v této práci bylo možno určit původní motiv a přibližné provedení. Níže je jejich výčet spolu s nejpravděpodobnější interpretací.

8.1. NÁBOŽENSKÉ MOTIVY

Adam a Eva u stromu poznání

(obr. 1, kat. č. 6)

Také nazývaný Prvotní hřích nebo Pokušení je častým a oblíbeným starozákonním motivem¹⁵⁷. Adam a Eva byli podle výkladu Bible prvními lidmi stvořenými Bohem. Žili v dostatku a bez starostí v Rajske zahradě s ostatními tvory. Jediná věc, kterou jim Bůh nepovolil, bylo ochutnání plodů stromu poznání. Trestem za porušení zákazu byla smrtelnost. Adam i Eva podlehli pokušení, ztělesněnému hadem, a tím se naučili rozeznat dobré od zlého. Zároveň si uvědomili svou nahotu a zakryli se fíkovými listy.

Na reliéfních kachlích je příběh vyprávěn ve zkratce¹⁵⁸. Zpodobněni jsou Adam s Evou pod stromem obtočeným hadem, teprve se chystají ochutnat ovoce a zároveň už skrývají svou nahotu. Verze motivu uvedená v tomto katalogu je navíc doplněna o pelikána krmícího mláďata vlastní krví - symbol Kristovy oběti a vykoupení hříchu, který pochází z Nového zákona.

Klanění tří králů (Mudrců)

(obr. 2, kat. č. 15 – obr. 3., kat. č. 40)

O mudrcích následujících východní hvězdu při cestě za novým králem Židů nevíme mnoho. I jejich počet byl stanoven podle počtu darů, které přinesli. Těmi byly zlato jako královská důstojnost Ježíše, kadidlo symbolizující jeho božskou slávu a myrha-symbol

¹⁵⁵ BRYCH, Vladimír. *Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze*. Praha, 2004. ISBN 80-7036-175-1. s. 8-16.

¹⁵⁶ HAZLBAUER, Zdeněk. *Krásy českých středověkých kamen. Odkaz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle*. Praha, 1998. ISBN 80-7113-226-8. s. 32.

¹⁵⁷ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 29.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 29.

víry, ale i smrti a utrpení. Jména mudrců vychází z ravenského pontifikátu. Zlato nese Kašpar, kadidlo Melichar a myrhu Baltazar. Mohli být jak astrologové z Persie, tak kněží kultu Mithry. Statut králů jim byl dán mnohem později. To samé platí i pro jejich vzhled. Baltazar je znázorňován s černou pletí až ve středověku, kdy měli být mudrci ztělesněním kontinentů Evropy, Asie a Afriky¹⁵⁹.

Beránek Boží (Agnus Dei)

(obr. 4, kat. č. 38, 39)

Jeden z hlavních symbolů Ježíše Krista, tradičně zpodobňován s křížovým nimbem¹⁶⁰ a korouhví vzkříšení. Z rány na hrudi mu vytéká krev, která je zachycována do kalicha. Beránek je už od dob starověku součástí obřadů nejen židovských, ale i blízkovýchodních¹⁶¹. Tradičně byl zabíjen a pojídán v době dnešních velikonočních svátků, kdy byl také Ježíš odsouzen a ukřižován. Usmrcení berana jako nevinného zvířete pak bylo přeneseno na Krista vykupujícího hříchy ostatních svou smrtí¹⁶². Toto symbolické chápání vychází i z Janova evangelia, kdy Jan Křtitel při křtu Ježíše pronesl: „*Hle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa.*“ (J 1, 29)

Modlitba v Getsemane

(obr. 5, kat. č. 27, 28, 29, 108, 30 – obr. 6, kat. č. 22, 23, 24, 25, 107, 26)

Další oblíbený motiv připomíná Kristovy chvíle těsně před jeho zatčením. Příběh se odehrává v Getsemanské zahradě na úbočí Olivové hory. Její název je odvozen z aramejského slova „get šemanin“ a znamená lisovna oliv. Ježíš se zde spolu se svými učedníky Petrem, Jakubem a Janem přichází modlit za odvrácení Kristova osudu¹⁶³.

Modlitba (či Agonie) v Getsemane v tomto souboru ukazuje stojící postavu Ježíše a jeho tři spící učedníky. Hora je symbolicky vyjádřena pyramidou z kamenů na jejímž vrcholu je umístěn kalich s hostií, které žehná boží ruka. Po stranách kalicha jsou rostliny se třemi květy. Kalich s hostií mohou symbolizovat Kristovu krev a tělo, ale zároveň ho lze vyložit

¹⁵⁹ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 46.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 46.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 47.

¹⁶² JIŘÍK, Jaroslav – Jan KYPTA, ed. *Gotické kamenné kachle na Písecku: výběrový katalog výstavy Obrazový svět pozdního středověku*. Písek, 2013. ISBN 978-80-86193-44-1. s. 44.

¹⁶³ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 41.

jako symbol hořkosti či utrpení - „*Otče můj, není-li možné, aby mne ten kalich minul, a musím-li jej pít, stan se tvá vůle.*“ (Mt 26,42).

Svatý Jiří

(obr. 7, kat. č. 16 – obr. 8, kat. č. 3 – obr. 9, kat. č. 4, 5, 106)

Z bezpočtu variací a typů zpodobnění svatého Jiří není těžké odhadnout jeho všeobecnou popularitu ve všech společenských vrstvách. Je patronem Anglie, Janova i některých rytířských řádů. Jeho prapor, červený kříž na bílém poli, se užíval za křížových výprav a dnes je i oficiální vlajkou anglického námořnictva.

Jako jeho přibližné datum a místo narození se uvádí třetí století v Kappadodokii (dnešní Turecko). Zemřel jako mučedník okolo roku 305 v Nikomedii (Turecko) nebo v Lyddě (Palestina). O jeho životě vypráví bezpočtu legend. Ta nejznámější, popsaná ve Zlaté legendě, popisuje Jiřího jako řadového vojáka a později tribuna ve vojsku císaře Diokleciána. Zachrání zde libyjské město Selen a jeho princeznu před drakem, který v kraji požírá ovce a později i lidi. Draka ovšem Jiří nesetne hned, ale dovede jej spoutaného do Seleny a teprve s příslibem, že se všichni obyvatelé dají pokřtít, ho zabije. Proto je někdy princezna, obvykle zpodobněná v rohu a modlící se růženec, vykládána jako symbol církve, za kterou se Jiří bije¹⁶⁴.

Svatý Martin

(obr. 10, kat. č. 12 – obr. 11, kat. č. 14 – obr. 12, kat. č. 13 – obr. 13, kat. č. 11 – obr. 14, kat. č. 36 – obr. 15, kat. č. 31 – obr. 16, kat. č. 33 – obr. 17, kat. č. 34)

Údajně se narodil okolo roku 316 v Sabarii (Maďarsko) a zemřel v Cannes u Tours roku 397. Už jako mladík sloužil ve vojsku a o jeho obrácení k víře vypráví následující legenda. Martin putoval za mrazivého večera do vojenského tábora v Amiensu. U bran potkal žebráka prosícího o almužnu. Martin mu chtěl pomoci, a protože u sebe neměl peníze, rozetnul mečem svůj plášť a část žebrákovi věnoval. Další noci se Martinovi zjevil Ježíš, oděný v púlce pláště, jak promlouvá k andělům: „*Tímto pláštěm mne oděl Martin, který je teprve na cestě ke křtu.*“ Po tomto zážitku se dal Martin pokřtít, oddal se službě víře, a nakonec se stal biskupem v Tours (odtud jeho přívlastek)¹⁶⁵.

¹⁶⁴ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance.* Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 50.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 52.

Prorok Jonáš

(obr. 18, kat. č. 8 – obr. 19, kat. č. 7 – obr. 20, kat. č. 10)

Jonáš žil v 8. století před Kristem. Jeho příběh popisuje stejnojmenná biblická kniha, která na rozdíl od ostatních neuvádí žádné proroctví. Příběh je o Jonášově neuposlechnutí božího příkazu, který poslal Jonáše do Ninive, kde měl nad jeho obyvateli vynést boží soud. Jonáš se však zdráhal úkolu ujmout a nastoupil na loď mířící opačným směrem. Další plavbu však znemožnila prudká bouře. Utišila se až když námořníci hodili Jonáše na jeho vlastní žádost do moře, kde ho spolkla velká ryba. Jonáš se v jejích útrokách modlil za odpuštění pro neuposlechnutí božího nařízení po tři dny. Poté ho ryba vyvrhla. Jonáš šel ohlásit Ninivským jejich zkázu. Když začali litovat svých činů, Bůh jim odpustil. Jonášův příběh je zároveň varováním před neuposlechnutím božích příkazů i připomínkou důležitosti slitování.

Motiv Jonáše byl častý a oblíbený, a proto se vyskytuje v mnoha obměnách. Verze v tomto katalogu ukazuje proroka vystupujícího z rybí tlamy a ohlašujícího svou záchranu troubením na trubku na níž visí praporec s iniciálou. Scéna je doplněna o rovnoramenný kříž umístěný v pravém horním rohu. U jeho nohou leží stylizovaný květ růže¹⁶⁶.

Prorok

(obr. 21, kat. č. 21 – obr. 22, kat. č. 17, 18, 19, 20)

Obliba vyobrazování starozákonních postav trvala poměrně krátce a vyvrcholila okolo roku 1500. Jde o polopostavy zabírající celou plochu přední vyhrávané stěny kachle. Protože v gotickém slohu bylo zvykem zobrazovat člověka stylizovaného, musíme se při určování konkrétních jmen zaměřit na atributy proroky doprovázející. Konkrétně na pokrývky hlavy a nápisové pásky. Každý z proroků měl „svou“ pokrývku hlavy jež naznačovala původ zobrazeného¹⁶⁷. Například již zmíněný Jonáš nosil dlouhou čepici zakončenou jakousi bambulkou.

Nápisové pásky jsou vlastně svitky odvíjené z kolíku, který je někdy vyobrazen také. Ovíví se kolem postavy zdánlivě náhodně, jeho sklady a způsob vinutí je však specifický pro každého proroka, a proto může být spolehlivější indicií při hledání jména než text

¹⁶⁶ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s.34.

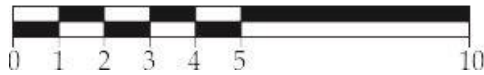
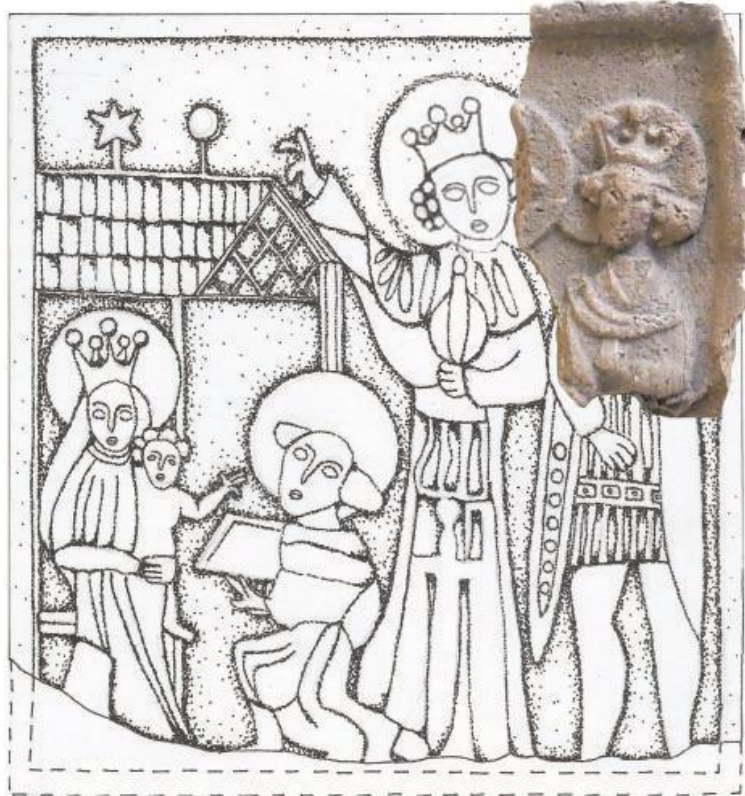
¹⁶⁷ Tamtéž, s. 13.

pásky, který nemusí být vždy čitelný, případně může jít o pouhou napodobeninu textu (tzv. pseudonápis)¹⁶⁸.

¹⁶⁸ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s.13.

Obr. 1: Adam a Eva u stromu poznání (kat. č. 6), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05824).

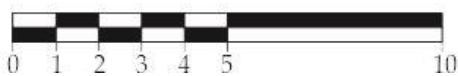
Obr. 2: Klanění tří králů (kat. č. 15), rekonstrukce podle Brych 2004, s. 70.

Obr. 3: Klanění tří králů (kat. č. 40), rekonstrukce podle Brych 2004, s. 70.

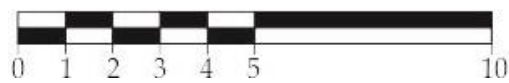
Obr. 4: Agnus Dei (kat. č. 38, 39), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 209.

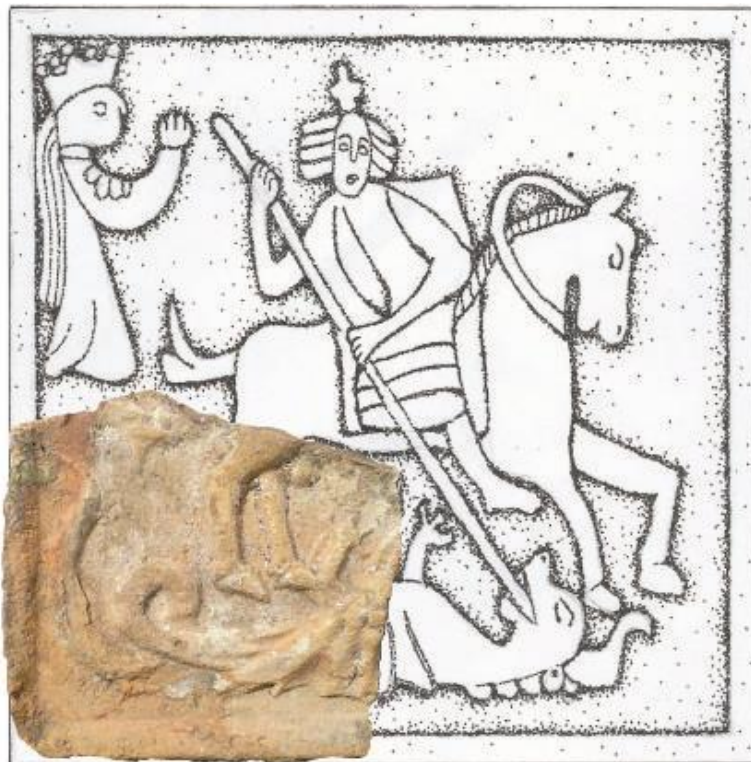
Obr. 5: Modlitba v Getsemane (kat. č. 27, 28, 29, 108, 30), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 203.

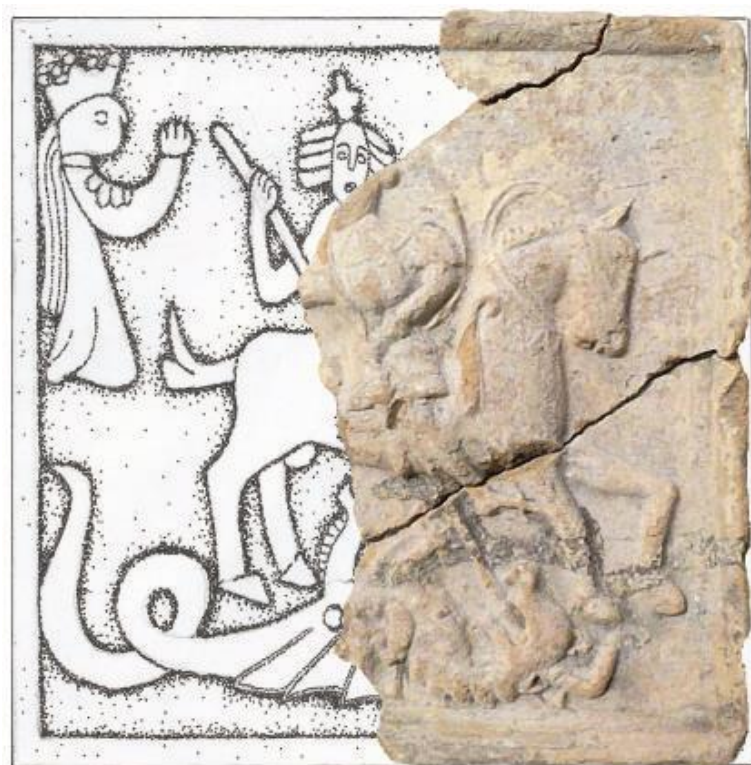
Obr. 6: Modlitba v Getsemane (kat. č. 22, 23, 24, 25, 107, 26), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 203.

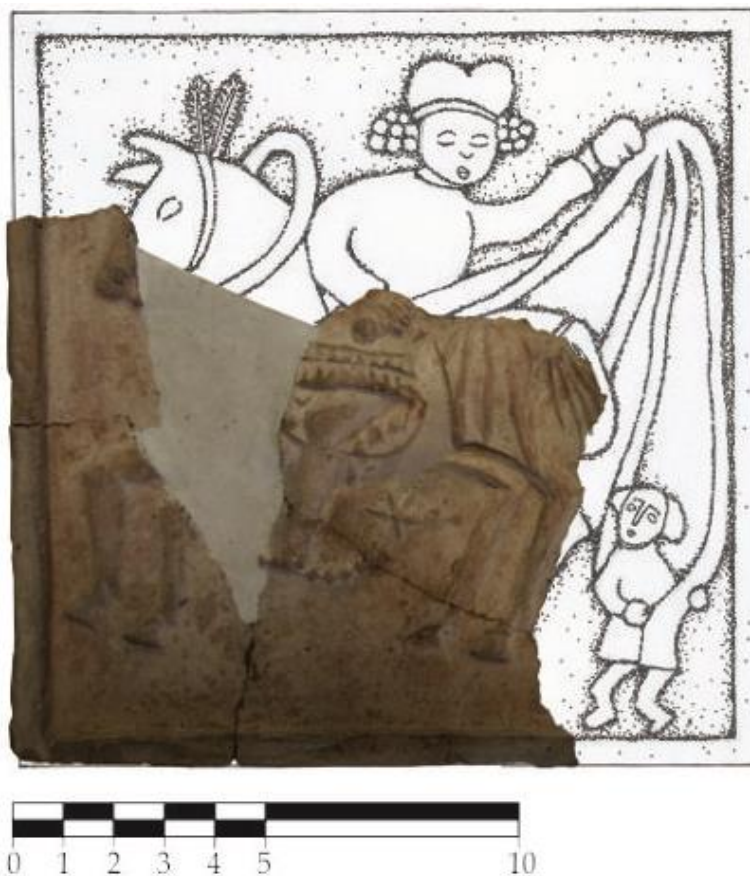
Obr. 7: svatý Jiří, princezna a drak (kat. č. 16), rekonstrukce podle Brych 2004, s. 87 a Pavlík–Vitanovský 2004, s. 212.

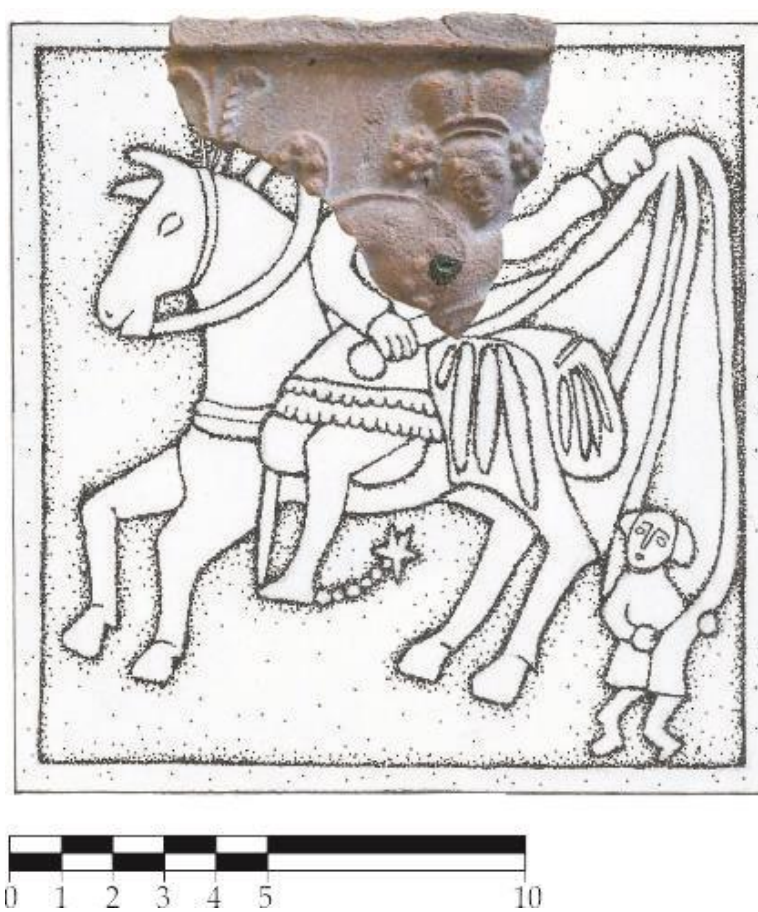
Obr. 8: svatý Jiří, princezna a drak (kat. č. 3), rekonstrukce podle Brych 2004, s. 87 a Pavlík–Vitanovský 2004, s. 212.

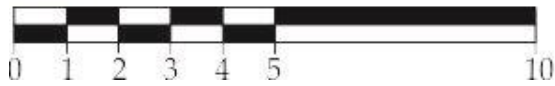
Obr. 9: svatý Jiří, princezna a drak (kat. č. 4, 5, 106), rekonstrukce podle Brych 2004, s. 87 a Pavlík–Vitanovský 2004, s. 212.

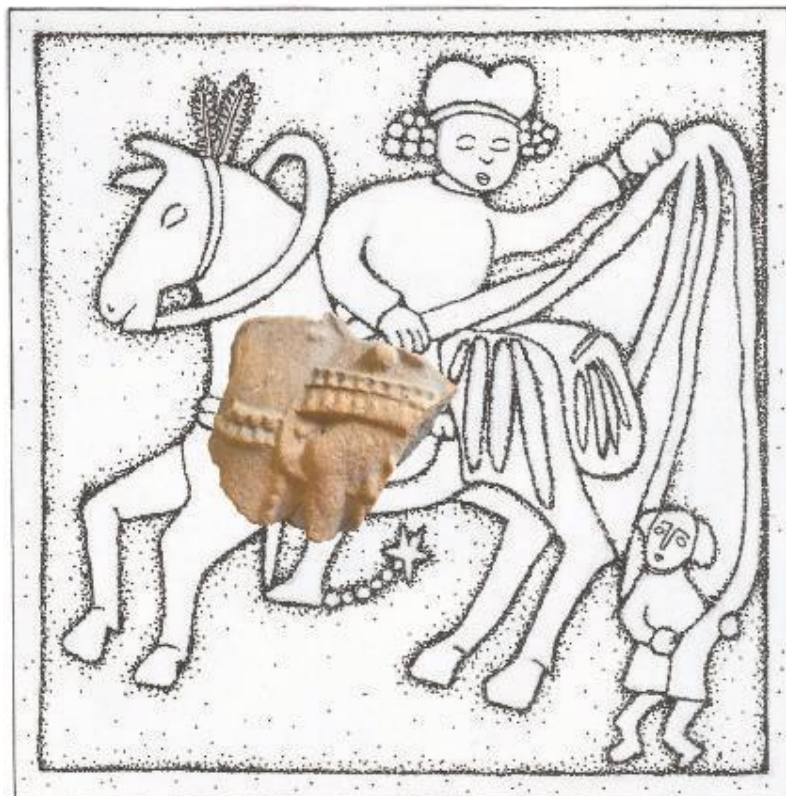
Obr. 10: svatý Martin (kat. č. 12), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 217.

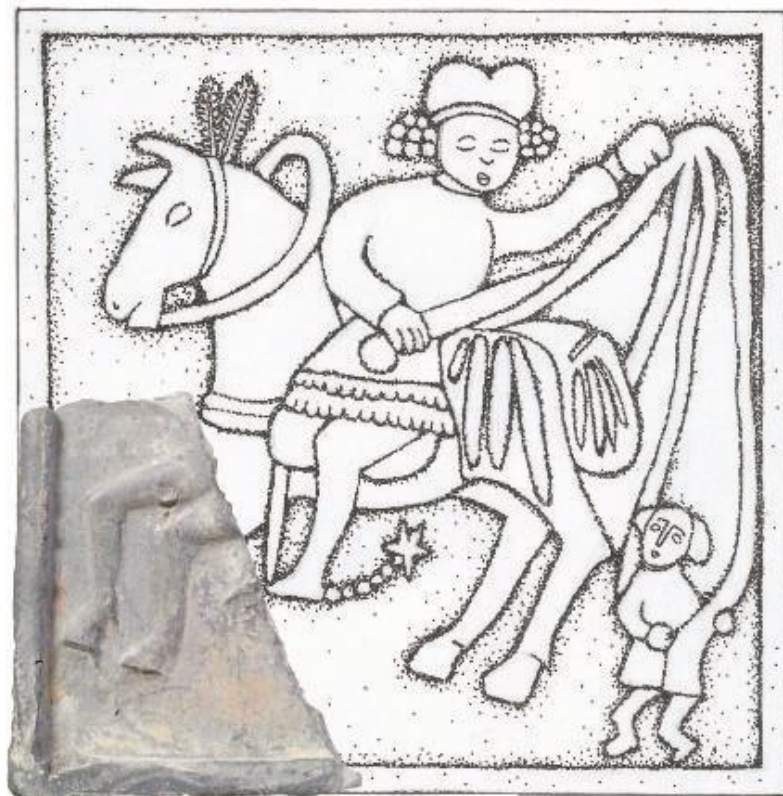
Obr. 11: svatý Martin (kat. č. 14), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 217.

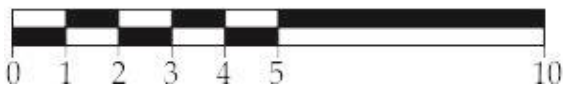
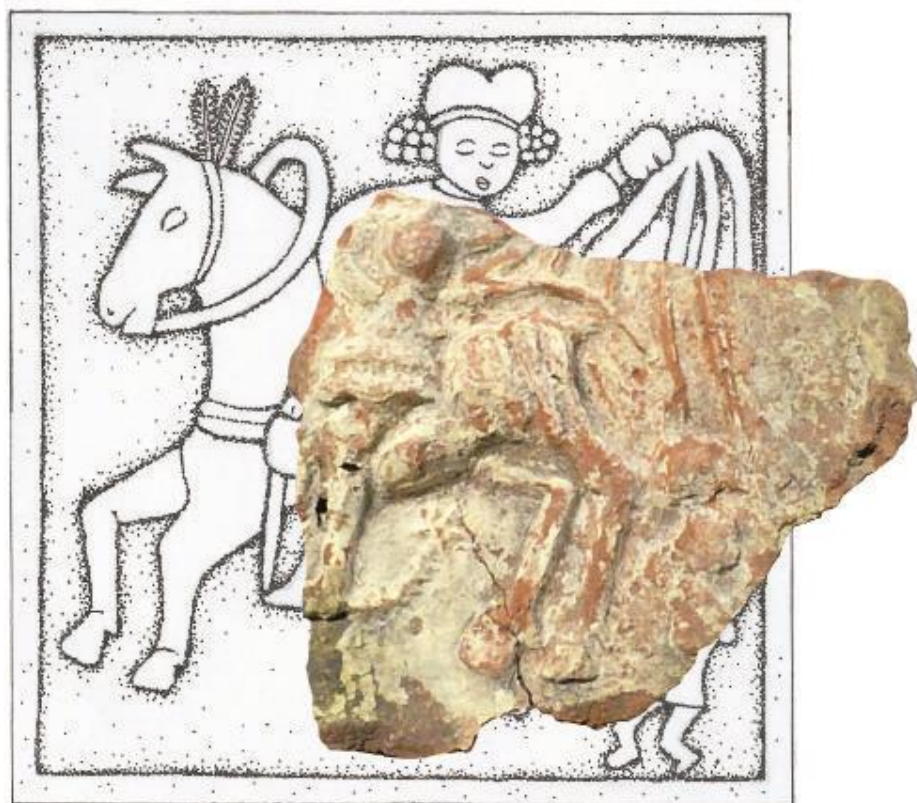
Obr. 12: svatý Martin (kat. č. 13), rekonstrukce podle Pavlík–Vítanovský 2004, s. 217.

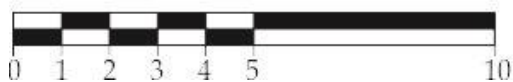
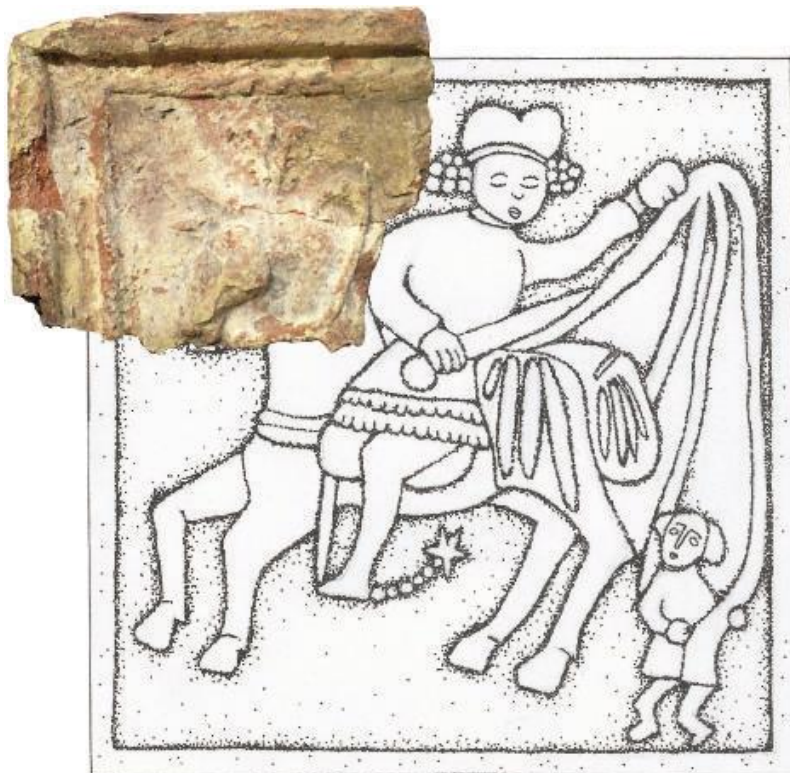
Obr. 13: svatý Martin (kat. č. 11), rekonstrukce podle Pavlík–Vítanovský 2004, s. 217.

Obr. 14: svatý Martin (kat. č. 36), rekonstrukce podle Pavlík–Vítanovský 2004, s. 217.

Obr. 15: svatý Martin (kat. č. 31), rekonstrukce podle Pavlík–Vítanovský 2004, s. 217.

Obr. 16: svatý Martin (kat. č. 33), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 217.

Obr. 17: svatý Martin (kat. č. 34), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 217.

Obr. 18: Jonáš a velryba (kat. č. 8), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05752).

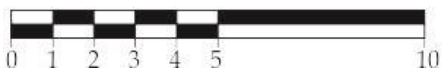
Obr. 19: Jonáš a velryba (kat. č. 7), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05750).

Obr. 20: Jonáš a velryba (kat. č. 10), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05756).

Obr. 21: Prorok Jeremiáš(?) (kat. č. 21), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 196.

Obr. 22: Prorok Jeremiáš(?) (kat. č. 17, 18, 19, 20), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 196.

8.2. MOTIVY HERALDICKE

Na kachlích lze nalézt všechny heraldické skupiny od zemských přes církevní a městské až po cechovní, a to jak domácích, tak zahraničních. Erby na kachlích byly formou reprezentace, ukázkou významu a důležitosti rodu nebo instituce.

kráčeující lev

(obr. 23, kat. č. 44 – obr. 24, kat. č. 41)

Součástí tohoto souboru je variace motivu českého zemského symbolu lva. Tradičně je zemský lev ve skoku, se dvěma ocasy a s korunou na hlavě.

Součástí tohoto souboru je dvouocasý, korunovaný, vlevo kráčeující lev s hlavou natočenou k pozorovateli. Pokud by byl znázorněn ve skoku, bylo by možno ho považovat za zemský znak. Lev jakožto symbol cti, odvahy a síly byl však oblíbený, a proto se využíval i ve šlechtické (rozrod Markvarticů, lev je ovšem jednoocasý), městské a cechovní heraldice¹⁶⁹.

orlice

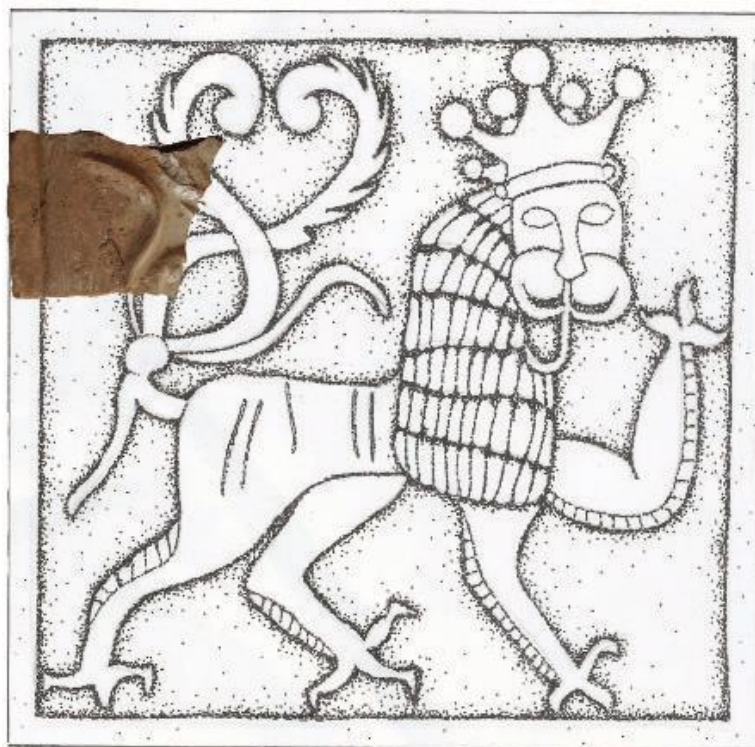
(obr. 25, kat. č.42)

Orlice je druhým zemským znakem, a dokonce je zastoupena dvakrát – šachovaná pro Moravu a černá pro Slezsko. Jako erbovní znamení sloužila Přemyslovcům (tzv. plamenná orlice) a lze ji nalézt i jako doprovodný atribut svatého Václava¹⁷⁰.

Orlice je zobrazena v letu s tělem natočeným k divákovi a hlavou natočenou z pravého profilu. Svislým rýhováním je ozdoben krk a tělo, na který jsou připojeny letky se schematicky zobrazenými šupinami, pařáty s hákovitými drápy a silně stylizovaný ocas.

¹⁶⁹ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 127-128.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 131.

Obr. 23: Kráčejší lev (kat. č. 44), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05772).

Obr. 24: Kráčejší lev (kat. č. 41), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05780).

Obr. 25: Orlice (kat. č. 42), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05706).

8.3. RENESANČNÍ PORTRÉTNÍ KACHLE

Neznámý šlechtic

(obr. 26, kat. č.104)

Období Renesance se odklání od náboženských témat a do centra zájmu dosazuje člověka. To se projevuje i ve výzdobě vyhřívacích stěn komorových kachlů. Vznikají tzv. „šlechtické kachle“¹⁷¹. Zahrnují však celou škálu urozených od knížat po panovníky, protestanty i katolíky. Omezením jsou pouze finanční možnosti zadavatele a um mistra hrnčíře. Ne vždy byly podmínky ideální, a tak vždy nelze zobrazenou osobu identifikovat. Největší jistotu máme, pokud je do motivu zahrnuto i jméno, případně znak. V méně šťastném případě musíme spoléhat na porovnávání detailů a studium dobových písemností. Časté jsou však i nálezy, u kterých můžeme pouze hádat¹⁷².

¹⁷¹ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 111.

¹⁷² Tamtéž, s. 111.

Obr. 26: portrét šlechtice (kat. č. 104), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 260.

8.4. ARCHITEKTONICKÉ MOTIVY

katedrála

(obr. 27, kat. č. 45 – obr. 28, kat. č. 52)

Zobrazení katedrály může mít mnoho významů. Nejde pouze o sakrální stavbu, nýbrž i o duchovní obec, případně Nebeský Jeruzalém. Za katedrálou lze ovšem vidět také vidět panovníka, nejvyššího představitele světské moci. Kachle s katedrálním motivem je však možné nalézt i na venkově, a tudíž není nesprávné upustit od symbolického významu a vyzvednout čistě silnou estetickou působivost.

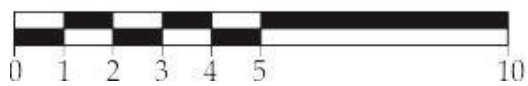
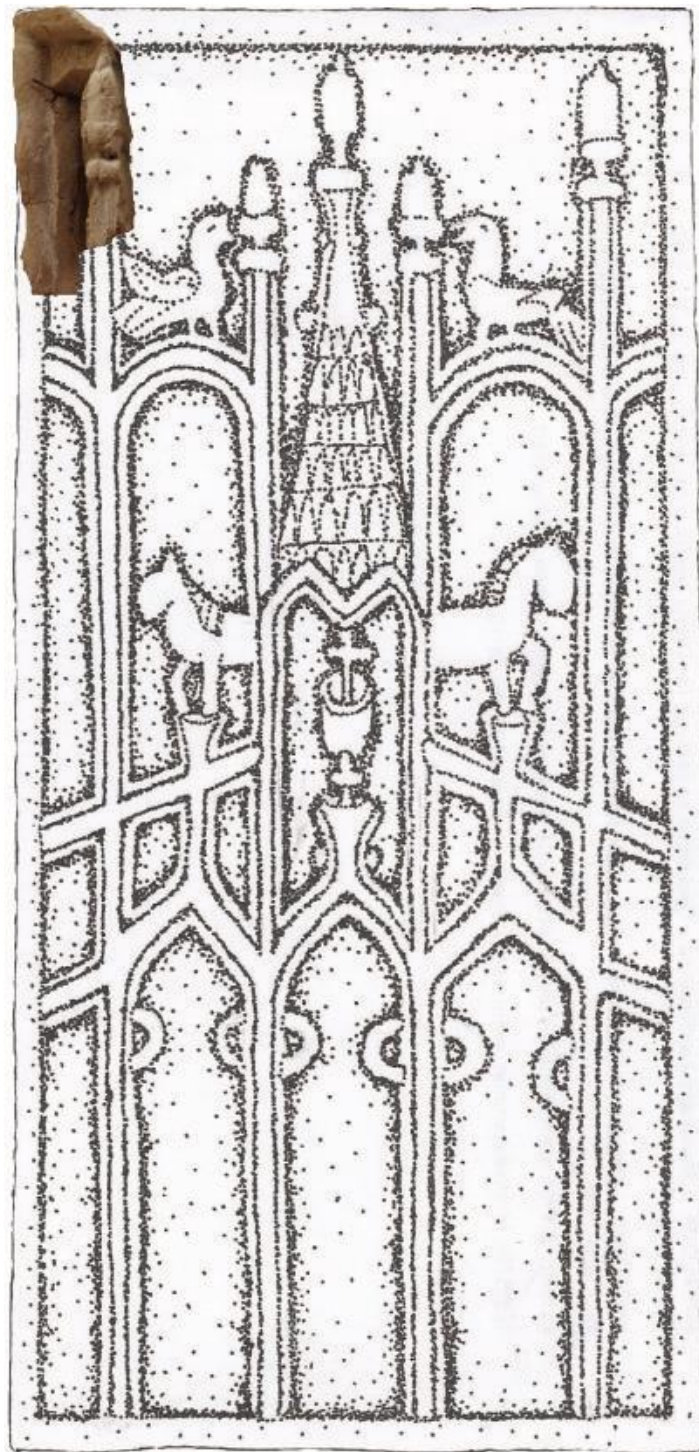
Zde je zachycena horní část průčelí hlavní lodě katedrály. Na čestném místě je vyveden kalich s křížem, po jeho stranách se o sokly se opírají půlky těl dvou koní. V horní části u fiál zakončených žaludy jsou dva ptáci obecně symbolizující lidskou duši. Žaludy na fiálách pak mohou připomínat dub ztělesňující pevnost či věčnost¹⁷³.

rozeta

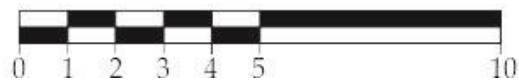
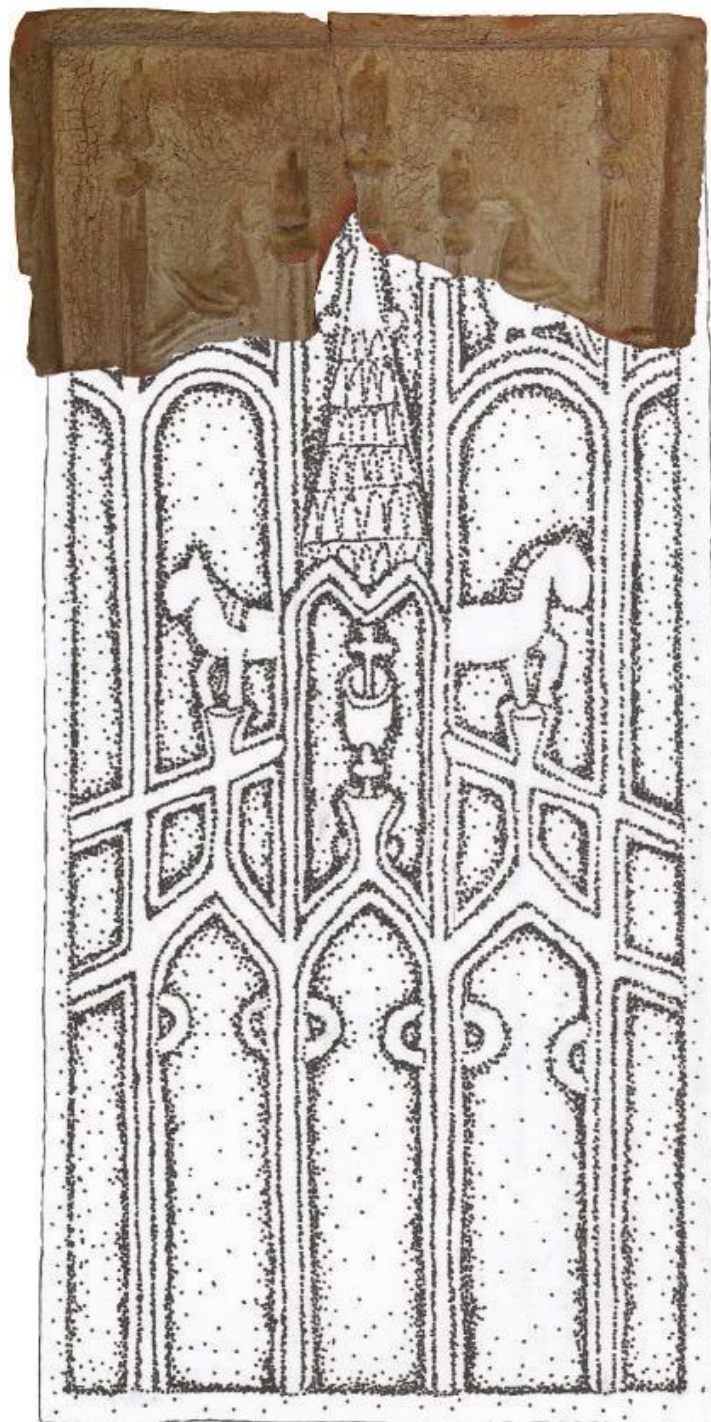
(obr. 29, kat. č. 54)

Motiv je zde rozdělen na dvě části. Horní díl sestává ze třech soustředných kružnic, přičemž se největší z nich, zdobená menšími body, dotýká okrajové lišty. Prostřední kružnice má vzhled zdvojené lišty a střed tvoří rozeta s šesti lístky. Plochu mezi největší kružnicí a rozetou dále dělí polokruhové zdvojené lišty. Rohový prostor mezi lištou a největší kružnicí je vyplněn trojicemi obloučků. Dolní část reliéfu tvoří pět polí oddělených sloupky, na které nasedají malé trojúhelníky. Obě části odděluje lišta zdobená menšími body. Uměleckým i technickým zpracováním se tyto kachle vyrovnají podobným nalezeným na pražském hradě.

¹⁷³ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 168-169.

Obr. 27: průčelí katedrály (kat. č. 45), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 300.

Obr. 28: průčelí katedrály (kat. č. 52), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 300.

Obr. 29: tq| gvc (kat. č. 54), rekonstrukce vytvořena podle nálezů pořízených při výzkumu VČM vedené V. Vokolkem, přír. č. 0044/1999 (inv. č. nálezu A05832).

8.5. ARCHITEKTONICKÉ MOTIVY TAPETOVÉ

Motivy se neomezovaly pouze na jednotlivé kachle. Bylo možno vytvořit jednotlivé kusy bez okrajových lišt a reliéfem pokrýt celou jejich plochu. Sestavením takto upravených kachlů bylo možno vytvořit pravidelně se opakující motiv pokrývající větší plochy. Výzdoba byla většinou geometrická, vegetabilní nebo architektonická.

Tapetový vzor se často používal na kachlích římsových. Ty tvořily vrchol kamenného tělesa, a tak ho v očích pozorovatele „uzavíraly“. Využití pásu kachel s tapetovým motivem této iluzi napomáhalo¹⁷⁴.

akant

(obr. 30, kat. č. 47, 48, 49, 50 – obr. 31, kat. č. 51)

Silně do plochy rozvinutý motiv lilie směřující dolů. Výseče vzniklé protínáním oblouků jsou vyplněny trojlístými kružbami. Význam písmen je nejasný. Spodní část je navíc doplněna o čtyři osmihroté hvězdy¹⁷⁵.

réva

(obr. 32, kat. č. 77, 78 – obr. 33, kat. č. 70, 82, 69, 71, 83 – obr. 34, kat. č. 79 – obr. 35, kat. č. 80, 81 – obr. 36, kat. č. 75 – obr. 37, kat. č. 73 – obr. 38, kat. č. 72 – obr. 39, kat. č. 74 – obr. 40, kat. č. 76)

Krásným příkladem tapetového motivu na římsových kachlích s vegetabilním motivem, v tomto případě vinnou révou. Esovitě se vinoucí úponek s dvěma hrozny a menší šištící je navíc vytvořen ve vývalku, který přidává římsovému kachli plasticitu. Horní část pod cimbuřím je navíc doplněna o pás textu¹⁷⁶.

ornament

(obr. 41, kat. č. 63)

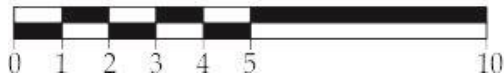
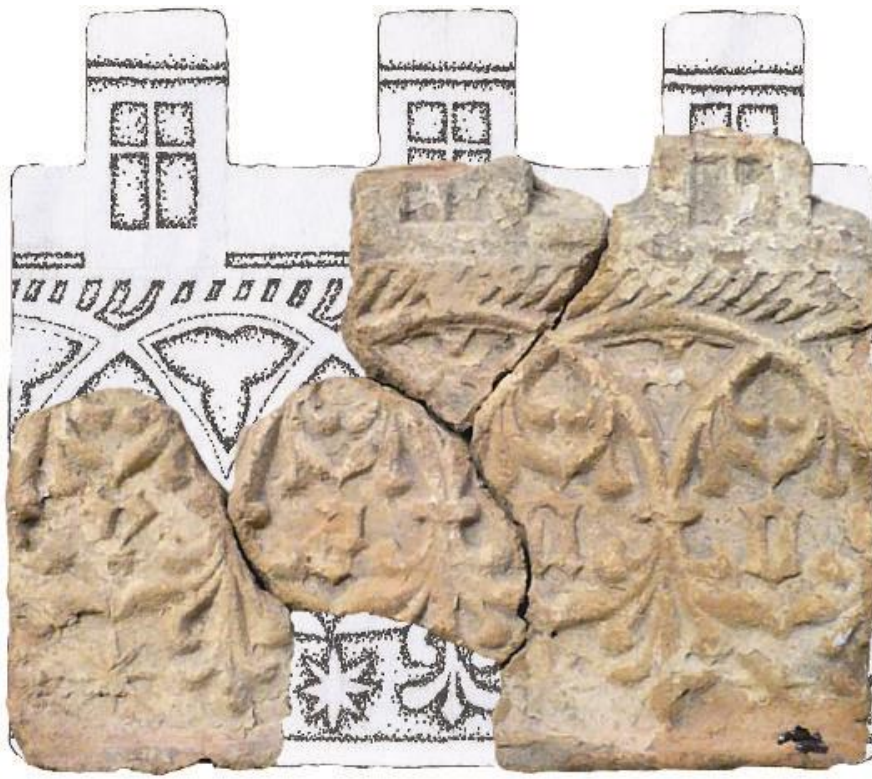
Ukázka geometrického tapetového motivu pro římsové kachle. jde o rastr kosočtverců doplněný trojlísty s kruhovými středy¹⁷⁷.

¹⁷⁴ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 165.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 166.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 180.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 180.

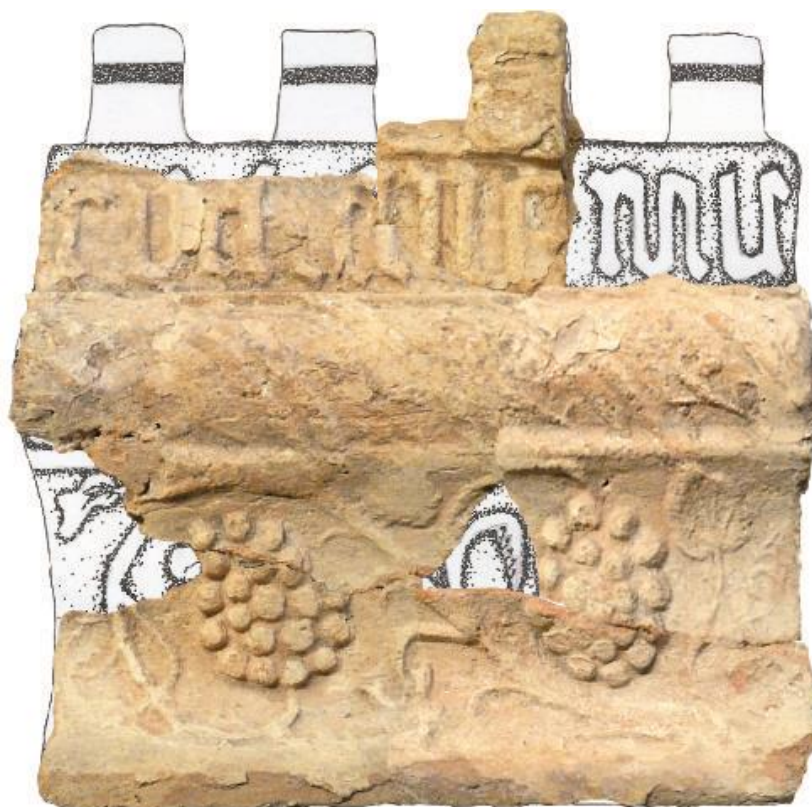
Obr. 30: akant s liliemi (kat. č. 47, 48, 49, 50), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 297.

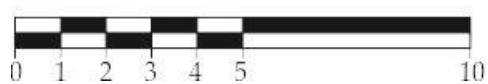
Obr. 31: akant s liliemi (kat. č. 51), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 297.

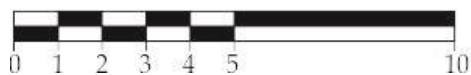
Obr. 32: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 77, 78), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 33: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 70, 71, 69, 82, 83), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

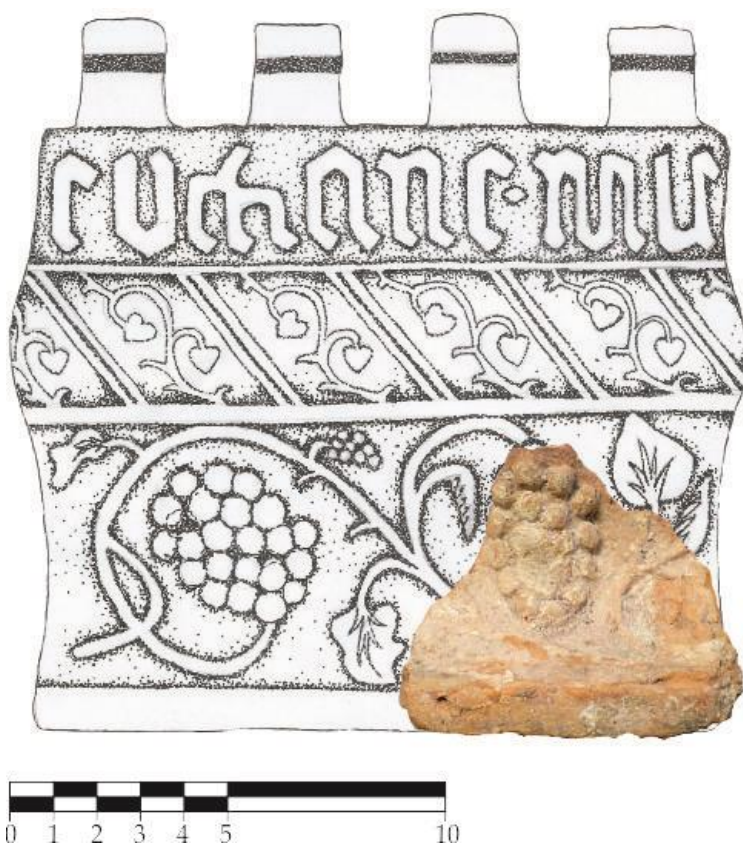
Obr. 34: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 79), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 35: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 80, 81), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 36: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 75), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 37: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 73), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 38: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 72), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 39: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 74), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 40: reliéf s hrozny ve vývalku (kat. č. 76), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 364.

Obr. 41: čtyřlísty v kosočtvercích (kat. č. 53), rekonstrukce podle Pavlík–Vitanovský 2004, s. 295.

8.6. REKONSTRUKCE BEZ ROZPOZNATELNÉHO MOTIVU

Obr. 42: kat. č. 64, 126.

Obr. 43: kat. č. 90, 91).

Obr. 44: kat. č. 55, 56.

Obr. 45: kat. č. 140, 141, 142.

Obr. 46: kat. č. 151, 153, 154, 155.

Obr. 47: kat. č. 99, 100, 101, 102, 103.

9. ZÁCHYTNÉ OTVORY

(obr. 48, kat. č. 42 – obr. 49, kat. č. 60 – obr. 50, kat. č. 115 – obr. 51, kat. č. 99 – obr. 52, kat. č. 151)

Záchytné otvory jsou pozůstatek snahy o zvýšení pevnosti spojů mezi kachlemi tvořícími kamnové těleso. Spoje byly nejspíše tvořeny organickým materiálem později zničeným žářem, protože dosud nebyly popsány železné nálezy, které mohly sloužit tomuto účelu.

Nejčastěji byly otvory umístěny na bocích komory v místě největší výduti, tedy těsně u čelní vyhřívací stěny, kde na sebe kachle nejvíce přiléhaly¹⁷⁸.

Otvory vznikaly buď přímo při prorážení spoje přes komoru, nebo byly vyříznuty nožem. Rozhodující mohl být požadovaný tvar spoje, případně síla komory. Pro další popis byla Z. Smetánkou vytvořena typologie na základě geometrických tvarů jednotlivých otvorů¹⁷⁹. Rozlišujeme tak otvor čtvercový, plochý obdélníkový, kruhovitý, čočkovitý a oválný.

10. OTISKY TEXTILIE

(obr. 53, kat. č. 141 – obr. 54, kat. č. 142 – obr. 55, kat. č. 140 – obr. 56, kat. č. 59)

Motivy čelních vyhřívacích stěn hrnčírů vyráběli vtlačováním měkké hlíny do kadlubu s negativem budoucí výzdoby. Nutná byla pečlivost a důraz na formování, neboť se veškeré chyby na výsledném produktu projeví. Stopy vtlačování se projeví jako otisky prstů nebo textilie, která zamezila lepení hlíny na prsty hrnčíře na zadní straně čelní stěny s motivem¹⁸⁰.

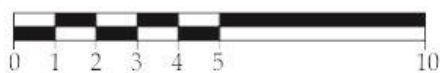
¹⁷⁸ LOSKOTOVÁ, Irena. *Brněnské kamnové kachle období gotiky*. Brno, 2011. Disertační práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce doc. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc. s. 113-114.

¹⁷⁹ SMETÁNKA, Zdeněk. K morfologii českých středověkých kachlů. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 248.

¹⁸⁰ PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4. s. 14-15.

Obr. 48: záchytný otvor kruhový (kat. č. 42).

Obr. 49: záchytný otvor obdélný (kat. č. 60).

Obr. 50: záchytný otvor obdélný (kat. č. 115).

Obr. 51: záchytné otvory kruhové (kat. č. 99).

Obr. 52: záchytný otvor oválný (kat. č. 151).

Obr. 53: otisk textilie (kat. č. 141).

Obr. 54: otisk textilie (kat. č. 142).

Obr. 55: otisk textilie (kat. č. 140).

Obr. 56: otisk prstu (kat. č. 59).

11. VYHODNOCENÍ SOUBORŮ

Ke katalogovému zpracování byly muzeem VČM Pardubice poskytnuty soubory čítající 170 položek získané výzkumy P. Sommera při sondáži rondelu u děkanství čítající a sběru z klenebního zásypu Pernštejnského sálu M. Cejpové. Bližší nálezové okolnosti se bohužel nedochovaly.

Z celkového souboru bylo interpretováno 2 kachle nádobkové, 150 kachlů komorových, 8 komor bez čelní vyhřívací stěny a 3 nálezy, které tvořily spojovací tunel mezi tělesem kamen a obslužným prostorem.

Obecně datace kachlových zlomků spadá mezi 2. polovinu 15. století až po století sedmnácté.

Pro samotný popis nálezů byla použita heslovitá forma zápisu snažící se zaznamenat co nejvíce poznatků, zvláště pak technologické stopy, vzhledové vlastnosti nebo případnou ikonografii. Blíže je vše uvedeno na začátku vlastního katalogu.

11.1. VÝZKUM P. SOMMERA

Soubor výzkumu P. Sommera tvoří většinu souboru zpracovaného touto prací. Celkově je tvořen 164 položkami o hmotnosti 28,236 kg. Z toho jsou 2 kachle nádobkové, komorové kachle zastupuje 129 nálezů, komor bylo interpretováno 5. Součástí je také 9 zlomků ozdobných prvků.

Zlomky nádobkových kachlů měly v obou případech vnitřní obvodovou lištu, bohužel se nedochovaly jejich dna. U obou však bylo možné zachytit stopy po vytáčení na vnějším plášti, stejně jako zbytky kamnářské hlíny. Datačně spadají mezi 14. a 15. století.

Komorové kachle zastupuje 129 položek. Z větší části se dochovaly pouze čelní vyhřívací stěny. Výjimkou je 5 zástupců u kterých se dochovala i napojená komora s vyhřívacím otvorem (je možné pozorovat na nákresu lomu v katalogu).

Lze říci, že jde převážně o kachle typu základního – pouze 32 položek bylo určeno jako součást kachle římsového. Z technologických stop bylo nejčastěji pozorováno očazení (44 nálezů), záchytné otvory byly pozorovány 4 (2 obdélné a 2 kruhové). Zbytek kamnářské hlíny se vyskytl pouze jednou a použití textilu bylo pozorováno třikrát. Pro úpravu čelní vyhřívací stěny byla nejvíce použita glazura (56 nálezů), nejvíce zelená (49), dále u 42 položek, často v kombinaci se slídovým přetahem, engoba. Pouze slídový přetah jako úprava byl použit jednou. Ve 30 případech byl kachel ponechán rezný.

Z lišt byly nejvíce zastoupeny jednostranně zaoblené a hranolovité.

Datačně se nálezy pohybují mezi 15. a 17. stoletím. Většinu však lze zařadit do století patnáctého.

Komory zastoupené pěti položkami mnoho informací neposkytují. Nebyly vyzorovány ani technologické stopy ani záchytné otvory. Pouze ve čtyřech případech se zlomky dochovaly i s částí vyhřívacího otvoru. Všechny položky byly datačně zařazeny do 15. století.

11.2. VÝZKUM M. CEJPOVÉ

Soubor získaný M. Cejpovou čítá 21 nálezů o celkové hmotnosti 5,759 kg. Zastoupeny jsou ve 11 případech kachle komorové, komory bez čelní vyhřívací stěny jsou pouze 3. Poslední 3 položky jsou tvořeny zlomky keramických desek, které byly součástí spojovacího tunelu.

U komorových kachlů tohoto výzkumu se také z větší části dochovaly pouze čelní vyhřívací stěny. A opět je výjimkou 5 nálezů, které byly nalezeny i s částí komory s vyhřívacím otvorem.

Všechny komorové kachle jsou typu základního. Očazení zadní strany čelní vyhřívací stěny bylo zachyceno ve 12 případech. Kamnářská hlína byla zachycena ve 3 případech. Otisky textilu nebyly zachyceny a byl pozorován pouze jeden záchytný otvor kruhového tvaru.

Čelní vyhřívací stěny byly z větší části ponechány řezné. Slídový přetah byl použit ve dvou případech a v kombinaci s engobou byl pozorován sedmkrát.

Lišty jsou zastoupeny pouze hranolovitým typem.

Datačně vše spadá mezi 2. pol. 15. století a počátek 16. století.

Komory jsou zastoupeny třemi nálezy. U obou bylo zachyceno očazení, ale pouze u jednoho se dochovala i část vyhřívacího otvoru. Datačně spadají do 2. pol. 15. století.

Keramické desky tvořící spojovací tunel byly všechny tři z vnitřní strany silně očazené. Stejně jako komory spadají do 2. pol. 15. století.

12. ZÁVĚR

Práce si kladla za cíl zpracovat soubor kachlových nálezů a vytvořit jejich katalog. Předložený soubor sestává z nálezů výzkumů P. Sommera a M. Cejpové a datačně spadá do poměrně dlouhého období od půle 15. století po 17. století. Většina nálezů však byla zařazena do období mezi polovinu 15. století a 16. století. Jde tedy hlavně o pozdně gotické a renesanční soubory.

Z vyhodnocení souboru vyplívá přechod z ponechání kachle režným na úpravu glazurou přibližně v 16. století. Ve stejném období také ztrácí dominanci užití lišty hranolovité ve prospěch větší tvarové variability okrajů čelních vyhřívacích stěn.

U ikonografických motivů jsou nejčtenější motivy náboženské, následované motivy vegetabilními a architektonickými. Nejvíce kachlů s náboženskou tematikou bylo zařazeno do 2. pol. 15. století. Četnost pak klesá a více se prosazují i motivy ornamentální, případně portrétní.

13. CONCLUSION

The objective of the bachelor's thesis was to study and catalogue a collection of tiles. The processed set consists of tiles found by researches of P. Sommer and M. Cejpová and falls to the period from mid-15th century to the 16th century. Therefore, they are described as Late-Gothic and Renaissance respectively.

The study of the set concludes that the usage of glaze rapidly grows in the 16th century. To the same period also falls the drop of usage of prismatic slat and growth of more various types of slats.

Decorative motifs mostly consist of religious, architectural or vegetative types. The usage of religious motifs recedes around the beginning of the 16th century and ornamental motifs or portraits become more prominent.

14. OSTATNÍ NÁLEZY Z VÝZKUMU P. SOMMERA

14.1. STOLNÍ KERAMIKA

1.)

A03746/169				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
pekáč	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

2.)

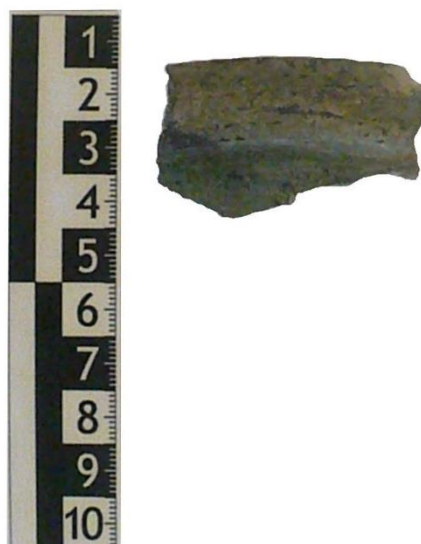
A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

3.)

A03746/169				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
mísa	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

4.)

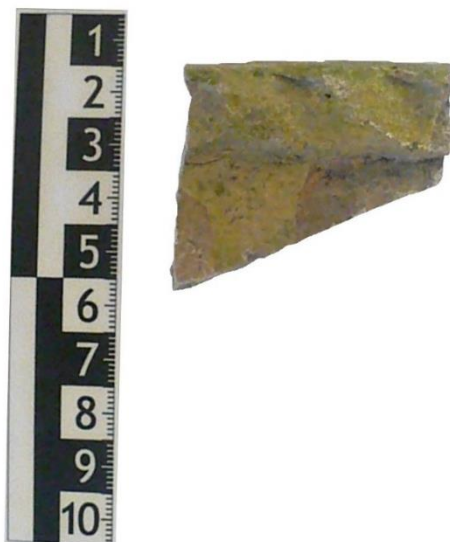
A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

5.)

A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

6.)

A03746/169				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
pekáč	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

7.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

8.)

A03746/92				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
džbán	hrnčina	oxidační	–	15. stol.

9.)

A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

10.)

A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
džbán	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

11.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

12.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

13.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

14.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

15.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

16.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

17.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčité	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

18.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

19.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

20.)

A03746/172				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
květináč	hrnčina	oxidační	–	18.–20. stol.

21.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	oboustranná	17. stol.

22.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

23.)

A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

24.)

A03746/171				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	kamenina	–	–	16–17. stol.

25.)

A03746/171				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	kamenina	–	–	16.–17. stol

nálezy 24. a 25. byly součástí jedné nádoby

26.)

A03746/168				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
plochá nádoba/talíř	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

27.)

A03746/168				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
plochá nádoba/talíř	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

28.)

A03746/168				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
plochá nádoba /talíř	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

29.)

A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

30.)

A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

31.)

A03746/165				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
zásobnicový tvar	hrnčina	oxidační	–	14.–15. stol.

pozn. keramika lošticím podobná¹⁸¹

¹⁸¹ Bláha, Radek–Frolík, Jan–Sigl, Jiří. Nálezy loštické keramiky ve východních Čechách. Příspěvek ke kontaktům východních Čech a severní Moravy. In: *Archaeologia historica: sborník příspěvků přednesených na 34. konferenci archeologů středověku České republiky a Slovenské republiky s hlavním zaměřením na interetnické vztahy ve středověku a jejich odkaz hmotné kultuře. Opava 23. - 27. září 2002* / Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně 28, (2003), s. 525-537.

32.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

33.)

A03746/163				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

34.)

A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

35.)

A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

36.)

A03746/164				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

37.)

A03746/163				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

38.)

A03746/163				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

39.)

A03746/170				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	–	15.–17. tol.

40.)

A03746/166				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

41.)

A03746/163				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

42.)

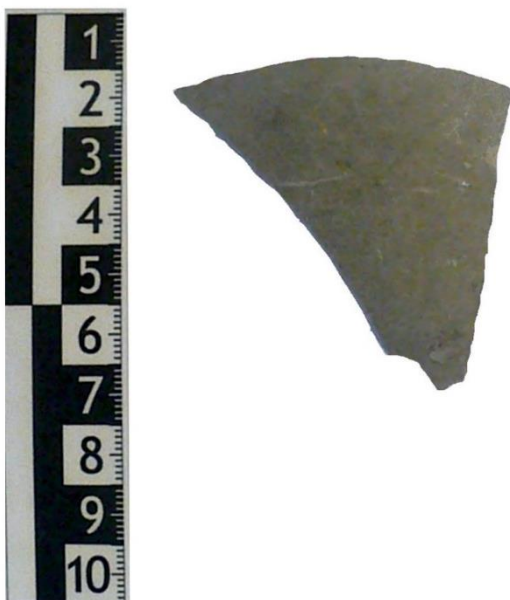
A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

43.)

A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
nádoba	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

44.)

A03746/89				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
neurčitý	hrnčina	redukční	–	14.–17. stol.

45.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jedostranná	15.–17. stol.

46.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	15.–17. stol.

47.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	15.–17. stol.

48.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrčina	oxidační	oboustranná	15.–17. stol.

49.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrčina	oxidační	–	15.–17. stol.

50.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostanná	15.–17. stol.

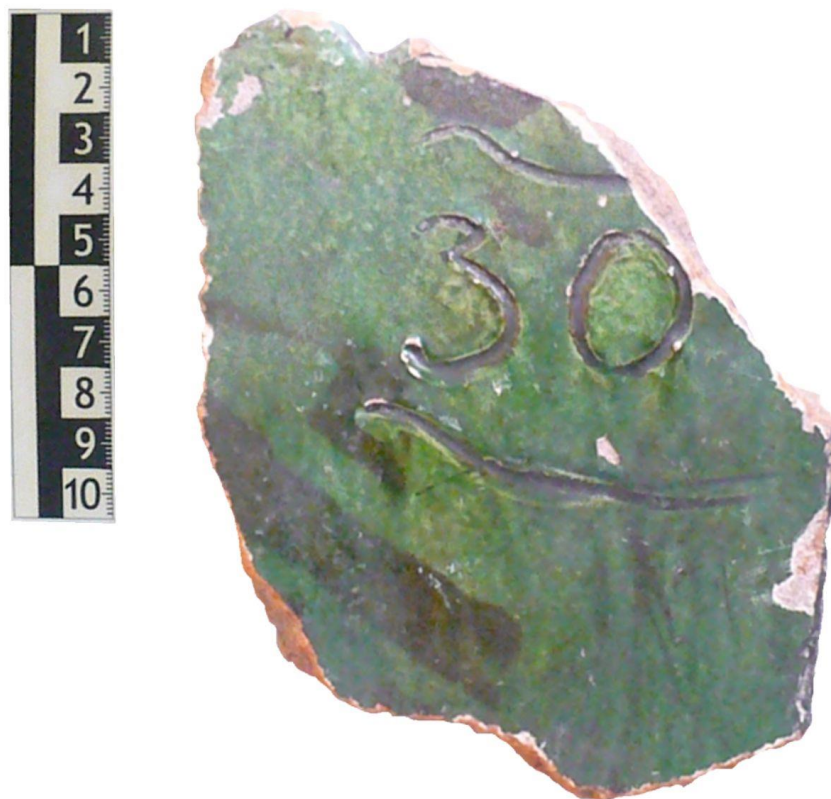
51.)

A03746/167				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
trojnožka	hrnčina	oxidační	jednostranná	15.–17. stol.

14.2. STAVEBNÍ KERAMIKA

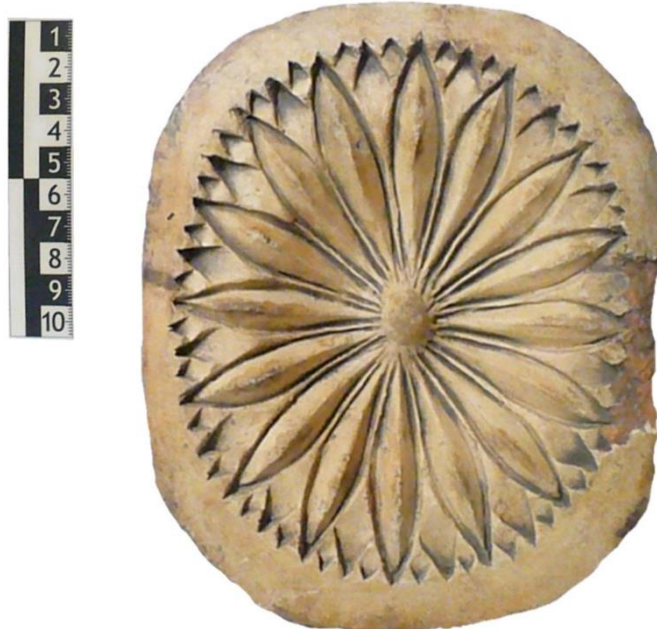
52.)

A03746				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
střešní taška	hrnčina	oxidační	jednostranná	16.–17. stol.

14.3. FORMA NA ŠTUK

53.) forma na tvorbu štukových ozdob na fasády budov, na zadní straně vyrytý rok 1796

14.4. DLAŽDICE

54.)

A03746				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
dlaždice	hrnčina	oxidační	jednostranná	13. stol.
vzor na dlaždici podobný vzoru dlaždic z podlažického kláštera ¹⁸²				

55.)

A03746				
tvar:	hmota:	výpal:	glazura:	datování:
dlaždice	hrnčina	oxidační	jednostranná	13. stol.
vzor na dlaždici podobný vzoru dlaždic z podlažického kláštera ¹⁸³				

¹⁸² FROLÍK, Jan. *Archeologické památky Hlinecka a Chrastocka*. Hlinsko, 1989. s. 35.

¹⁸³ tamtéž, s. 35.

14.5. PLASTIKA

56.)

recentní plastika hlavy světce z blíže neurčené ho materiálu napodobující gotický styl

14.6. KAMENY

57.)

58.)

pískovec opracovaný do podoby gotického žebra

14.7. ORGANICKÝ MATERIÁL

59.)

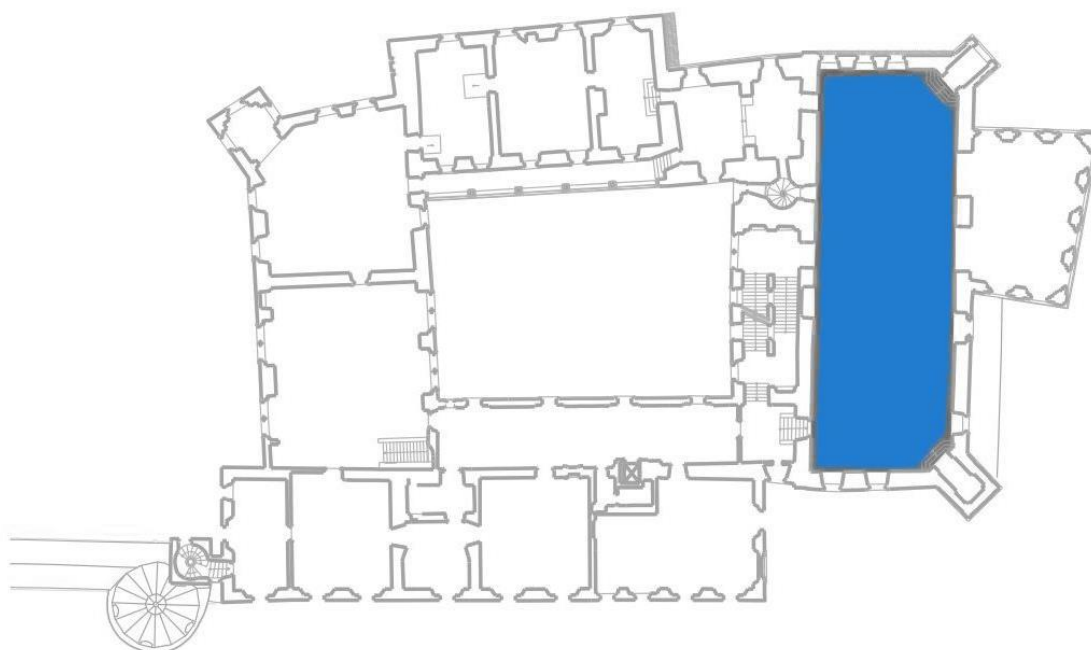

zvířecí zub

15. MAPY

Obr. 57: katastrální plán zámeckého komplexu, podklad ČÚZK 2016, modře zvýraz. výzkum P. Sommera (uloženo ve VČM Pardubice, inv. č. A03746/1973).

Obr. 58: 2. patro zámku Pardubice, modře zvýr. výzkum M. Cejpové (uloženo ve VČM Pardubice, inv. č. A3749/1986).

16. SEZNAM ZKRATEK

ČVS	čelní vyhřívací stěna
ZO	záchytný otvor
VO	vyhřívací otvor
OVO	okraj vyhřívacího otvoru
MV	maximální výška
MŠ	maximální šířka
MH	maximální hloubka
HM	hmotnost
inv. č.	inventární číslo
VČM	Východočeské muzeum Pardubice

17. PŘEHLED LITERATURY

17.1. VÝZKUMY

SOMMER, Petr. Geologická sonda v rondelu zámeckého opevnění. uloženo ve Východočeském muzeu Pradubice, přír. č. 0662/1973.

CEJPOVÁ, Miroslava. Sběr z klenebního zásypu ve Velkém sále. uloženo ve Východočeském muzeu Pradubice, inv. č. A3749/1986.

VOKOLEK, Vít. Jetmarka. uloženo ve Východočeském muzeu Pradubice, přír. č. 0044/1999.

17.2. ODBORNÁ LITERATURA

ANTONY ČEKALOVÁ, Sylva – BALÁŠOVÁ, Michaela – BELISOVÁ, Natálie. *Svět kachlových kamen: kachle a kachlová kamna severozápadních Čech*. Most, 2017. ISBN 978-80-906560-0-0.

BRYCH, Vladimír. *Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze*. Praha, 2004. ISBN 80-7036-175-1.

BRYCH, Vladimír – STEHLÍKOVÁ, Dana – ŽEGKLITZ, Jaromír. *Pražské kachle doby gotické a renesanční. Katalog výstavy*. Praha, 1991. ISBN: 80-7036-175-1

BUCHVALDEK, Miroslav – PETRÁŇ, Josef, ed. *Dějiny hmotné kultury*. Praha, 1985.

FROLÍK, Jan. *Kachle Chrudimska. Sbírky regionálního muzea v Chrudimi*. Chrudim, 2003. ISBN 80-903265-0-1.

FROLÍK, Jan. *Archeologické památky Hlinecka a Chrasticka*. Hlinsko, 1989.

FROLÍK, Jan – MUSIL, Jan. *Katalog archeologických nálezů z hradu Košumberka. 2. díl: kamnové kachle, část první*. Chrudim, 2016. ISBN 978-80-97365-95-3.

HAZLBAUER, Zdeněk. *Krása českých středověkých kamen. Odkaz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle*. Praha, 1998. ISBN 80-7113-226-8.

HRŮŠOVÁ, Lucie. *Renesanční a barokní kachle ze sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové: náboženské a portrétní kachle*, bakalářská práce. Pardubice, 2011.

JIRŮ, Jaroslav – Jan KYPTA, ed. *Gotické kamnové kachle na Písecku: výběrový katalog výstavy Obrazový svět pozdního středověku*. Písek, 2013. ISBN 978-80-86193-44-1.

- KRAJÍČ, Rudolf. *Středověká kachlová kamna v Táboře*. Písek, 1997. ISBN 80-901940-2-8.
- KRASNOKUTSKÁ, Tereza. *Středověké a novověké kachle z Opavy: katalog nálezů z archeologických výzkumů*. Olomouc, 2005. ISBN 80-86989-00-3.
- LOSKOTOVÁ, Irena. *Brněnské kamnové kachle období gotiky, disertační práce*. 2011.
- MATYSOVÁ, Klára. *Kachle z kostela sv. Josefa v Chrudimi, bakalářská práce*. Pardubice, 2016.
- MENOUŠKOVÁ, Dana – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *Krása, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště, 2008. ISBN 978-80-86185-70-5.
- NEKUDA, Vladimír – REICHERTOVÁ, Květa. *Středověká keramika v Čechách a na Moravě*. Brno, 1968.
- ORNA, Jiří. *Gotické a renesanční kachle ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni*. Plzeň, 2005. ISBN 80-7247-045-0.
- PAVLÍK, Čeněk – VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-238-4.
- RICHTEROVÁ, Julie. *Středověké kachle*. Praha, 1982. ISBN 59-142-81.
- ROSULKOVÁ, Kateřina. *Hmotná kultura hradu Lichnice, bakalářská práce*. Pardubice, 2012.
- ŠEBEK, František. *Dějiny Pardubic*. 1. díl. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. ISBN 80-900069-1-4.
- ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-082-5.
- ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-548-7.

17.3. ODBORNÉ ČLÁNKY

BLÁHA Radek – FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří. *Nálezy loštické keramiky ve východních Čechách. Příspěvek ke kontaktům východních Čech a severní Moravy*. In: *Archaeologia historica: sborník příspěvků přednesených na 34. konferenci archeologů středověku České republiky a Slovenské republiky s hlavním zaměřením na interetnické vztahy ve středověku a jejich odkaz hmotné kultuře*. Opava 23. - 27. září 2002 / Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně 28, (2003), s. 525-537.

SMETÁNKA, Zdeněk. *K morfologii českých středověkých kachlů*. In *Památky archeologické* 60, 1969, s. 228-265.

SMETÁNKA, Zdeněk. *Technologie výroby českých kachlů od počátků 14. století do počátku 16. století*. In *Památky archeologické* 59, 1968, s. 543-578.

17.4. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 57 katastrální plán zámeckého komplexu.

URL:<<http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParam0=619965&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>> [cit 2018-06-03].

Obr. 58 Druhé patro zámku Pardubice. VÁCLAVÍK, František – ŠEDA, Bohdan. *Stavebněhistorický průzkum zámku Pardubice čp. 1*. Pardubice, 2016.